

CASA COALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICA
No 21.240

Donația N. ZAHARIA

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI
- BUCUREȘTI -
BIBLIOTECA

INCERCARE
DE
TERMINOLOGIE
POPORANĂ ROMÂNĂ

10291
82
216

CASA CALĂLELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ
№ 21.240.
Donația N. ZAHARI

11

INCERCARE

DE

TERMINOLOGIE

POPORANĂ ROMÂNĂ

DE

Scoala de Arhivistică
BIBLIOTECA
București

FRÉDÉRIC DAMÉ

8577

CU 300 DE GRAVURI

INSTIT. PEDAGOGIC DE 3 ANI
BIBLIOTECA
Nr. Inv. 55.004

BUCURESCI

STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SOCECŪ, STRADA BERZEI, No. 59.

1898.

6066/1949

1961

CONTROL 1954

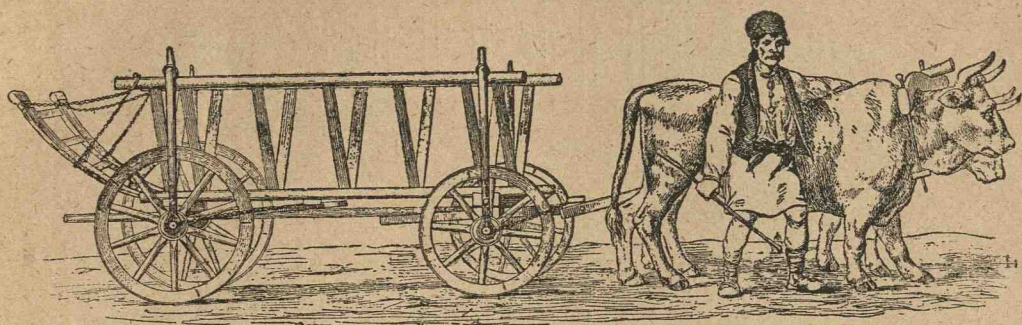
Bibliot. *7111 Sublet*
inventar *506766*

B.C.U. Bucuresti

C506766

CARUL

—

CARUL

Carele se deosebesc puțin după localități. Unele au roțile de aceeași mărime, altele au roțile dinapoï mai mari de cât cele dinainte. Aici carul e cu loitre, alurea cu coș, în altă parte cu scoarțe, în unele părți sunt fără nimic. Sunt care ferecate și care neferecate ¹⁾.

În unele județe se întrebuintează nisce care, zise *ghîociuri*, ce se pot lungi sau scurta după voie prin ajutorul unui cuiu ce trece prin furculițe și prin inimă. Ghîociurile n'au loitre, au numai două *mănuși* înfipite în podul de dinainte și două în cel de dinapoï. Unele au leuce, altele nu au.

Aceste care sunt mai ușoare și mai îndemănitece. De ghîociu se inhamă adesea cai.

Am ales un tip, *carul mocănesc*, în care se pot găsi toate părțile trebuincioase unei terminologii mai complete.

În genere, carele au o lungime de un stinjen domnesc 2^m23, o lățime în partea de sus de 1^m20, iar între carâmbii de jos de 0^m60.

Iată care sunt părțile carului și numirile acestor părți în deosebitele județe ale țării:

¹⁾ Toate carele au patru roți. Roata de la stânga țaranii o numesc *roata din câtre om*, iar cea din dreapta *roata din brazdă*. De asemenea, ei numesc părțile *din hâis* cele din dreapta, iar *din cea* cele din stânga.

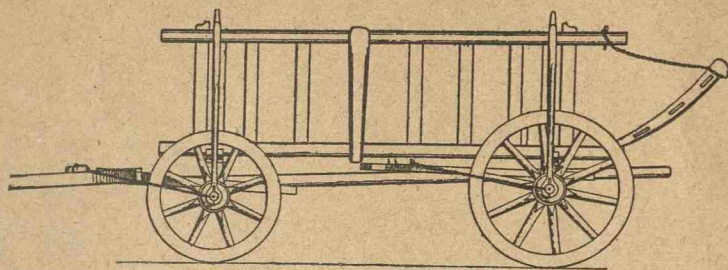

FIG. 1.

Roțile carului sunt alcătuite din *obezi*, *ciolane* sau *năplafe* (1), împreunate cu nise cuișoare de lemn numit *cepi*, *pislegi* sau *pijele*. *Spitele* (2) sunt prinse de un capăt de obezi și de capătul cel-lalt de **butuc**, **bute**, **bucium**, **buștean** sau **căpățina** (3). Une-ori roțile sunt șinuite.

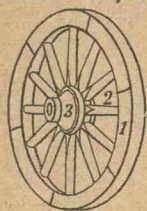

Fig. 1.

unul con trunchiat a-cărui bază este partea în care sunt prinse spitele.

FIG. 2.

Butucul se compune dintr'o singură bucată de lemn strungărit și găurit la mijloc. Prin acea gaură trece *fusul osiei*, care este de lemn sau de fier. În fața și în dosul roții, căpățina are forma

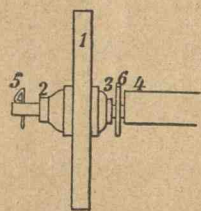

Fig. 2.

1. *Roata*.
2. *Buciumul, butucul, butea, bușteanul* sau *căpățina* (din fața roții).
3. *Buciumul, butucul, butea, bușteanul* sau *căpățina* (din dosul roții) ¹⁾.
4. *Podul osiei*.
5. *Cuiul ce trece prin capătul osiei ca să-l țină*, se zice în unele părți, *cocoșel*.

6. *Stragală* sau *facalia*. Se numește ast-fel un cerculeț de fier ce se pune pe lângă capătul osiei spre a împiedica frecarea căpăținei cu umărul podului.

7. *Oșia*.

Oșia trece sub car, legând două roți. Carul, având patru roți, are două osii, una înainte și alta înapoi.

Partea din podul osiei ce este lângă stragalie, adică umărul osiei, se numește *opor*²⁾. În gaura căpăținei se află vîrit un inel de metal zis *bucea*.

În unele localități se pun la capătul din întru al căpăținei două bucăți de fier, unul de asupra și cel-alt de desupt; aceste bucăți de fier se numesc *bleauri* sau *bleavuri*. Cele două capete ale căpăținei se numesc *bureți*.

¹⁾ Spre a arăta partea din afară a căpăținei țărani zic: *căpățina la fus* sau *spre leucă*; iar partea din dosul roții: *căpățina la val* sau *spre umăr*.

²⁾ Când se innămolesce carul, țărani zic că s'a innămolit pînă la *opor*. De aci expresiunea: *pînă la opor*, spre a arăta că esci vîrit pînă în gât într'o încurcătură.

FIG. 3.

D'asupra osiei dinainte se află câteva piese însemnate și anume.

1-1. *Virtejul său băbutul.*

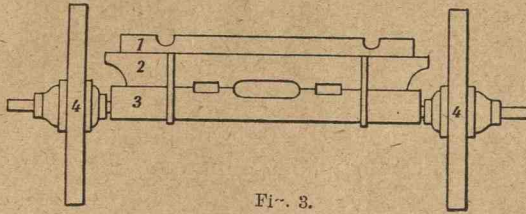

Fig. 3.

2-2. *Gresia, perinocul, scaunul dinainte, masa, baargicul său baingicul.*

3-3. *Osia (alcătuită din fusul osiei și din podul osiei). Fusul osiei este partea ce trece prin butuc, iar podul osiei este partea ce trece sub car.*

4-4. *Roțile.*

Veriga de fier ce leagă osia cu scaunul se numește *oporniță*.

FIG. 4.

D'asupra osiei se află o piesă numită *perinocul dinapoai* sau *scaunul* (1-1).

2-2. *Crestele cracilor, dăltuiturile furculițelor, gaurele lișițelor sau scobiturile gemănărilor.*

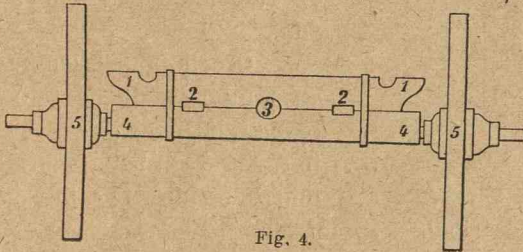

Fig. 4.

3. *Gaura inimei, borta inimei, scobitura inimei, crestusul inimei.*

4-4. *Podul osiei.*

5-5. *Roțile.*

Colțurile ridicate ale scaunului dinapoai se numesc în Oltenia *čiochei*.

FIG. 5.

Osia dinainte este legată de osia dinapoai prin *inima carului*, de care sunt legate mai multe părți.

1-1. *Inima* (în unele locuri [Oltenia] se zice și *inimoiu*).

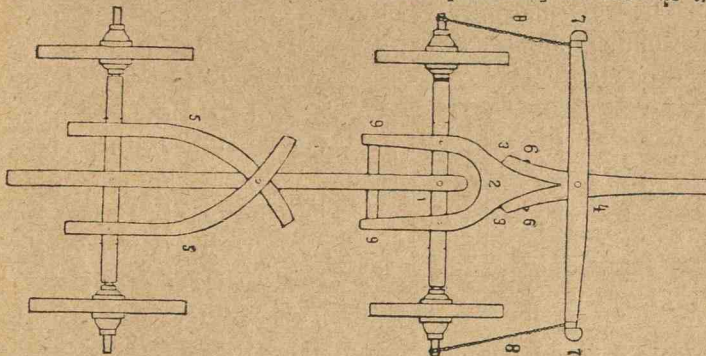

Fig 5.

2. *Piscul, chiscul, furca sau gruiul (având 2 craci, fălci sau fălcele).*

3-3. *Urechile proțapului.*

4. *Proțapul.*

5-5. *Lișițele, furculițele, gemănările sau ciorobărițele.*

6-6. *Cuinul din urechi sau huludețul.*

7-7. *Crucea.*

8-8. *Lambile, întinzătorile, tinzătorile, vătraiete, lanțurile crucei, lanțușurile sau costișurile.*

Partea inimei ce se află la spatele carului și trece afară din osie, se numește *capătul* sau *coada inimei*.

Speteaza ce leagă capetele cracilor piscului se numește *splină, brăcinar, brănișor* sau *coardă* (9-9).

În județul Ilfov se numesc *coșofene* căpătaiele lișițelor (furculițelor) ce se încruțișează peste inima carului (10—10).

Dric sau *dricuri* se numesc împreunarea piscului cu inima și cu virtejul prin ajutorul unui cuiu căruia 'i se zice, după localități, *cuiu din inimă* (Munte-
nia) sau *cuiu prin dricuri* (Moldova).

FIG. 6.

În unele care, mai ales cele ce duc mari greutateți, roțile sunt legate, prin curci și lambi, cele dânteiu cu proțapul, iar cele dinapoî cu inima.

1—1. *Crucea dinainte.*

2—2. *Lambile dinainte, întinzătorile, tinzătorile, vâtraiile, lanțurile crucei, lăntușurile sau costișurile.*

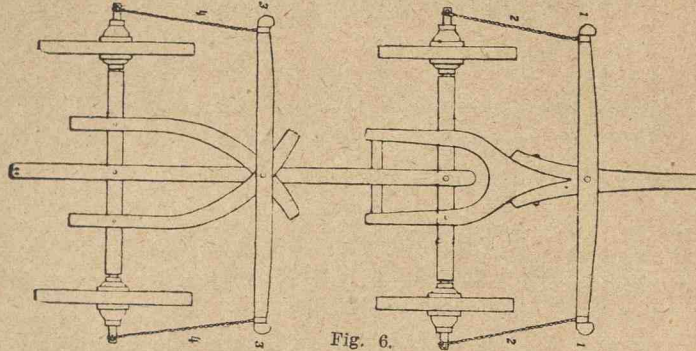

Fig. 6.

3—3. *Crucea dinapoî, scara, măgărița.*

4—4. *Lambile dinapoî (și denumirile de mai sus 2—2).*

Crucile sunt de lemn, iar lambile sunt de teiș răsucit, de fringhie sau de fier. Când lamba e făcută dintr'o singură bucată de

fier 'i se zice *vâtraiu*; iar când, în loc de fringhie, se întrebuintează lanțuri, ea se numesc *lanț* sau *lăntuș*.

În Suciava se numesc *buricel* punctul unde se leagă crucea dinapoî cu piscul dinapoî.

FIG. 7.

Pe virtej și perinoc, în dreapta și în stânga carului, este așezat *podul carului*, făcut din scânduri (blâni) sau *pomostine*.

Din ambele părți ale carului, răzimate, la căpătaie, de virtej și de perinoc, sunt așezate *loitrele* ¹⁾.

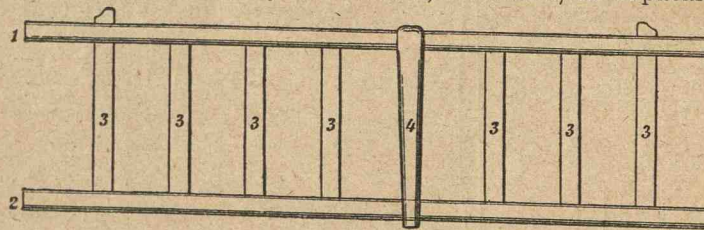

Fig. 7.

sunt așezate *loitrele* ¹⁾.

Loitra are forma unei scări așezate în lat.

Loitrele alcătuiesc lăturile carului.

1—1. *Carîmbul de sus, suletele, loitretul, drăghinarul de sus, drucul*

de sus sau *carîngul*.

2—2. *Carîmbul de jos* (și aceleași denumiri ca mai sus).

3—3. *Spetezele* (sunt în număr de 7, patru înainte și trei înapoia cercelului).

4. *Cercelul, scoaba, legătura loitretului sau ghermecul.*

FIG. 8.

Loitrele sunt sprijinite de *leuce* ce sunt legate de capetele osiilor. Partea de jos a leucei este de fier (un *cercel* sau *ochiu* de fier prins cu o brățară tot de fier).

¹⁾ Li se zice și *drăghine* în Moldova de sus.

1. *Leuca, leoca* sau *lioca* ¹⁾.

2. *Măseoa, urechia, clenciul, buretele, creasta, crestușul leocei, botul, nodul, copilul de jos, ciocul leocei, umărul leocei, gâtul de leocă, cioculețul sau ceafa.*

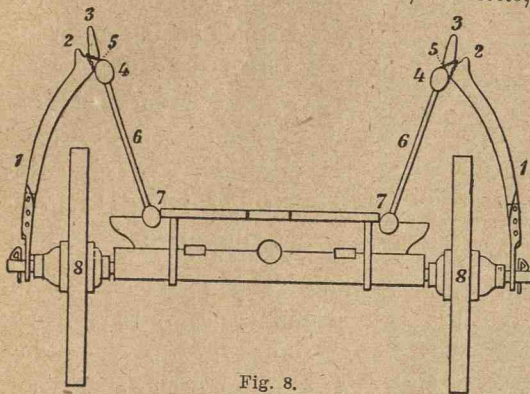

Fig. 8.

3. *Ciocul, clobanțul, căciula, virful, căpătul, cărmogul, copilul de sus sau copilul leocei.*

4. *Carîmbul de sus.*

5. *Rânca, postorunca sau runcul.*

6. *Speteaza loitrei.*

7. *Carîmbul de jos* ²⁾.

8. *Roata.*

In unele localități din Muntenia, partea de fier ce îmbracă partea de

jos a leucei se numește *pleviță*.

Când leuca e legată de carîmbul de sus cu teiul său cu o nuia, această legătură se numește *gânj* sau *gujbă*; și se zice in Muscel, Argeș și Olt, *peteucă* sau *petiocă*.

FIG. 9.

Loitrele nu alcătuiesc de cât părțile laterale ale carului. Une-ori carul se închide în partea dinainte și în partea dinapoi, cu nise *funduri*, *fundători* sau *infundători* ținute de răscoale.

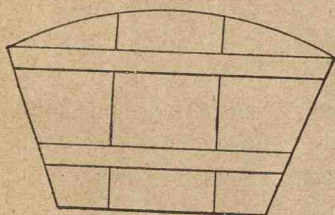

Fig. 9.

Aceste funduri au două forme.

Forma cea d'ântéiū (fig. 9) este mai puțin întrebuințată. E compusă din scânduri (blăni) legate între ele cu două *stinghii*, *fâlcele*, *chingi*, *speteze* sau *curmezișuri* de lemn.

FIG. 10.

A doua formă, mai des întrebuințată, este acea represintată în fig. 10. Se numește *șușlete*, *șușlet*, *codirlă*, *chelnă*, *chilnă* sau *scarilă*, și se compune din:

1—1. *Cotoaiile, cotocii, cotogii, stilpușorii, mânușile* sau *mânile șușletului*.

2—2. *Ținzătorile, întinzătorile, lambile, tărăncii, lăntușurile, lanțurile, băierele, curmeiele, gujbele, gânjurile* sau *brăcirii*.

3—3—3. *Spetezele* (li se zice *blăni* când sunt mai late).

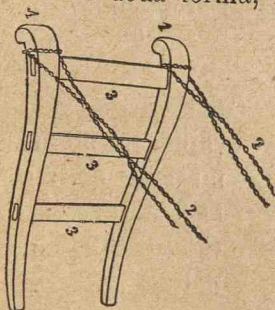

Fig. 10.

Sunt două codirle la car, una dinainte și una dinapoi.

¹⁾ Speteaza de care e legată leuca se numește in Dolj *chilimie*.

²⁾ In Moldova de sus se pune une-ori câte-un drug de lemn zis *lăturaș* d'a-lungul carimbilor; se leagă de carîmb cu gânjuri.

FIG. 11, 12, 13 și 14.

Când se pun în car lucruri ce ar putea să alunece printre spetezele loitrelor se înlocuesc loitrele prin nisce părți de scânduri, zise și *scoarțe*, sprijinite de *stinghii*, *fâlcele* sau *chingi* (fig. 11), sau prin nisce părți de

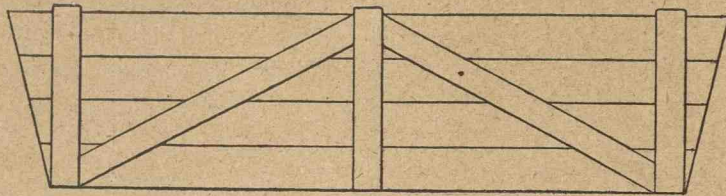

Fig. 11.

nuiele împletite zise *lese*¹⁾ (fig. 12).

Câte-o dată, mai ales pentru căratul zarzavaturilor și a poamelor, se întrebuințează o împletitură de nuiele²⁾ ce înlocuesc loitrele și codirlele și se numesc *coș* (fig. 13).

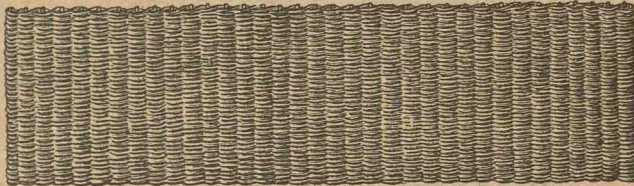

Fig. 12.

În unele părți muntoase, în loc de *lese*, se întrebuințează un fel de păreți, făcuți din coaje de copaci.

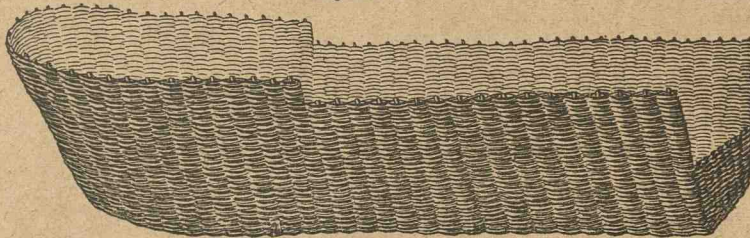
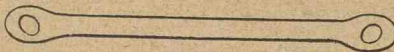

Fig. 13.

Tot-d'auna însă partea dinainte și partea dindărăt a loitrelor se închide cu câte un drug de lemn prevăzut cu două

dăltuituri sau *găuri*, zise *wrechî*, ce intră în carimbi de sus.

Fig. 14.

Acest drug se numește *răscol*³⁾ (fig. 14).

FIG. 15.

De piscul carului este legat proțapul, iar de capătul liber al proțapului este prins jugul.

1—1. *Proțapul*.

2. *Japița*, *joapița*, *ianchița*, *janghița*, *jimbița* sau *jampița*. Când partea ridicată din proțap nu este dintr'o bucată, 'i se zice *cătușă* sau *hărmăsar*.

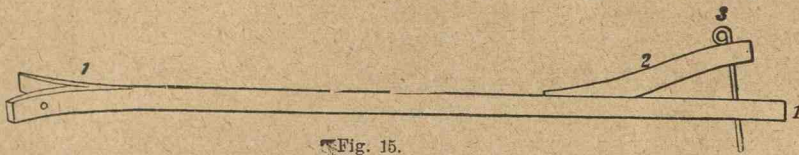

Fig. 15.

3—3. *Cuiul japiței*, *ciocâlteleu*, *cuiul prin jug* sau *tegliecul*⁴⁾.

¹⁾ În Putna se zice *leşi*.

²⁾ Împletitura se face, pe *țeruși* sau *fuscei*, din *nuiele*, *nuieleușe*, *mladă*, *mlădiță* sau *răchitică*.

³⁾ De aci vine vorba: *a trecut peste răskoale*, 'adică: *s'a trecut cu*.

⁴⁾ În Moldova de sus se numește *hărmăsărel* cuiul cel lung ce prinde cătușa de proțap și se prelungește pînă la pămînt de ține jugul ridicat.

FIG. 16.

Jugul este legat de proțap prin un cuiu de fier. Este compus din părțile următoare :

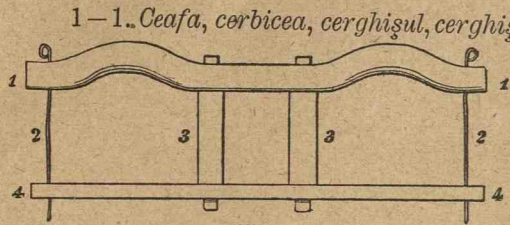

Fig. 16.

- 1—1. *Ceafa, cerbicea, cerghișul, cerghișa, cerghicea, jugul, butucul jugului, sulul jugului, grindeul jugului sau drugul de jug.*
 2—2. *Resteul său răsteul.*
 3—3. *Bulfeul, bălfeul, bolfeul ¹⁾, lopățica, fularul său jigla.*
 4—4. *Policioara, lopățica, podhornița, pohodnicioara și preghița.*

FIG. 17.

Când, în loc de doi boi, se înjugă patru, se adaugă la proțap un alt proțap zis *tanjală, tanjeală* sau *tanjăloiu*.

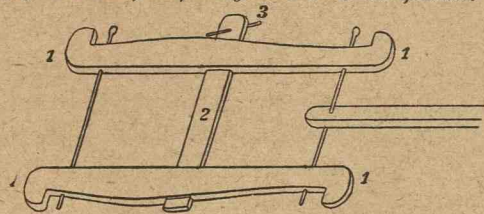

Fig. 17.

Tanjala se leagă de proțap prin o parte de lemn ce se numește *cârcea*; câte-o dată se leagă de un lanț ce se numește *cârcea de fier* sau *zale*.

1—1—1—1. *Fălcelele, lopățelele* sau *fofezele cârceei*.

2. *Lopățica, speteaza, bulfeul cârceei, crucea cârceei, jigla, stinghia, scălușul* sau *popul cârceei*.

3. *Cuiuul lopățelei*.

FIG. 18 și 19.

Țăranii țin *păcura* sau *dohorul* cu care ung osiile într'un vas de lemn sau de scoartă numit *păcorniță* (fig. 18). Dohorul se extrage din scoartă de mesteacăn. Păcornița se atârna de carimbul de jos între roți.

Fig. 18.

Fig. 19.

Pentru unsul osiilor țăranii întrebuințează un bățuleț cu o cârpă la un capăt, numit *feleștiuc*.

Postăucă (fig. 19) se numește un ciot de lemn de care se realizează osia când se unge.

Câte-o dată, spre a da mai multă tărie carului ce nu are cruci, se leagă partea dinainte cu cea dinapoai cu o fringhie. În cazul acesta se zice, în Moldova, că se *strunesce* carul, iar fringhia se numește *strună*, și *struneală* lemnul cu care se strînge. Partea din fringhie ce este învălătuțită în jurul limbei furcii îi se zice *coardă*.

Mai sunt care mai mici de care se înhamă cai; sunt în felul celor descrise mai sus; mai au însă *rescruci* de cari sunt prinse șleurile.

Nomenclatura după județe.

FIG. 1.

1. *Roată*, (în toate județele).
2. *Obeadă*, (Ilfov, R.-Sărat, Olt, Covurlui, Vaslui, Tecuci, Constanța, Vlașca, Teleorman, Prahova, Ialomița, Muscel, Dâmbovița, Buzău, Brăila, Argeș, Putna, Romanați, Neamțu, Băcău, Mehedinți, Gorj, Vâlcea, Tutova, Dolj).

¹⁾ Pluralele acestor cuvinte sunt : *bulfei, bulfee, bolfee* și *bălfei*.

- Ciolan**, (Covurlui, Fălciu, Roman, Iași, Botoșani, Dorohoi, Vaslui, Suciava, Tulcea).
Năpăț, (în Oltenia).
3. **Cepi**, în toate județele.
- Pislegi**,
Piji, } în Moldova.
4. **Spită**, în toate județele (în unele părți ale Moldovei se zice *schite*).

FIG. 2.

1. **Butuc**, (Bacău, Botoșani, Dorohoi, Fălciu, Iași, Muscel, Neamțu, Putna, Roman, Suciava, Tecuci, Tulcea, Vaslui).
Bute, (Buzeu, Constanța, R.-Sărat, Tutova).
Căpățină, (Brăila, Covurlui, Dâmbovița, Dolj, Gorj, Ilfov, Mehedinți, Olt, Prahova, Romanati, Vâlcea, Vlașca).
- Bucium**,
Buștean, } în unele părți.
2. **Osia**, (în toate județele).
3. **Stragalie**, (în toate județele).
Țacalie, (în unele părți).
4. **Opor**, (în Muntenia).
5. **Bleaș**, (în toate județele).
Bleav, (Olt).
6. **Bucea**, (în toate județele).

FIG. 3 și 4.

1. **Virtej**, (în toate județele).
Băbut, (Vaslui, Botoșani).
2. **Gresie**, (Putna, Dâmbovița, Argeș, Olt, Vâlcea, Romanati, Gorj, Muscel, Prahova, Ialomița, R.-Sărat, Buzeu, Ilfov).
Perinoc, (Tulcea, Bacău, Tutova, Tecuci, Vaslui, Roman, Neamțu, Iași, Dorohoi, Botoșani, Suciava, Fălciu, Covurlui).
Scaun, (Constanța, Dolj, Vâlcea, Brăila, Ilfov).
Masă, (Mehedinți).
Baargic, (Constanța).
Baingic, (Covurlui).
3. **Oporniță**, (în Muntenia).

FIG. 5 și 6.

1. **Inimă**, (în toate județele).
2. **Pisc**, (Bacău, Dâmbovița, Dolj, Covurlui, Buzeu, Gorj, Mehedinți, Neamțu, Iași, Prahova, Ilfov, Roman, R.-Sărat, Tecuci).
Chisc, (Botoșani, Dorohoi, Fălciu, Tulcea, Tutova, Putna, Vaslui).
Furcă, (Muscel, Romanati, Teleorman, Vâlcea, Vlașca).
Gruiu, (Botoșani).
Fâlcele, (Botoșani, Dorohoi, Tulcea, Tutova).
3. **Urechile proțapului**, (în toate județele).
4. **Proțap**, (în toate județele).
5. **Lisițe sau leșițe**, (Buzeu, Constanța, Dolj, Ialomița, Muscel, Olt, Romanati, Ilfov, Vâlcea, Vlașca).
Furculițe, (Bacău, Roman, R.-Sărat, Tecuci, Tutova, Putna).
Gemănări, (Botoșani, Covurlui, Dorohoi, Fălciu, Iași, Suciava, Tulcea, Vaslui).
Ciorobărițe, (Mehedinți).
6. **Cuii din urechi**, (în toate județele).
Huludeț, (Iași).
7. **Cruce**, (în toate județele).
8. **Lambi sau lambe**, (Bacău, Buzeu, Botoșani, Covurlui, Dorohoi, Fălciu, Ialomița, Iași, Muscel, Neamțu, Olt, Prahova, Roman, R.-Sărat, Suciava, Tecuci, Tutova, Putna, Vaslui).

- Vătraie, (Olt, Teleorman, Mehedinți).
Intinzători, (Dâmbovița, Ilfov).
Tinzători, (Muscel).
Lanțuri, (Constanța, Dolj, Romanați).
Lănțușuri, (Vâlcea).
Costișuri, (Muscel, Teleorman).
9. **Splină**, (Buzeu, Bacău, Botoșani, Constanța, Covurlui, Dâmbovița, Dorohoi, Fălciu, Ialomița, Iași, Ilfov, Prahova, Roman, R.-Sărat, Tutova, Tulcea, Vaslui, Putna).
Brăcinar, (Dâmbovița, Dolj, Gorj, Mehedinți, Muscel, Romanați, Teleorman, Vâlcea, Vlașca).
Brănișor, (Olt).
Coardă, (Tutova).
10. **Crucea dinapoï**, (în Muntenia).
Scară, (în Moldova).
Măgăriță, (în Mehedinți).

FIG. 7.

1. **Scânduri său blăni**, (în Muntenia).
Pomostine, (în Moldova).
2. **Loitră**, (în toate județele).
Drăghin, (în Moldova de sus).
3. **Carimb**, în toate județele).
Sulete, (Gorj, Vâlcea).
Loitret, (Mehedinți).
Draghinar, (Dorohoi, Iași, Suciava).
Druc, (Botoșani, Constanța, Suciava).
Caring, (Fălciu).
4. **Spetează**, (în toate județele)
5. **Cercel**, (Botoșani, Buzeu, Dâmbovița, Dorohoi, Ialomița, Ilfov, Roman, R.-Sărat, Tecuci, Vaslui).
Ghermec, (Muscel).
Spetează din mijloc, (Argeș, Dolj).
Lopățică, (Suciava).

FIG. 8.

1. **Leucă**, (Ilfov, Suciava, Botoșani, Iași, Neamțu, Roman, Vaslui, Tecuci, Prahova, Muscel, Bacău, Gorj, Mehedinți, Vâlcea, Romanați, Dolj, Argeș, Putna).
Leocă, (Covurlui, Fălciu, Buzeu, R.-Sărat, Ialomița, Muscel, Olt, Dâmbovița, Constanța).
Lioacă, (Tulcea).
2. **Măsea**, (Neamțu).
Urechie, (Fălciu, Botoșani, Olt, Putna).
Clenciū, (Botoșani).
Burete, (Mehedinți).
Creastă, (Brăila).
Crestuș, (Vlașca, Argeș).
Bot, (Tutova, Mehedinți, Romanați).
Nod, (Tulcea).
Găt, (Dolj).
Copil, (Dâmbovița).
Cioculeț, (Ilfov).
Umăr, (Muscel, Mehedinți, Romanați).
Ceafa leucei, (Gorj).
3. **Cioc**, (Ilfov, R.-Sărat, Tutova, Gorj, Vâlcea).
Clobanț, (Neamțu).
Căciulă, (Bacău).
Vrf, (Botoșani, Ialomița, Dolj, Tulcea, Putna).

- Capăt, (Covurlui, Botoșani, Roman, Vaslui, Prahova).
Cârmog, (Tecuci).
4. Râncă, (în toate județele).
Postoruncă, (Tulcea).
Runc, (Dolj, Vâlcea).

FIG. 9.

1. Funduri, (Dolj, Gorj, Mehedinți, Roman, Romanați, Tulcea, Vâlcea, Ilfov, Vlașca).
Fundători, (Bacău, Constanța, Covurlui, Dorohoi, Fălciu, Ialomița, Neamțu, Prahova, R.-Sărat, Tecuci, Tutova, Putna, Brăila).
Infundători, (Botoșani, Dâmbovița, Suciava, Vaslui).
2. Stinghii, (Constanța, Covurlui, Dâmbovița, Dolj, Gorj, Mehedinți, Prahova, Romanați, R.-Sărat, Tecuci, Tulcea, Vâlcea, Ilfov, Vlașca, Putna, Brăila).
Fălcele, (Bacău, Dorohoi).
Chingii, (Botoșani, Fălciu, Neamțu, Roman, Suciava, Tutova, Vaslui).
Speteze, (Ialomița).
Curmezișuri, (Teleorman).

FIG. 10.

1. Șușlet, (Argeș, Dolj, Olt, Vâlcea, Vlașca).
Șișlete, (Gorj, Mehedinți).
Chelnă, (Bacău, Botoșani, Iași, Neamțu, Suciava, Tutova, Vaslui).
Chilnă, (Brăila, Fălciu, Putna, R.-Sărat, Tecuci).
Codtrilă, (Constanța, Dâmbovița, Ialomița, Ilfov, Prahova, Tutova).
Scarilă, (Muscel).
2. Cotoaie, (Buzeu, Brăila, Dâmbovița, Ialomița, Ilfov, Prahova, R.-Sărat, Tecuci).
Cotoi, (Muscel).
Cotoci, (Argeș, Olt).
Cotogi, (Mehedinți).
Stilpușori, (Dorohoi).
Mănuși, (Vaslui).
Măni, (R.-Sărat, Bacău, Neamțu, Tecuci, Tutova).
3. Tinzătorii, (Muscel).
Intinzătorii, (Brăila, Dâmbovița, Prahova).
Lambi, (Constanța, Tulcea).
Brăcirii, (Vâlcea).
Tărinții, (Dorohoi).
Lănțușuri, (Argeș, Ilfov, Olt, Vlașca).
Lanțuri, (Buzeu, Ialomița, Suciava).
Bațere, (Fălciu).
Curmeie, (Vaslui).
Gujbe, (Mehedinți).
Gănjuri, (Botoșani).

FIG. 11, 12, 13 și 14.

1. Chingii, (în Moldova).
Fălcele, (în Moldova).
Stinghii, (în Muntenia).
2. Lese, (în toate județele).
3. Coș, (în toate județele).
4. Răscol, (în toate județele).

FIG. 15.

1. Proțap, (în toate județele).
2. Japiță, (Argeș, Dolj, Olt, Teleorman, Vlașca, Vâlcea, Gorj, Mehedinți, Muscel, Romanați).

- Joapiță, (Prahova).
Janchiță, (R.-Sărat, Covurlui, Buzeu, Tutova, Putna).
Janghiță, (Brăila, Tecuci).
Jimbiță, (Tulcea).
Jampiță, (Prahova, Buzeu, Ilfov, Brăila, Dâmbovița, Ialomița).
Cătușă, (Suciava, Fălciu, Covurlui, Vaslui, Botoșani, Dorohoi, Iași, Roman, Mehedinți, Neamțu, Bacău, Tutova).
3. Hărmăsar, (Bacău, Tecuci).
Ciocălteu, (Vâlcea, Dolj, Gorj, Mehedinți, Romanați).
Tegliciū, (Romanați).
4. Hărmăsărel, (Dorohoi, Vaslui).

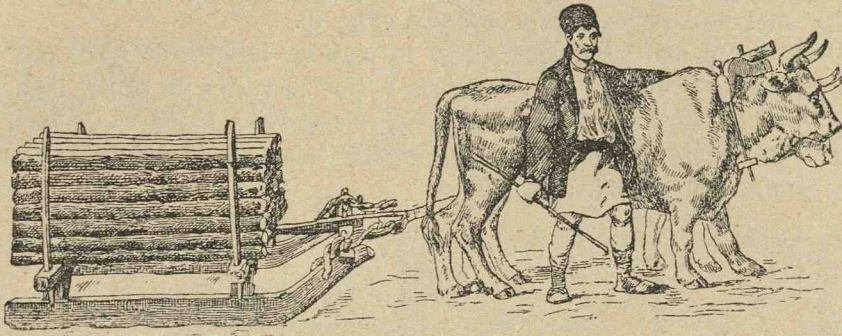
FIG. 16.

1. Ceafă, (Argeș, Brăila, Dâmbovița, Constanța, Ialomița, Ilfov, Gorj, Muscel, Olt, Prahova, Vâlcea, Vlașca).
Cerbice, (Botoșani, Covurlui, Iași, Roman, Neamțu, Tecuci, Tutova).
Cergnice, (Bacău, Dorohoi, R.-Sărat).
Cerghiș, (Buzeu, R.-Sărat).
Cerghișă, (Tulcea).
Jug, (Suciava, Tulcea, Vaslui).
Butuc, (Fălciu).
Sul, (Mehedinți).
Grindeiū, (Dolj).
Drug, (Romanați).
2. Resteu, (in toate județele).
3. Bulfeu, (Argeș, Brăila, Buzeu, Covurlui, Dâmbovița, Fălciu, Ialomița, Ilfov, Muscel, Olt, Prahova, Putna, R.-Sărat, Tulcea, Vlașca).
Bolfeu, (Bacău, Neamțu, Tecuci, Tutova, Vaslui).
Bâlfeu, (Constanța).
Lopățică, (Botoșani, Dorohoi, Iași, Roman, Suciava).
Fiular, (Gorj).
Jiglă, (Dolj, Mehedinți, Romanați, Vâlcea).
4. Policioară, (Brăila, Buzeu, Covurlui, Constanța, Dâmbovița, Fălciu, Ialomița, Ilfov, Muscel, Prahova, Roman, R.-Sărat, Romanați, Tutova, Vlașca).
Poliță, (Argeș, Bacău, Gorj, Olt, Putna, Tulcea).
Lopățică, (Neamțu, Vaslui).
Podhorniță, (Botoșani, Dorohoi, Iași).
Pohodnicioară, (Iași).
Preghiță, (Tecuci).

FIG. 17.

1. Tânjală, (in toate județele afară de cele patru următoare).
Tânjeală, (Romanați, Argeș, Olt, Mehedinți).
Tânjaloiu, (Bacău).
2. Cârcea, (in toate județele).
3. Fălcele, (Roman, Iași, Botoșani, Vaslui, Neamțu, Bacău, Dorohoi, Tecuci).
Lopățică, (Roman, Iași, Botoșani, Neamțu, Dorohoi).
Fofeze, (Mehedinți, Covurlui, Dâmbovița).
4. Speteze, (Gorj, Covurlui, Fălciu, Dâmbovița, Romanați, Tecuci).
Bulfeul cârceei, (Olt, Vaslui, R.-Sărat, Bacău, Ialomița, Brăila, Tulcea).
Crucea cârceei, (Prahova, Suciava).
Jiglă, (Vâlcea, Dolj, Mehedinți, Romanați).
Stinghia cârceei, (Argeș).
Ciocălteu, (Gorj, Mehedinți).
Popul cârceei, (Constanța).
Scăluș, (Mehedinți).

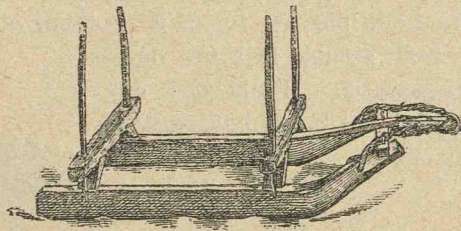
SANIA

SANIA

În toate părțile României, țărani în loc de căruțe se slujesc iarna de săni.

Sania este întreagă de lemn și trasă de boi.

Iată părțile din care se alcătuesce sania.

a) Nisce *tălpi* pe care alunecă sania pe zăpadă; după localități li se zic *plăși*, *fălcele*, *tălpeți* și *tălpice*. (Fig. 1).

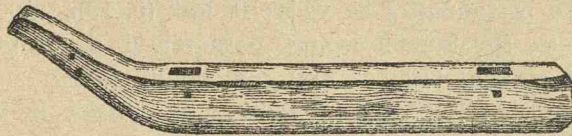

Fig. 1.

b) Tălpile sunt legate între ele de nisce scânduri groase zise *opleni*, *oplene*, *scaune* sau *slaiuri*. (Fig. 2).

Fig. 2.

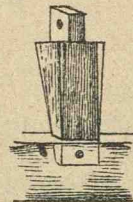

Fig. 3.

c) De tălpi sunt prinse nisce *picioane* care se încheie în oplenî; aceste picioane se mai numesc *mâni* sau *mănuși*. (Fig. 3).

d) In oplenî mai sunt două găuri în care se întepenesc nisce *țapi* (Fig. 4), zise și *țepi*, *țepuși* sau *țepusei*, ce slujesc a ține lucrurile de cărat. (Fig. 5).

e) De opleanul dinainte se leagă *piscul*, zis și *chisc*, *limbă* sau *splină*. (Fig. 6).

f) Crucieș peste pisc și prins de el, se află *botul*, zis și *hobotul*, *obotul*, *crucea*, *crucile*, *botnița* sau *obădul*. (Fig. 7).

Fig. 4.

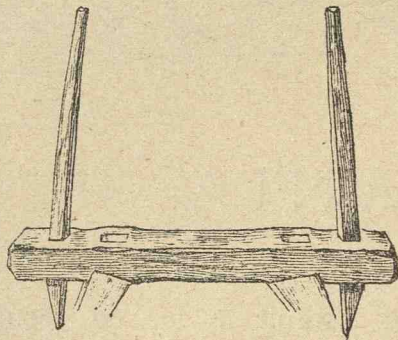

Fig. 5.

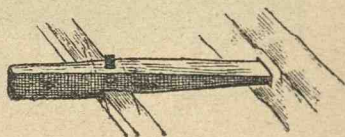

Fig. 6.

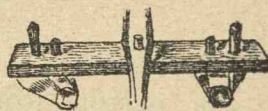

Fig. 7.

g) De vârful piscului se leagă *proțapul*. (Fig. 8).

h) Proțapul se prinde de pisc cu un cuiu de lemn, zis *cuiu prin urechi*.

i) Spre a se ține mai strună legătura dintre proțap cu sania se strunesc cu o funie zisă *apărătoare*, *celălău*, *legătură*, *gânj*, *coardă*, *lambă*, *vlăioagă*, *lănțuș* sau *prăjină*. (Fig. 9).

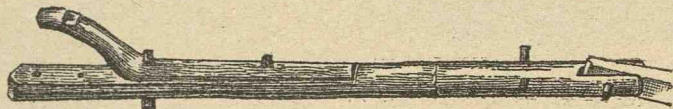

Fig. 8.

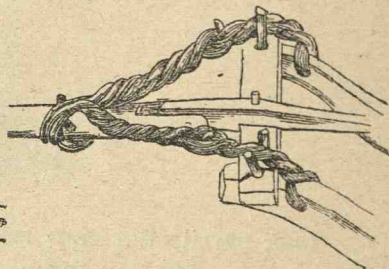

Fig. 9.

Pentru părțile proțapului a se vedea la *car* (p. 16).

În unele județe, tălpile sunt legate de-a-dreptul de proțap prin două blăni zise în Dolj *struci*, ce sunt prinse cu un cuiu numit *măsea*.

Partea dinainte a tălpei ce este ridicată se chîamă în Moldova *Bour*, iar partea de dinapoî se chîamă *călcăiū*.

Nomenclatura după județe.

1. *Talpă*, (Bacău, Botoșani, Brăila, Covurlui, Fălciū, Iași, Neamțu, Roman, R.-Sărat, Suciava, Tecuci).
- Plăși*, (Romanatj, Teleorman, Tulcea, Vâlcea).
- Tălpici*, (Argeș).
- Fălcele*, (Buzeu, Constanța, Prahova).
- Tălpeți*, (Dolj, Mehedinți).
2. *Oplenî*, (Argeș, Brăila, Dâmbovița, Prahova, Roman, R.-Sărat, Teleorman, Vâlcea).

Oplene, (Bacău, Botoșani, Constanța, Covurlui, Fălciu, Iași, Neamțu, Suciava, Tecuci, Tulcea).

Scaune, (Dolj, Mehedinți).

Slauri, (Buzeu).

3. Picioare, (in toate județele).

Mani, (Buzeu, Mehedinți).

Mănuși, (Teleorman, Tulcea).

5. Tăpi, (Vâlcea).

Țepi, (Mehedinți, Romanați).

Țepuși, (Argeși, Bacău, Botoșani, Constanța, Covurlui, Dâmbovița, Iași, Neamțu, Suciava).

Țepușei, (Brăila).

6. Limbă, (Mehedinți, Romanați, Tecuci, Teleorman, Vâlcea).

Pisc, (Bacău, Brăila, Buzeu, Dâmbovița, Prahova, Roman).

Chisc, (Botoșani, Covurlui, Iași, Neamțu, R.-Sărat, Tulcea).

Splină, (Constanța).

7. Bot, (Argeș, Teleorman, Vâlcea).

Obot, (Brăila, Dâmbovița, Prahova).

Hobot, (Bacău, Covurlui, Fălciu, Teleorman, Tulcea).

Cruce, (Constanța, Botoșani, Iași, Neamțu, Roman, Suciava).

Botniță, (Buzeu, Mehedinți, Prahova).

Obăd, (R.-Sărat).

8. Apărătoare, (Vâlcea).

Cetia, (Brăila).

Legătură, (Dâmbovița).

Gânj, (Bacău, Botoșani, Iași, Roman).

Coardă, (Suciava).

Lambă, (Neamțu).

Viătoagă, (Buzeu).

Lăntuș, (Teleorman).

Prăjină, (R.-Sărat).

BOUL ŞI VACA

—

BOUL ȘI VACA

Sunt *boi de câmp*, mari, lungi în trup, cornaci și mai molatici, și *boi de pădure* mai mărunți, mai iuți și mai închiși la păr.

În județul Mehedinți se numesc *boi infundați* (vacă infundată) cei cari sunt mai trupeși și cu coarne potrivite; iar *boi măgeresci* cei cari sunt 'nalți, lungi, subțiri și cu coarnele foarte lungi.

În județul Dolj se deosebesc trei feluri de boi: 1) *boi câmpenesci*, cari sunt mijlocii la 'nalțime și voinici; 2) *boi ungurenți*, mari, cu coarnele lungi și întinse în lături, plăpânzi și corcii, adică cer o îngrijire deosebită; 3) *boi muntenesci*, mărunți și puțin la putere.

Vacile nu se deosebesc de cât în vaci *bune de lapte* și *rele de lapte*.

După fața părului se dă bouului felurite denumiri, și anume:

Bălan (fem. *bălaie*), când e alb la păr; în județul Dolj se zice *albișor*.

Plăvan (fem. *plăvană*), când e alb închis bătând în galben, adică când părul i-e plăviț.

Roșii (fem. *roșie*), *roșcat* (fem. *roșcată*), când are părul roșiu cum l'au boii străini.

Ursiu (fem. *ursie*), când are părul cam roșiu în felul blănei ursului.

Lupan (fem. *lupană*), când are părul ca lupul, și alb la urechi și la nări.

Roșietic (fem. *roșietică*), când are părul roșiu cu alb în doi perii.

Galben curat, când părul e aurit.

Murg sau *murgoiu* (fem. *murgă*), când e negru bătând în roșiu.

Porumb (fem. *porumbă*), deschis sau închis, când are părul vinețiu (suriu) deschis sau închis.

Negru (fem. *neagră*), când e negru la păr.

Florea (fem. *floreană*), când, fiind porumb la pěr, are pete albe sau negre.
Hulub (fem. *hulubă*), când e suriũ deschis ca gușa porumbului mai ales în partea de dinapoi.

Muhurel, (fem. *muhurelă*), când pěrul, mai ales în partea de dinainte, e negru.

Tărcat (fem. *tărcată*), când, fiindu-ĩ pěrul negru, are mari pete albe sau de alte fețe.

Bălțat (fem. *bălțată*), când are pe spate pete mari mai deschise printre pěrul mai închis.

Inspicat (fem. *inspicată*), când pěrul, negru, murg sau porumb, este amestecat cu perĩ albi.

Prian (fem. *priană*), când are pete albe printre cele porumbe. În județul Gorj acestuĩ boũ i se zice *priu* (fem. *prie*).

Mai sunt câte-va denumiri ca *Caramanul* (fem. *caramană*), dată bouluĩ celui cu pěrul negru în județul Brăila; *Vinăt alburii*, dată în Tulcea aceluia care e porumb deschis; *Rujan*, dată în Dolj aceluia ce e roșcat; *Ghilan*, dată în Botoșani aceluia ce pe lângă un pěr închis are dungĩ albe.

În sfișit, se zice că un boũ e *codalb* sau *codalb* când are canaful (șfichiul) coadei alb, că e *ciacir* când împrejurul luminelor ochilor are un cearcan alb, și că e *breaz* când are o dungă albă pe bot.

Coarnele ¹⁾, după întorsăturile lor, ıaũ felurite denumiri.

Li se zice :

Grebleșe, când sunt întoarse ca grebla;

Lateșe, când sunt în lături și pe spate;

Teșe, când sunt aduse de tot pe spate;

Butace, când sunt scurte și groase;

Țăpoase, când sunt mai lungi și ascuțite ca la țapi;

Ilace, când sunt întinse în lături;

Pleșe, când un corn este în sus și cel-l'alt în jos;

Imbelcugate, când sunt întoarse înăuntru;

Flencheșe, când unul din coarne e plecat de la jumătate în spre ochi;

Sucite, când nu sunt amîdouă întoarse tot într'un fel;

Ghioașe, (Tutova), când coarnele sunt albe curat.

Rădașcate, (Vaslui), când seamănă cu coarnele rădașcăi.

Dacă 'ı lipsese bouluĩ un corn 'ı se zice în Muntenia că e *ciut* de un corn, iar în Moldova că e *șut* de un corn; expresiunea e mai des întrebuintată pentru vacă : *ciută* și *șută* de un corn.

În județul Prahova se zice și *ciutac* (fem. *ciutacă*) de un corn; în Brăila *cionc* (fem. *cioncă*); în Mehedinți *certat* (fem. *certată*); în Vâlcea *melcit* (fem. *melcită*); iar în Vlașca se întrebuintează și cuvîntul *ciul* (fem. *ciulă*).

În județul Tutova se zice că un boũ e *puternic* când are fruntea lată.

Se zice că un boũ e *bun de jug* când are cerbicea și bărbia dezvoltate. *Mârtoage* se numesc boii care aũ gatul subțire, capul mare, cerbicea și bărbia dezvoltate.

¹⁾ Partea osoasă dinăuntru cornului se numește *melciũ*; partea din afară se numește *toc*.

Se zice că boul e *cumpav de coadă*, *berc de coadă* sau *ciopârtac* când are coada mai scurtă sau când 'i lipsese canaful (șfichiul).

Se zice de un bou care e stricat la șold din lovire că e *șoldit*; dacă e stricat la picior se zice că e *șchiop*.

Când șalele sunt încovoiate în partea de jos din lovire se zice că boul e *deșelat*; iar dacă sunt umflate în partea de sus, se zice că e *ghebos*, *grebănos* sau *cocoșat*.

După vârsta, ce se află căutând la dinți, se zice bouului:

vițel când suge, *mânzat* când e de un an, și *gonitor* când ajunge la vârsta de doi ani, adică la vârsta de a goni. Apoi se zice *bou de un vițel* când are trei ani, și așa mai departe, *de doi viței*, *de trei viței*, *de patru viței*, etc.

Gonitorii și chiar boii de un vițel se mai zic și *juncanți*.

Când se întâmplă ca o vacă să se gonească la o vîrstă de mânzată, se zice că s'a gonit sau că a fătat *de neleapcă*.

Viței ajunși mânzați *se întorc* spre a deveni boi *de muncă*, iar nu *tauri* (*buhai*). Intorsul se face întorcînd testiculele și legînd capetul săculețului cu o ață de lână ce se desleagă după trei zile. Boii rămași defectuoși de la întoarcere se numesc *rîncăi*.

Când fată vaca, 'i se pune vițelului un nume:

Duman, *Dumana*, *Lunaea*, *Marțolea*, *Jocan*, *Jocana*, *Sâmbotica*, după numele zilelor săptămânei; *Zorilă*, născut în zori de ziuă; *Florea*, *Florică*, născut în ziua de Florii sau cu un pîr floran; *Pădurean*, *Câmpean*, după localitate; *Viorica*, *Clopoșel*, *Bujor*, după vremea acestor flori.

I se mai dă și alte nume după forma, pîrul sau firea lui: *Boțolan*, *Bourea*, *Hulub*, *Martin*, *Medelean*, *Prian*, *Plăvan*, *Tălășman*, *Mierean*, *Lupan*, *Muhurel*, *Cerb*, *Boian*, *Călin*, *Zăvoian*, *Mândrilă*, *Căprior*, *Cudalb*, etc.

Vacilor li se zice: *Căpriță*, *Miereană*, *Martină*, *Gheardană*, *Hulbiță*, *Turturică*, etc.

La urechile vitelor mari se fac une-orî semne ca și la oi.

Cele mai însemnate sunt: *pișcătură*, *chișcătură* sau *teșitură*, când li se pișcă puțin virful urechei; *retezătură*, când li se face o pișcătură mare; *berbăritură* sau *hârleț*, când li se face o tăietură în forma unui unghiū drept; *furculiță*, când pișcătura e în clin sau în unghiū la una din părțile urechei și mai cu seamă în virf; *spîntecătură*, când li se despică urechia; *producică* sau *preduce*, când se face, cu potricala, o gaură în sfîrcul urechei. *Șiitură* se numește retezătura oblică a urechei; iar *virtej* rotunjirea urechiei în virf.

Crestatul urechei se numește *postrungă*.

Boul poate fi:

îute, *trăgaciū*, *moale*, *leneș*, *beteag de un corn*, *aprîns*, *hăitiș* (când merge crăcănăt aruncînd un picior sau amîndouă de dinapoi în lături), *săritor*, *împungător*, etc.; iar vaca poate fi: *plăpîndă*, *sperioasă*, *lăptoasă*, *pujîndă de lapte*, *hrănace* (mîncăcioasă), *stricătoare*, *săritoare*, *fluturatică*, *împungătoare*, etc.

Bâha se numește năravul bouului când nu vrea să tragă orî-câte lovituri 'i s'ar da.

Boul moale se împerechiază cu cel îute. Cel moale se pune din stînga la jug și boii se zice *de către om*; iar cel îute se pune din dreapta și 'i se zice *din*

brazdă. Locul lor nu se mai schimbă. Țăranul când mână boii le zice *cea*, *țală* sau *ceală*, ca să meargă la dreapta; iar *hăisa* sau *hăis*, ca să meargă la stânga.

Spre a îi opri li se zice: *ho! ho! ho! aho! aho!* iar spre a da carul înapoi li se zice: *ho! chi 'napoi!*

Boii și vacile zac de felurite boale și anume:

de *boala de sânge* (*sângeratul* sau *sângerătura*), când trebuie să li se ia sânge cu stricneaoa;

de *boala de splină* (*insplinatul*), ce se vindecă prin împunsături în coaste cu sula;

de *corduc* (sau *curduc*), înscorțoșarea limbei, ce le trece cu găinat de găscă și untură de porc;

de *dalac*, umflarea splinei;

de *broască* sau *motoșcă*, umflătură sub falcă;

de *molimă ciuma vitelor* (pesta bovină);

de *ariciu* (la picior);

de *descuț* (căderea unghiilor);

de *armurar* sau *armurăriță* (bubă la picioarele dinapoi);

de *turbă* sau *turbare*;

de *vierm*, ce se fac în rănile ce le capătă prin împungere vara;

de *treapăd* (diarea);

de *căpușă* (la bărbie);

de *mușcături* de șerp și de nevăstuici (helgi);

de *albeață* (la ochi);

de *crăpatul* (*gerul*) *țitelor* sau de *spuzeală*;

de *tălău* (Covurlui) sau *tragăn* (Vaslui), umflare a pșteptului;

de *mătrice* sau *pântecărie*;

de *bolohăneală*;

de *șopârlăiță*;

de *incuțetură*, (ce se numesce *ghrem* în mai multe părți).

Se zice că boul *are puhăială* când 'i se face o pojghiță pe lumina ochilor.

Aceste boale se caută în sate mai ales prin descântece. Tot prin descântece se îndreptează vacile *deochiate*, adică acelea care nu stau la muls și acelea cari nu primesc vițelul; iar un vițel străin tot prin descântece *se supune* la o vacă.

Țăranii, în adevăr, dând tutulor boalelor o origină supranaturală, trebuie să caute leacul în descântece. Când, spre pildă, laptele unei vaci este amestecat cu sânge, ei cred că o rândunică a trecut pe sub vacă și se zice în Moldova că laptele vine din *țițe resfulgite*; leacul nu 'l vor cere țăranii de la un veterinar, ci de la o babă meșteră¹⁾.

La muls sunt felurite obiceiuri:

Vițelului 'i se pune o *sgardă* de gât spre a'l putea prinde și deosebi la

¹⁾ Vara, boii și vacile sunt bântuite de strechie. Boul când dă strechia în el, fuge cu coada în sus și aleargă nebun. Credința poporului e că musca amenință pe vită cu cuvintele următoare: „ada gavanu să'i vârs borhanu“, adică să'i aducă postava (copaia) să'și verse mâțele.

muls, ce se face în *găleată* sau *șitar*¹⁾, *doniță*, dimineața și seara. Vaca o așează la mulș punându-î mână pe șoldul de sus și zicând: *mută vacă*; iar spre a o liniști când nu șade, îi se zice: *ceas-vacă*.

Pe vițel, care se zice că se îmbală înainte de mulș, se mărginesce cu cuvintele *cofi* sau *coteș*, lovindu-l peste genunchi cu un bătășor (*apărător*), sau ținându-l cineva de sgardă, sau punându-l într'un jug.

Laptele mulș îl strecoară prin *sită* sau *sitișcă* și 'l pune la prins în oale ce se acoperă cu nisce capace de lut numite în Moldova *pocrișe*. Oalele prinse se smântănesc luând smântâna cu lingura, și rămâne *laptele prins* sau *chișleagul*. Din smântână se alege *untul* după ce mai ântéiū o *scoace* (o înfierbîntă pe lângă foc). Aceasta se face într'o oală bătând cu lingura, sau la cătimî mai mari în *budalău* (*putineiu*), bătând cu roata. Untul se alege (*cocoloși*, *boloboși*) ce se strînge și rămâne laptele bătut, *zara*²⁾.

Din chișleagul scopt (laptele prins înfierbîntat pe lângă foc), se scoate brânza și rămâne *zerul*, ce se strecoară prin *strecurătoare* sau *strecătoare*. Zerul se ia din putineiu cu un vas de lemn zis *cupă*, se fierbe și se scoate *urda*.

Se zice că laptele s'a *corăslit* când, la fierț, se face brânză fiind vasul necurat sau că a fost laptele înăcrit. Iar laptele mulș ântéiū după fătare se chiamă *coraslă*.

Laptele fierț se covășesece cu maiū spre a face *iaurt* sau *lapte acru*.

Oalele se opăresc cu uncrop (apă clocotită), punând și frunze de porumb (popușoiū) sau de urzici, și se pun într'un par cu cuie numit *prepeleag*. Iar locul de la câmp unde se strînge laptele de la multe vaci se zice *câșlărie*.

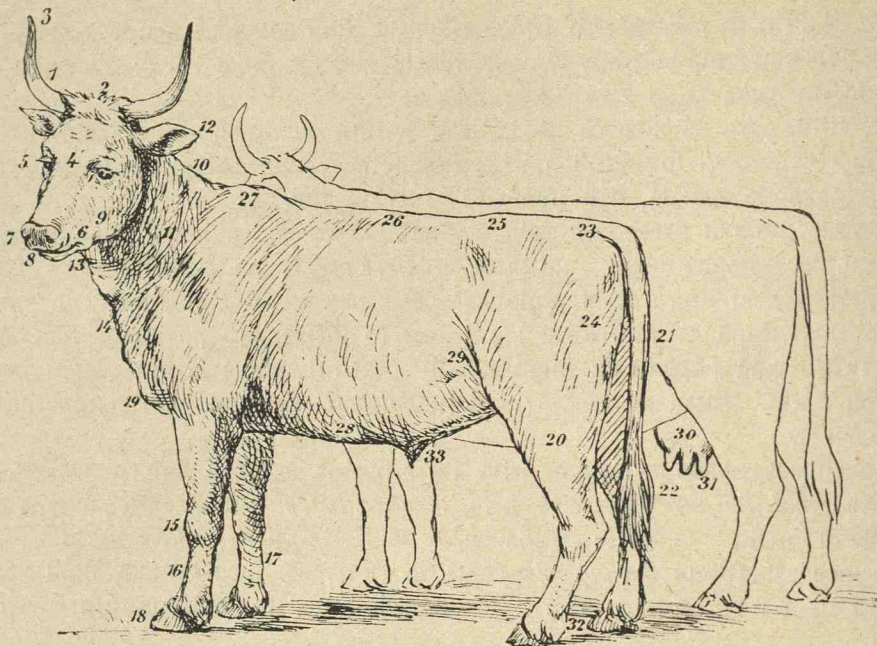
Vaca bună de lapte se zice *Vacă mănoasă*, iar *Vaca de doniță* în Moldova. Ea se cunoaște după lungimea coadei al cărei virf osos ajunge la coatele picioarelor, după *fântânică* ce are la pulpă și după un fel de gropițe ce se găsesc prin pipăit la buric sau la spate; are capul mic, botul ascuțit, coarnele subțiri și sticloase, gâtul subțire, picioarele pulpoase sus și subțiri jos; e mai pântecoasă, cu ugerul mare fără pěr și vinele țitelor mari.

Laptele smântănos se zice *cu mană*; iar când 'i se ia *mana vacéi*, atunci laptele e stricat, vînat și nu prinde smântână. Țăraniî cred că mana o iaū femeile rele. Pe sub ascuns, în zorile zilei Sf. Gheorghe, ele înconjoară vaca numai în pielea goală, trăind o strecătoare. Apoi își fac în podul casei o capră de lemn din ulgerul căreia mulg lapte pe când femeile mulg laptele vacilor. Vaca stricată se opresce la poarta femeii ce i-a luat mana și rage pare că ar cere ceva. Țăraniî cred că vaca se poate îndrepta prin descântece în țărițe, în cărbuni, în floare de soc ce 'i se dă.

De asemenea, spre a nu se prinde vraja luării de mină, când vaca fată, 'i se petrece *soartea* (casa) prin butucul unei roți de car; iar, spre a avea lapte cu îmbelșugare, soartea se îngroapă la izvor; îngroparea se face adâncă, ast-fel încât să nu mănânce câiniî soartea. Dacă s'ar întimpla ca o vacă să o mănânce se zice că ea se usucă.

¹⁾ În Moldova se numește *găleată* numai vasul în care se mulg oile.

²⁾ Unele femei în Moldova zic spre mângâierea copiilor cari așteaptă zara: „Untul mie, zara ție, boloboși ca mazerea, și le sporiū ca sarica“.

PĂRȚILE BOULUI

1. <i>Cornul</i> , trupul cornului.	17. <i>Fluerul</i> piciorului, <i>țurloiul</i> piciorului.
2. <i>Radăcina</i> sau <i>tulpina</i> cornului.	18. <i>Unghia</i> , (copita despicată).
3. <i>Vîrful</i> cornului.	19. <i>Iea</i> , <i>salba</i> , <i>gușa</i> .
4. <i>Fruntea</i> .	20. <i>Armul</i> (harmul) de dinapoi.
5. <i>Ochiul</i> .	21. <i>Coadă</i> .
6. <i>Botul</i> .	22. <i>Șfichiul</i> coadei, <i>canaful</i> cozei.
7. <i>Nările</i> .	23. <i>Noada</i> .
8. <i>Gura</i> .	24. <i>Pulpa</i> .
9. <i>Fălcile</i> .	25. <i>Crucile șalelor</i> .
10. <i>Cerbicea</i> , <i>ceafa</i> .	26. <i>Spinarea</i> .
11. <i>Grumajă</i> , <i>gârbița</i> .	27. <i>Grebănul</i> , <i>greabănul</i> .
12. <i>Urechia</i> .	28. <i>Pântecele</i> .
13. <i>Bărbia</i> .	29. <i>Deșertul</i> , <i>bărdăhanul</i> .
14. <i>Pieptul</i> .	30. <i>Ulgerul</i> (ugerul).
15. <i>Genunchiul</i> , <i>genunchiul</i> .	31. <i>Țițele</i> .
16. <i>Glesnele</i> .	32. <i>Pintenul</i> , <i>chișița</i> sau <i>pișița</i> .
	33. <i>Teaca</i> sau <i>tiocul</i> vînei.

Părțile genitale se numesc la taur: *rîncea*, *paserea*, *sulacul*, *sulaciul* sau *sulaticul*; iar la vacă: *fătăciune*, *fătătoarea*, *soția*, *pipota* sau *chipota*.

Părțile dinăuntru ale bouului sunt: *mura* sau *rânza*, *bojogii* sau *bojocii* (plămâni) și *buha*, *bărdanul* sau *borhanul* (stomacul). Cele patru părți ale stomacului rumegătoarelor se numesc: *ierbarul*, *cîurul*, *ghiemul* și *chiagul*.

PLUGUL
ȘI
UNELTELE ȚĂRANULUI

PLUGUL

Plugul este unealtă de căpetenie a țăranului. Cu el lucrează pământul, trăgând brazde lungi în moșioara lui său în moșia proprietarului.

Luăm ca tip plugul ce este azi mai răspândit în țară, în afară de plugurile străine.

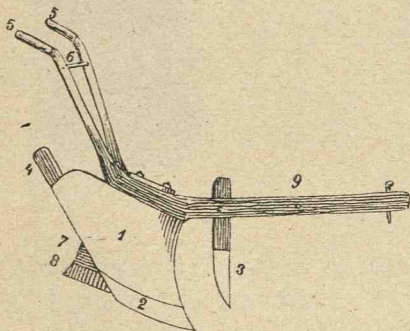

Fig. 1.

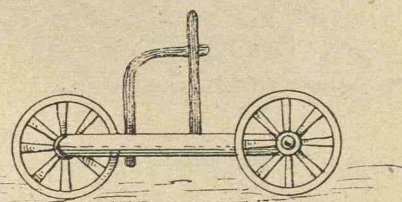

Fig. 2.

Părțile plugului (fig. 1) sunt :

1. *Cormana*, zis și în unele părți ale Olteniei *cormanul*.
2. *Fierul mare*, *fierul lat* sau *brăzdarul*.
3. *Fierul lung* sau *cușitul*.
4. *Cormana mică* sau *urechia*.
5. *Coarnele* plugului.
6. *Brăcinarul*.
7. *Bârfa* sau *bârșa*, ce ține plazul.

8. *Plazul* (partea pe care se târesce plugul când lucrează).

În plugurile de care se slujesc țărani, *grindeiul* este de lemn (de stejar sau ulm). În plugurile străine *grindeiul* se face de fier.

În plugul cel primitiv se numia *cucură* o scândură ce resturna brazda, iar *cotigă* sau *cotiugă* nisce roate (fig. 2) legate între ele prin o osie pe care se răzîma *grindeiul*. *Cotiga* se lega de *grindeiul* cu un *potîng* (adică un fel de gânj sau belciug de piele, de fier sau de nuia). Astăzi *cotiga* se face de fier și se leagă de *grindeiul* cu lanțuri. Când plugul este tras de patru boi se pune, ca la car, o tînjală ce se prinde de proțap cu o cîrcea.

Cormana, *plazul*, *cormana mică* și *bârta* se numesc *trupița plugului*.

Otic se numește *lopățica* (pe moldovenesce *hârleț mic*) cu care se curăță brazdarul de pămîntul ce se strînge pe el; iar *cobilă* (în Moldova *traglă*) o unealtă alcătuită din două lemne încheiate la un capăt și pe care se pune plugul când nu lucrează.

Uneltele de care se mai slujesc țăranul la munca câmpului, sunt :

1. *Grapa*, *boron*, *boroană* sau *boruna* (fig. 3), cu care se sfărâmă bulgării în urma arăturii și se acoperă cu pămîntul semințele semănate prin împrăștiare. Este făcută de chingi în care stau înfiți colți de fier.

Sunt țărani cari întrebuițează grape făcute din spinii sau mărăcinii (fig. 4). Spre a sfărâma bulgării se întrebuițează și *vălătucul* (de lemn sau de fier).

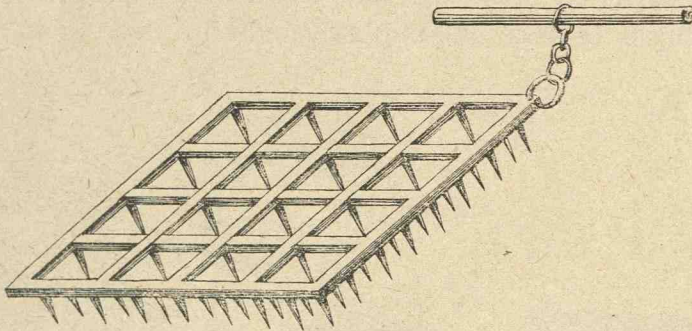

Fig. 3.

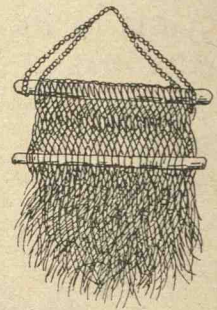

Fig. 4.

2. *Lopata* (fig. 5), care este de lemn și slujesc la vînturatul bucatelor la arie.

3. *Grebła* (fig. 6), ce se întrebuițează la strîngerea paielor, cocenilor, etc.

Fig. 5.

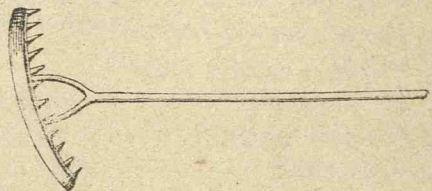

Fig. 6.

4. *Țăpoiul* (fig. 7) și *furca* (fig. 8), cu care se stringe finul, se cară snopii de grâu, etc.

Fig. 7.

Fig. 8.

5. *Coasa* (fig. 9), ce se întrebuințează pentru cositul finului.

Fierul coasei se numește *custură*, partea ce o ține de lemn *brățară*, lemnul *toporiște* sau *coporie*, iar mâna cu care se îndreptează coasa *mănunchi* sau *mâner*.

Une-ori coasa are în partea de sus (fig. 10) un fel de greblă numită *hreapcă* sau *crivea*.

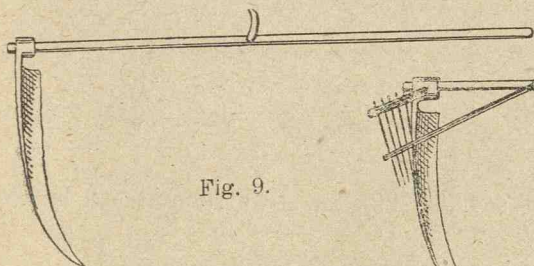

Fig. 9.

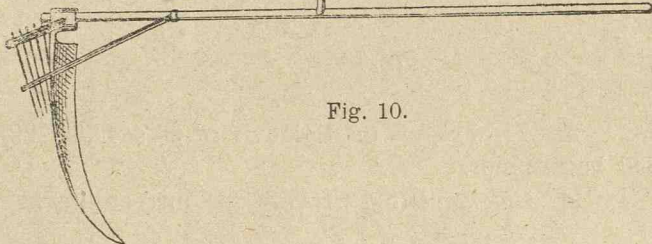

Fig. 10.

6. *Gresia* sau *cutea* (fig. 11), se numește piatra de ascuțit coasa. Ea se ține

într'un *toc* (în Moldova *tioc*) ce se prinde de briu cu un cârlig (fig. 12). Când se îndoesce custura se îndreptează bătându-o cu un ciocan mic (fig. 13) pe un fel de nicovală zisă *batcă* (fig. 14) ce se

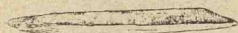

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

Fig. 14.

înfinge în pământ.

7. *Ralița* sau *rarița*, un fel de plug cu două cormene ce slujesc la învelirea cuiburilor cu porumb.

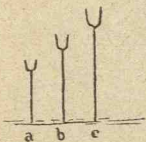
8. *Sapa* (fig. 15), pentru prășirea burielilor din porumb și moșoroitul porumbului la rădăcină.

1. Brazele de iarbă cosită se cheamă *polog*. Pologul uscat se adună cu grebla și se face *porșori*, cari se strung în *căpîte*, iar acestea se fac *clăi* sau *stoguri*.

La clădirea stogului trebuie mai multe *țepoai* mici (a), un *țurchinar* (b) și un *virvar* (c).

În mijlocul stogului se pun *prepeleci* (pari cu cioturi) spre a ține finul mai înfoia ca să nu se strice.

Împrejurul stogului se face *țarc* ori *gard*.

9. *Secera* (fig. 16), pentru tăierea grâului, orzului, ovăzului, strujenilor de porumb, etc.

10. *Cosorul* (fig. 17), pentru tăiat la vie.

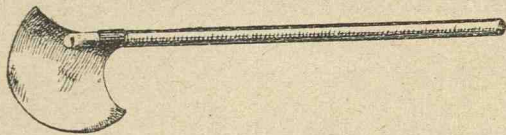

Fig. 15.

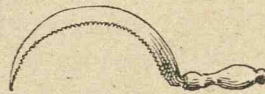

Fig. 16.

Fig. 17.

11. *Securea saŭ toporul* (fig. 18), pentru tăiat lemne.

12. *Casmaoa* (în Moldova *hârlețul*) (fig. 19), ce slujește la facerea șanțurilor.

Fig. 18.

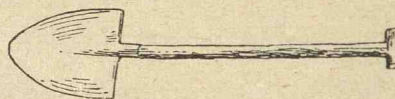

Fig. 19.

13. *Tîrnăcopul* (în Moldova *casmaoa*) (fig. 20), ce se întrebunțează la scosul buturugilor.

14. *Ghionoiul* (fig. 21), care se întrebunțează ca și tîrnăcopul.

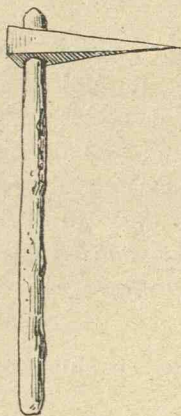

Fig. 21.

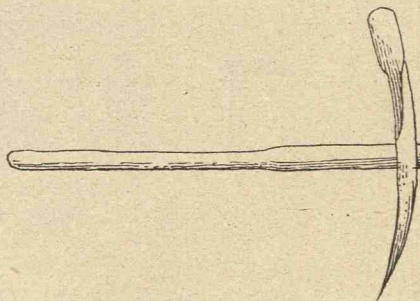
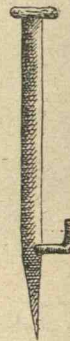

Fig. 20.

15. *Chitonogul* (fig. 22), cu care se fac în pămînt găurile în care se pun grăunțele de porumb.

UNELTELE ROTARULUI

UNELTELE ROTARULUI

Uneltele rotarului sunt :

a) *Bedreagul, butucul, trunchiul* sau *scaunul de cioplit* (fig. 1). Une-ori *bedreagul* e răsătat în trei picioare.

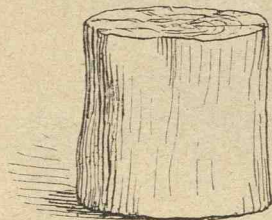

Fig. 1.

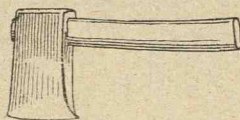

Fig. 2.

Fig. 3.

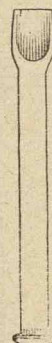

Fig. 4.

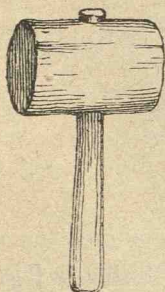

Fig. 5.

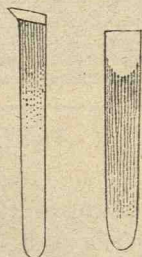

Fig. 6.

- b) *Barda*, (fig. 2).
- c) *Pila groasă* sau *raspa* (fig. 3).
- d) *Ghimul* (fig. 4).
- e) *Maiul* (fig. 5).
- f) *Custurile* sau *gripcile* ce slujesc la strungărit (fig. 6).
- g) *Strungul, strugul* sau *strujnița*, cu care se strungăresce sau se stru-

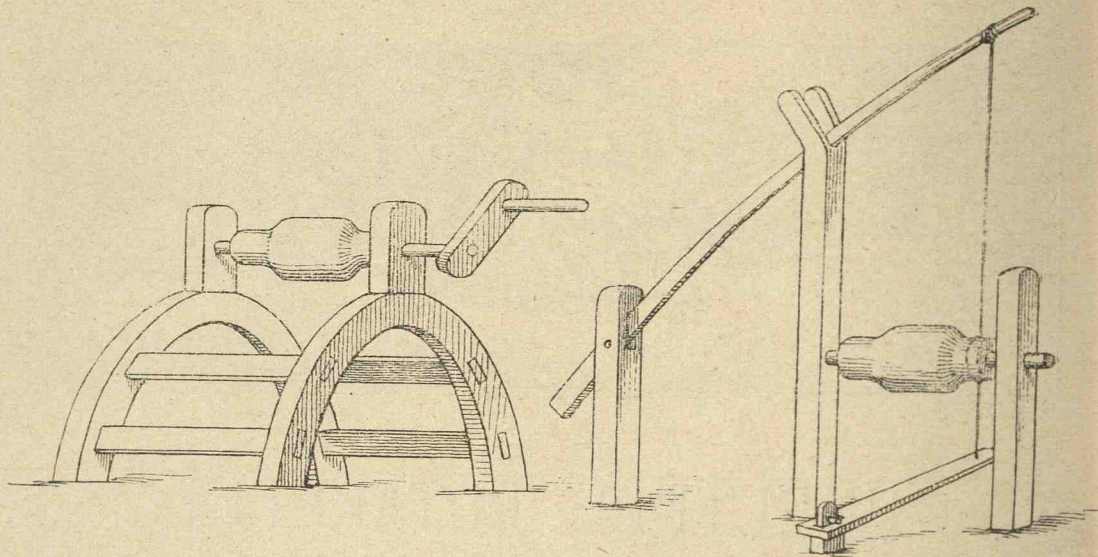

Fig. 8.

șese căpăținele de la roți; [unele sunt mișcate cu mâner (fig. 7), altele cu călcător (fig. 8).

h) *Țirul* cu care rotarul însemnează obezile spre a le putea îndoi (incujba).

i) *Cobila, cușnița, cornița* sau *scaunul de înspiteat*, în care se pune roata când se înspitează sau se obedează.

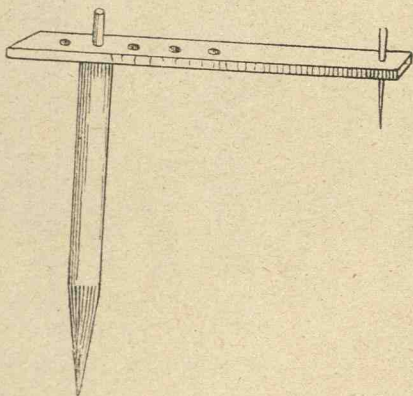

Fig. 9.

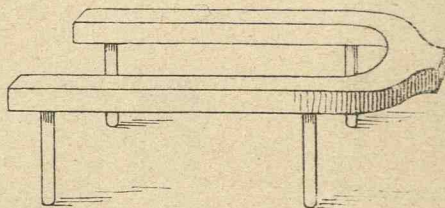

Fig. 10.

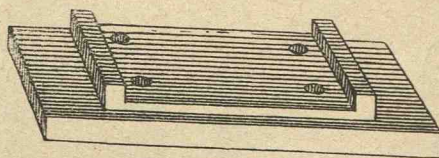

Fig. 12.

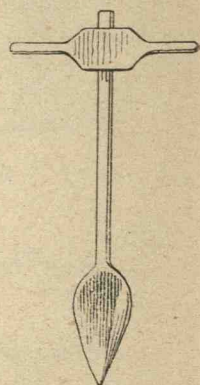

Fig. 11.

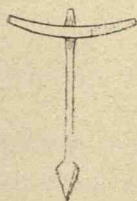

Fig. 13.

j) *Lingura*, cu care se găurește căpățina spre o face loc osiei.

k) *Scaunul* de așezat obezile când se găurește cu lingura (fig. 12).

l) *Spitelnicul*, un fel de sfredel cu care se găurește căpățina spre a pune spițele (fig. 13).

În afară de uneltele de mai sus, rotarul întrebuițează *tezla*, *dalta*, *feres-treul*, *rindeaoca*, *sfredelul*, *cuțitoiul* ca și dogarul și dulgherul și se vor găsi aceste unelte la dogărie și la dulgherie mai departe.

Mai întrebuițează și un *scaun de spițe* sau *hânțău*, unde se înțepenesc spițele când se cuțitoesc, și un *scaun de cepi*, în care se țin cepii spre a se cuțitai. Aceste două scaune sunt făcute ca scăunoaia de dogar.

CALUL

CALUL

Calul ¹⁾ are mai multe umblete :

La pas, în tracăneală sau în trâncăldău, — trepegior — în treapăt în troancăte sau la trap, — în buestru ²⁾ (umblet), — în sărite, în saltă sau peste picior, — în aruncat, în copce, în fugă, lupesce sau în goană.

În privința vârstei :

Pină la un an calului îi se zice *mânz*, iar pină la două ani *cârlan*, *noatin* sau *strîjnec*, la trei ani *tretin*, la patru ani *pătrar*, la cinci ani *cincar* și mai departe îi se zice cal *desăvirșit* (*armăsar* sau *iapă*).

Vârsta calului se cunoaște după dinți, adică după creșutul, rozătura sau căderea dinților ³⁾.

De la 6 pină la 8 zile cresc incizivele numite *clește*.

De la 30 pină la 40 zile cresc alte incizive numite *lăturași*.

De la 6 pină la 8 luni cresc *mărginași* sau *colți*.

Pe dinții calului se vede o scobitură numită *mursă* sau *mișină* care se șterge cu încetul prin rozătură.

Când calul e de un an mursa de la clește e roasă; la 15 luni nu se mai vede mursa de la lăturași, la 20 de luni nu se mai vede cea a cleștilor.

Când ajunge calul la două ani începe a pierde *dinții de lapte* care sunt înlocuiți prin *dinții de cal*.

Între 2 ani și 2¹/₂ sunt înlocuiți cleștii.

¹⁾ Românul zice: *la vara cailor*, spre a arăta că un lucru nu se va face nici-o dată. Mai zice: *Boii ară și caii mănăncă*, adică cel din opincă muncesce, iar boerul trăesce în belșug.

²⁾ În Moldova se zice *umblet* în loc de *buestru*. Un proverb zice: *cal bătrân nu se mai învață în buestru*.

³⁾ Vârsta calului se află după dinți, de aici proverbul: *calul de dar nu se caută după dinți*.

Intre 3 ani și 3¹/₂ sunt înlocuiți mărginașii.

Intre 4¹/₂ și 5 ani sunt înlocuiți colții.

Intre 5¹/₂ și 6 ani dispăre mursa de la clești înlocuiți.

Intre 6¹/₂ și 7 ani dispăre cea a mărginașilor.

Intre 8 și 9 ani dispăre cea a colților de jos.

Pe la 11 ani a dispărut și mursa colților de sus.

Virstele mai înaintate se cunosc după încrețiturile ce se formează împrejurul gurei și după alte felurite semne însă nesigure.

După fața părului calul poartă diferite numiri:

Negru și negru corb (când părul e negru curat).

Alb sau *bălan* (când părul e alb curat).

Murg (când părul e negru roșcat se zice *murg închis*, iar când e roșiu afumat se zice *murg deschis*).

Roib (când părul e roșiu-gălbiniu sau roșcat).

Castaniu (când părul e ca coaja de castană).

Auriu (când părul e roșiu-galben).

Șarg (când părul e galben spălăcit și coama mai închisă de cât părul).

Sur sau *vinet* (când părul e amestecat alb cu negru).

Suriu sau *vinețiu* (când părul e sur deschis).

Șoricii sau *cenușii* (când părul e sur deschis, calul având o dungă neagră de-alungul spinării).

Deriș (când părul e roșiu și alb amestecat, cu coama și coada gălbuie).

Inspicat (când părul murg sau negru este amestecat cu perii albi).

Porumbac (când părul e sur roșatic).

Muced (când părul e amestecat bătind în negru și vinet).

Dedețiu (când părul de departe pare a fi cam albastru).

Buciu (când părul e vinet în spre cap și încolo galben).

Tarcat (când are prin păr mari pete negre, albe, roșii sau altele).

Pătat (când are prin păr mici pete rotunde).

Bălțat (când are mari pete albe în alte pete închise).

În doi perii, când părul e alb îndoit cu vinet.

Se zice că calul e *breaz* ¹⁾, când are o pată albă de-alungul frunții; că e *strănut* sau *stărnut*, când are botul alb; că e *steiu* sau *țintat*, când are o pată albă mică și rotundă în frunte; că e *pintenog* sau *pintănog*, când are un picior, două sau câte și patru albe de la genuchi în jos ori numai de la chișița în jos; că e *ceacir*, când are un ochi albăstru și altul negru; și că e *abraș*, când are o pată albă sub coadă ²⁾.

Fig. 1.

1. Ochiu.

2. Frunte (coama de pe frunte se numește *percică* sau *moș*).

3. Urechă.

4. Bot.

5. Nări.

6. Gură.

7. Falcă.

¹⁾ Românul zice: *cunoscut ca un cal breaz*, adică foarte cunoscut.

²⁾ Când moare un *cal abraș* la casa unui om, țărani zic că nu îi mai merge bine la *pripași* (mânzi) sau că caii își pierd sămînța și că se strică vitele.

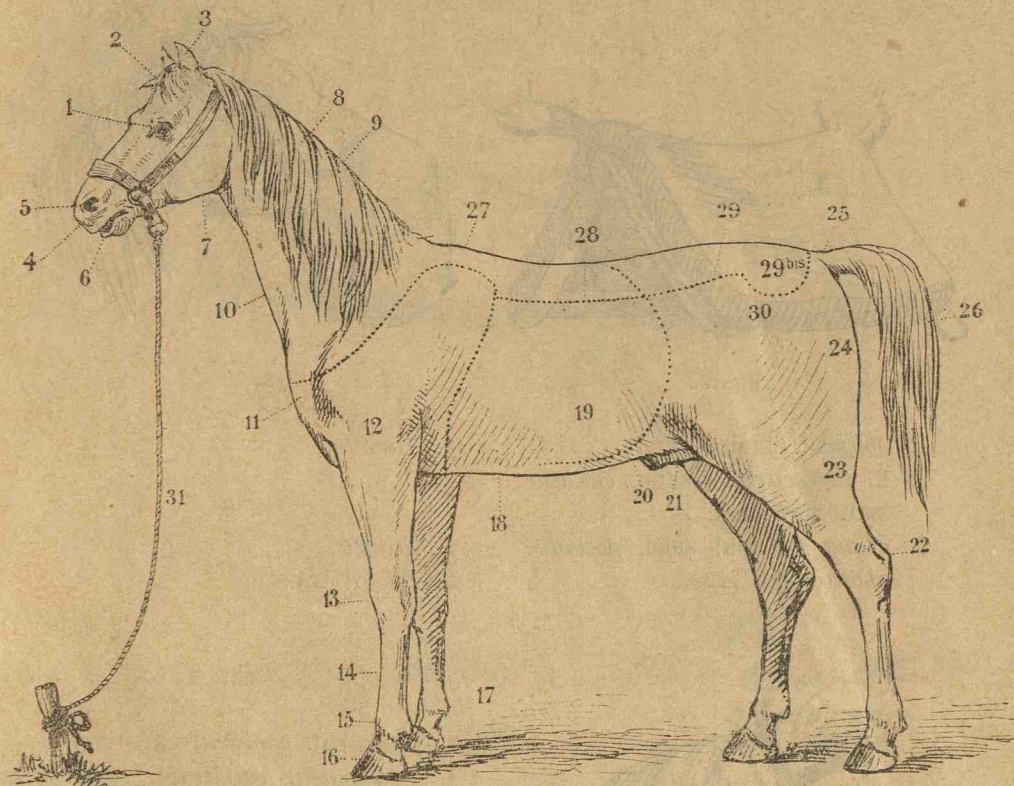

Fig. 1.

8. Coamă.	22. Cotul său căiul piciorului.
9. Grumaz.	23. Arm, coapsă, but său spată dinapoï.
10. Gât.	24. Cur său buci.
11. Piept.	25. Rădăcina coadei.
12. Arm, coapsă său spată dinainte.	26. Coadă.
13. Genuchiū.	27. Greabăn.
14. Ţurloiū său fluer.	28. Şale, spinare, şeava calului său şeuaş.
15. Chişiţă.	29. Crucea şalelor.
16-16. Copită.	29 bis. Sold.
17. Pinten.	30. Săpă.
18. Iie.	31. Pana căpăstrului, ştreang.
19. Burtă (pantece).	32. Ţeruş, pripon, stănog său potereaş.
20. Coarde.	
21. Sulaciū, sulatic, tioc său pasere.	

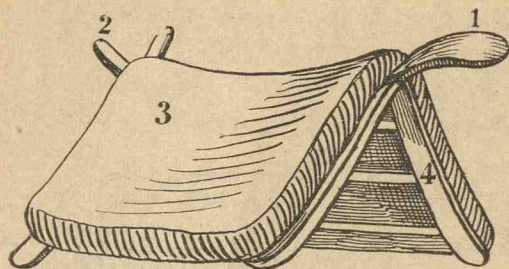

Fig. 2.

1. Oblincul dinainte.
- 2—2. Oblincurile dinapoï, *ciochine* saũ *ciochinari*.
3. *Perna* (perina) *șelei*, *pocladă*, *ibâncă* saũ *japiu*.

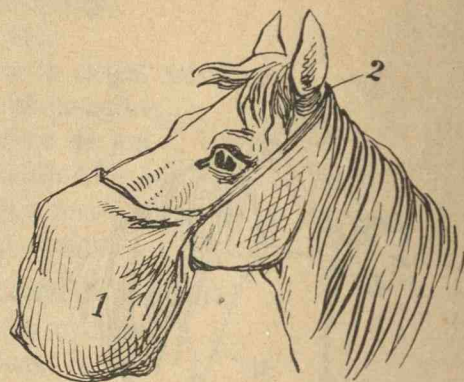

Fig. 3.

4. *Târniță*.

Fig. 3.

1. *Traistă*.
2. *Baiera* traistei.

Fig. 4.

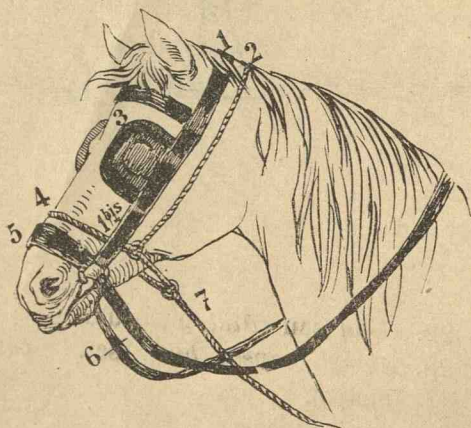

Fig. 4.

1. *Ceafa* saũ *comarul* căpețelei.
- 1bis. *Căpățea*, *căpățeală*, *căpicu* saũ *căchițeală*.
- 2—2. *Căpăstru*.
3. *Ochelarî*.
4. *Botnița* căpăstrului, *botelnița*, *botelnic* saũ *botar*.
5. *Botnița* căpețelei.
6. *Dirlogi* saũ *hățuri*.
7. *Pana* căpăstrului.

Fig 5.

1. *Belcug* saũ *rac*.
- 1bis. *Zale*.
2. *Pieptar*, *cheptar*, *pieptul hamului* saũ *gură de ham*.
3. *Ștreang*, *șleavă* (*șleavă* și *șleav*).
4. *Strimtaș* saũ *sbalf*.
5. *Gătar*, *spătar* dinainte saũ *grebănar*.
- 6—7. *Strup*, *cureaua vînărei*, *crucea hamutului*.
8. *Șoldar*, *schinărar*, *spătar* dinapoï, *copsar*, *chitrim* saũ *țoft*.
9. *Curar*, *bucar*, *vînar*, *hamut* saũ *gurură*.
10. *Valul ștreangului*, *orcicar*, *juvêț*, *laț*, *ochiu* saũ *urechie*.

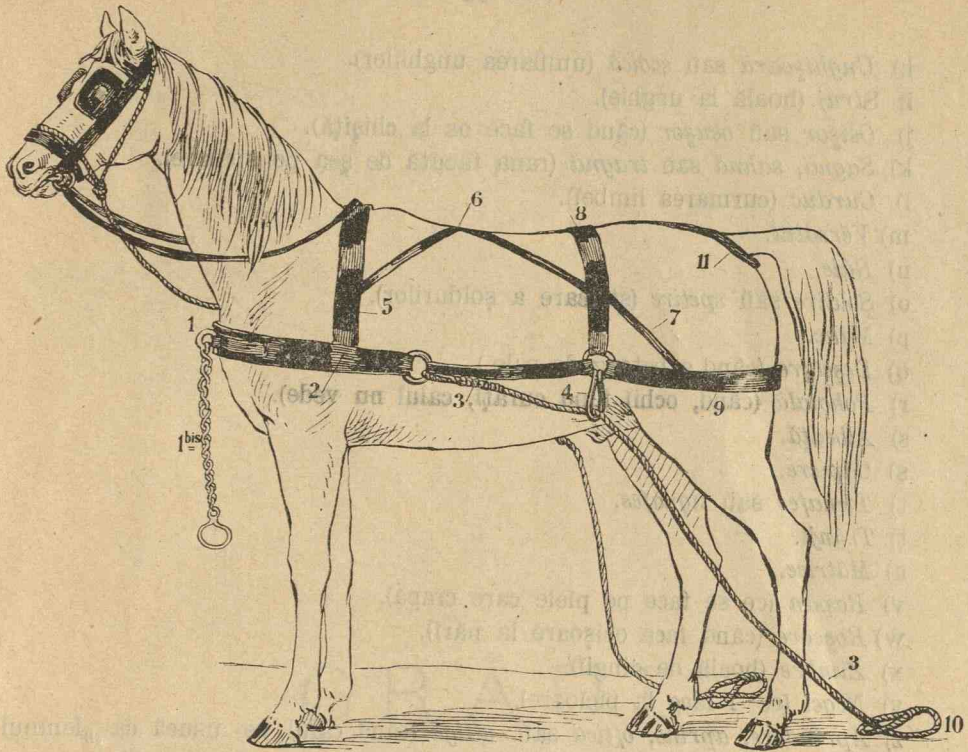

Fig. 5.

11. Profil sau pohil.

Calul are mai multe năravuri :

Fornăie, mușcă, svirlă, se poticnesce, (adică se scapătă din genuchă când merge), *căulesce urechile, trântesce, se săiesce, se sperie, își face nălucă, își face spaimă*, sau *prinde nălucă* ¹⁾, *ia vânt, smucesce (smuncesce), se cosesce* (adică se lovesce cu copita la chișită de 'și face rani), *se ajunge sau se calcă* (când cu picioarele dinapoi pălesce pe cele dinainte), *dă înapoi, nu ia din loc sau e cu zopor la luătură, se trântesce, se pune jos sau se culcă la pământ* (fiind la ham) și *dă îndărăt* ²⁾.

Printre boalele de care zace calul vom cita :

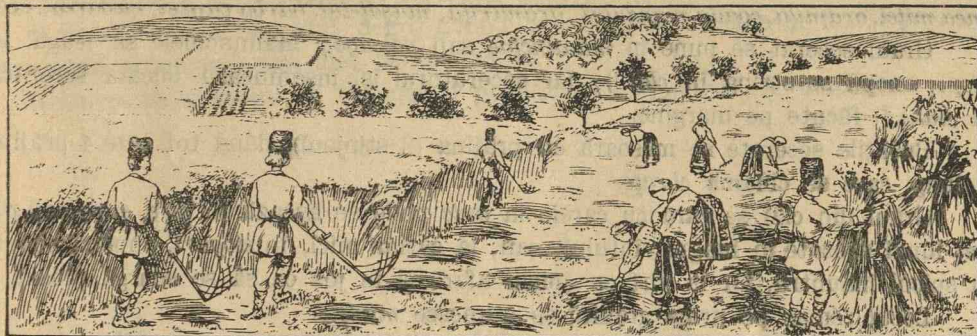
- a) *Buba mănzuului.*
- b) *Dalac, talan sau talaș.*
- c) *Răpchiugă* (curgerea nasului, morvă).
- d) *Incușiere* (când calul nu se poate băliga) și *zapritul sau zăpreală* (când 'i se opresce udul).
- e) *Treapăd sau urdinare.*
- f) *Tragăn* (angină).
- g) *Aricit sau ariciu* (când se aricesce calul la picioare).

¹⁾ Se zice că calul e *năzuos* sau *spăimos* când se sperie de te miri ce.

²⁾ In Mehedinți se zice că calul umblă *în hoanțe* când sbicesce rău la mers. Se zice că un cal *tăresce* când e tare în gură.

- h) *Unghișoară* sau *scoică* (umflarea unghiilor).
 - i) *Struj* (boală la unghie).
 - j) *Osișor* sau *osușor* (când se face os la chișiță).
 - k) *Sagnă*, *sahnă* sau *tragnă* (rană făcută de șea pe spinare).
 - l) *Curduc* (curmarea limbei).
 - m) *Vărsatul*.
 - n) *Râie*.
 - o) *Șoldire* sau *spetire* (stricare a șoldurilor).
 - p) *Malic*.
 - q) *Deșelare* (când e beteag de șale.)
 - r) *Pohoială* (când, ochii fiind curați, calul nu vede).
 - s) *Albeață*.
 - ș) *Căpiere*.
 - t) *Ticnafes* sau *tignafes*.
 - ț) *Trânj*.
 - u) *Mătrice*.
 - v) *Rapăn* (ce se face pe piele care crapă).
 - w) *Roșcove* (când face osișoare la nări).
 - x) *Zimbre* (boală de gingii).
 - y) *Negei* (ce îi face la picioare).
 - z) *Aprindere*, *aprins*, *oftică* sau *oftigă* (când calul se usucă ca „lemnul“ și cât de mult ar mânca nu se mai încălează, „nu prinde carne pe el“.
- Se zice că calul *e rupt* când udă sânge, iar că *a luat apă* când îi se umflă un picior și șchiopătează de abia merge.

GRÂUL

GRÂUL¹⁾

În vechime grâul se semăna atât toamna cât și primăvara. Astăzi însă nu prea se seamănă — afară de proprietari — de cât grâu de toamnă, când se seamănă, căci țăraniii noștri nu cred de cât în recoltarea porumbului, prea puțin în a orzului și ovézului și mai de loc în a grâului și secarei.

Arătura se face adincă și cât de timpuriu, întorcându-se către toamnă, dacă se poate. După Sânta Maria începe semănatul, care, mai pretutindenii, se face prin împrăștiere. Îndată după semănare se grapă în lungiș și în curmeziș.

Grâul răsare, și apoi, primăvara, dă în *noduri*, în *spic*, înflorește și se coace.

Toamna, când grâul semănat de vreme crește mai repede, ca să nu'l apuce iarna în noduri țăraniii dau în el oi ca să'l pască. Iar când primăvara e ploioasă și grâul crește repede și nu leagă bine, atunci se zice, în Moldova, că grâul e *hulchit*. Când însă, după legare a dat secetă și grâul prea grăbesce și se coace fără vreme, se zice că e *pripit* (prichit).

Se numesce grâu *polignit*, acela ce a căzut la pământ din pricina vântului și a ploilor.

Grâul burienos se plivesce — la țărani²⁾ — pe când e încă mic, lucru ce se face mai cu seamă cu claca. Burienele de care cu greu se poate curăți grâul și care'i aduc mai mare stricăciune sunt: *neghina* și *măzăricea*. Alte burieni ce

¹⁾ În toată țara se zice *grâu*, *spic* și *paiu*. În Muntenia și Oltenia se zice *bob*, iar în Moldova *grăunte*.

²⁾ În județul Constanța sapa ce se întrebuințează la curățitul burielor se numesce *chircă*.

crec prin grâu sunt : *rădichioara, palamida, volbura, rugul de mure, scăieții, rușinea mîței, orajnița, coada mînzului, grănarita, mușătelul, barba caprei, cicoarea, etc.*

Grăul secerat se pune în *mănunchie* sau *poloage*; mănunchiele se leagă în *snopi*; snopii se strîng în *clăi*¹⁾; iar secerătorul își însemnează bucata secerată cu *ciuhe*²⁾ făcute pe margine.

Bucățile secerate se măsoară cu prăjina (3 stînjeni), dănd tot câte 4 prăjini în lung, care se cheamă *obrațe*.

Grăul din clăi se cară cu carele la *arie* unde se așează în *șire, șure* sau *girezi* lungi așezate în lungul vîntului, sau, la cătimii mici, în *stoguri*, punînd snopii cu spicul înăuntru, iar la vîrf cu spicul afară și în jos ca să se scurgă ploaia.

Locul rămas pe urma grăului se numește *miriște*.

Cantitățile mari de grâu se treeră³⁾ cu mașina; iar cele mici cu caii (în unele localități cu *umblăciul* sau *mlăciul*).

Treeratul cu caii se face pe un loc înalt și în bătaia vîntului. Aria se curăță mai întîiu de buriene; apoi se udă, se bate un *par* în mijloc, se leagă o frînghie de acest par, și de cel-alt capăt al frînghiei se prind doi sau mai mulți cai, așezați în juguri de lemn.

După ce *fațarea* ariei s'a bătut bine, se așază pe ea o cătime de snopi cari se desleagă. Un om, cu o biciușcă, mână caii, pe cînd doi-trei oameni prin prejurul ariei cu furci și cu greble aleg paietele dăndu-le în lături.

Treerîndu-se îndestul se înlătură caii, iar oamenii cu toții se silesc a alege toate paietele și în urmă strîng grăul grămadă (vrav) la par.

După ce aria s'a măturat bine, grăul se ia cu lopata și se svirlă în sus asupra vîntului și astfel se *vîntură*; iar un om cu o măturice resfrată și lungă în coadă numită *fezezi*, mătură gunoaietele.

Partea suflată de vînt se numește *pleavă*; iar grăul gunoios și pămîntos (țernos) se numește *zoană, goz, goază, coadă* sau *codină*⁴⁾. Tot codină se numește și rămasurile de la *ciur*, prin care grăul se ciuruesce.

Grăul curățit se așează în *hambare* (standoale).

Sătenii cunosc grăul cu țepi sau mustăți și grăul tuns sau golaș. El seamănă mai mult grăul de primăvară cu mustăți⁵⁾.

Felurile de grâu ce se seamănă în țară sunt :

a) Grăul *banat albineț*, cu bobul mare și spicul cu mustăți.

b) Grăul *banat roșiatic* (ruginiu) de asemenea cu bobul mare și spicul cu mustăți.

c) Grăul *ghircă* (grăul tuns) cu bobul mărunt, lungueț și roșiatic.

¹⁾ *Clăia* se face de câte 36—40 snopi în două grămezi numite *jumătăți*. În județul Gorj, clăile se numesc *cârstace*.

²⁾ *Ciuhă* este un semn ce se face prin iarbă sau grâu legînd un mănunchiu de iarbă sau grâu la vîrf cu alt mănunchiu de fire rupte.

³⁾ Treeratul, în județul Constanța, se numește *armănit*, iar aria *arman*.

⁴⁾ Aceste rămasuri în județul Constanța, se numesc *chesmec*.

⁵⁾ Grăul de primăvară se numește în unele localități din județul Mehedinți *erită*, iar în altele *nagară*.

d) Grăul *coluz* (spic mare cu țepi) având boabele mari și gălbii așezate în patru rânduri pe spic, de aceea în Moldova îi se zice și *mucheriu*.

e) Grăul *arnăut* (cu țepi negri) având bobul galben închis și foarte mare. Se seamănă primăvara mai ales pentru colivă.

Grăul ce se seamănă și toamna și primăvara se numește și *umblător*.

1. Firul sau paiul grăului.
2. Frunze.
3. Spic.
4. Rădăcine.
5. Țepii, țepușele sau mustățile spicului.
6. Graunți sau bobii așezați în scaune.
7. Spic de grâu tuns sau golaș.
8. Bob de grâu tuns cu cămașa (ghioacea sau pleava) sa.
9. Bob de grâu cu cămașa și țeapa sa.
10. Miez făinos al bobului.

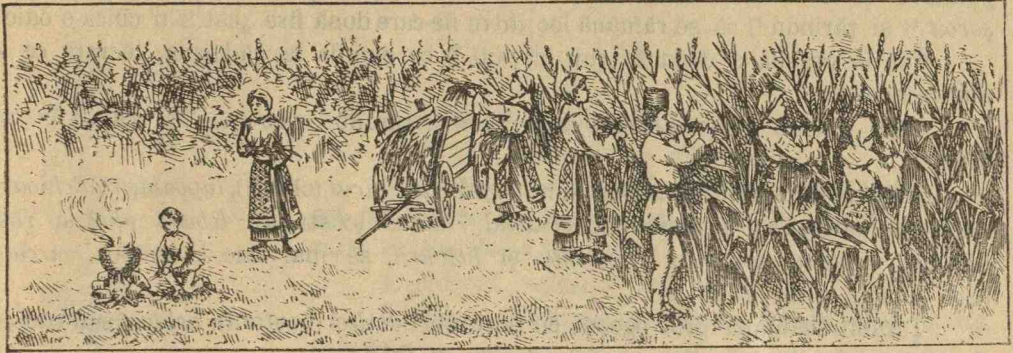
Grâul suferă de *rugină*, înroșindu-se paiul, pricinuită din ploă și păcle mari, de *tăciune* (*malură*) când se înnegresce spicul și de *hulchire*¹⁾ când din pricina negurilor se scurge laptele din boabe.

În hambare, grâul *se încinge* adesea și este stricat de nisce insecte numite *gărgărițe*.

¹⁾ Cuvintele *a hulpi* sau *a hulchi*, *hulpit* sau *hulchit*, *hulpire* sau *hulchire* se întrebuințează în Moldova. *Lan* se numește în Moldova o întindere mare de semănături. La semănat se numește *postată* bucata ce se prinde o dată la lucru. *Pogonul* are 1296 stinjeni pătrați, iar *falcea* 2880 stinjeni pătrați.

PORUMBUL

(POPUȘOIUL)

PORUMBUL

(POPUȘOIUL ¹⁾)

Aratul porumbului se face mai cu seamă de la Blagoviștenie (25 Martie) până la 1 Maiu (Arminden). Vremea cea mai prielnică, zic țărani, e când es gândacii de Maiu (cărăbușii).

Arătura ²⁾ nu se face adincă. Semănatul se face, asvirlind grăunțele, saū pe de-asupra arătorei saū pe pământul gol înainte de a ara, ceea ce se chiamă *semănare pe piele*.

În multe locuri, porumbul, în loc de a se semăna prin asvirlire, se pune în pământ cu călcăiul, cu parul saū cu *cotonoaga*.

Cârpitul se numesce pusul al douilea, adică punerea din noū a grăunțelor ce nu aū răsărit.

După ce s'a arat și semănat, se grapă cu grăpi cu colți de lemn saū de fier. Grăpile, mai ales cele cu colți de lemn, se numesc în Moldova *boroane*, iar lucrarea *grăpat* saū *boronit*.

Când, la antéia grapare, nu s'a sfărîmat bine bulgării (bolovaniū), atunci, după ce aū răsărit toți porumbii, și în urma unei ploii, se mai grapă (boronesce) o dată.

Când porumbul e în trei frunze, dacă arătura a fost bună, se face *burfuūala* saū *prășitura*, adică se prășesce antéiū, iar la din contra la câteva zile după bo-

¹⁾ *Popușoiul* saū *păpușoiul* se zice în Moldova.

²⁾ *Țelină* se numesce pământul ce nu a fost lucrat vre-odată; *porumbiște*, locul unde fusese porumb; *miriște*, locul unde fusese grău; iar *prosie*, se zice când locul a ramas nelucrat un an saū doi.

Pământul lucrat de cu toamnă se chiamă *întorsură*.

În Moldova se chiamă *hatul ogorului*, marginea ogorului pe unde se *brăzdează*, adică se trage cea din d'antéiū brazdă; iar locul pe unde se trage cea din urmă brazdă se numesce *răzor*. Prin *ogoare* se înțelege întinderi mici de semăntură; întinderilor mari li se zice *lanuri*.

ronire. Când porumbul a ajuns la genuchi, se prășese a doua oară, trăgând pământul la rădăcină, lucrare ce se numește *săpat*, *îngropat* și *mușoroit* sau *mușoroit* ¹⁾ și rărindu-î ca se rămână loc între fie-care două fire „cât s'ar culca o oaie“.

Tot la prășila a doua se rup și puii ²⁾ ce dau de la rădăcină, lucrare ce se numește *puț*.

Când nu s'a prășit porumbul la vreme, țăranul zice că „l'a scăpat în buriană“.

Burienile ce strică porumbul sunt: *mohorul*, *pirul* (chirul), *lupoia*, *rădichioara* (rapița selbatică), *pěrul porcului*, *vizdeiu*, *ulerul* (costreia), *loboda albă* și *roșie răcoina*, *mesteca*, *cicoarea*, *pălămida* și *holbura*; se mai taie la prășila *curcubețica*, *știrița*, *zerna* și altele.

Țăranii seamănă prin ogorul cu porumbi: *dovleci* (bostani), *holdamii* sau *cânepă de vară* (unde și unde câte un fir) precum și *fasole*.

Când dau mătăsile se zice că *leagă porumbul*, tot atunci se zice că porumbul *urzesce*. Când boabele dau din ele o zeamă ca o apă se zice că sunt *în punoii*; când această zeamă se face albicioasă, se zice că boabele sunt *în lapte*; iar când bobul se face tare că abia intră unghia în el, se zice că e *în finte*.

Indată ce boabele sunt coapte și foile gaibene, porumbul se culege. Se rup știuleții de pe *cocenii* (strujenii sau tujlenii), se pun în banițe (oboroace), se fac grămezi de câte un car pe câmp și apoi se încarcă în care cu scoarțe.

Porumbul adus a-casă se descarcă în grădină sau în pătul (porumbar sau șură); apoi se *desghioacă* (se *desfacă*) ³⁾ știuleții de foi (pănuși sau pene) și se aruncă la grămadă ⁴⁾.

Din grămadă se pun în baniță și se cară în podul casei sau în coșar (coșer) ca să se usuce ⁵⁾.

După ce s'a uscat porumbul, se desfac boabele cu mașina sau bătând știuleții cu maiul (sau un băț) într'un gratar de nuele numit *cușcă*, *coteț*, *leasă* sau *leșoiu*; apoi boabele se vintură de pleavă ⁶⁾.

Boabele după ce s'au vinturat se pun în hambare și în saci sau *țuhali*.

Se numește *codină* boabele cele seci și cu fărîmături de coceni; iar *goaze* sau *gozuri* boabele cele seci sau stricate.

Cocenii (știuleții fără boabe) se întrebuintează la foc.

Foile de porumb se păstrează și se dau iarna la vite ca nutreț și ca așternut.

Cocenii rămași pe câmp se taie cu secerea și se fac *snoți* sau *mălduri*. Snopii se strâng în *glugi* sau *popuri*; aduși a-casă, se fac *șire*, *căpiți*, *stoguri* sau *girezii* în lungul vîntului.

¹⁾ Această lucrare se mai numește *îngropat*, *copăit* sau *târșit*.

²⁾ Se mai zice și *frați*, *copileți* sau *copchileți*.

³⁾ Lucrarea se numește *desghiocat*, în Moldova *desfăcat* și în Mehedinți *desghiorat*.

⁴⁾ *Prefăcutul* este scoaterea știuleților stricați dintre cei buni.

⁵⁾ Înainte de bătutul porumbului se alege *semincerii* (adică porumbul de semință) de porumbul de mâncat.

⁶⁾ Coșarul se face de gard de nuele, mai lung și înalt, așezat în lungul vîntului pe căpătaie de lemn, și acoperit cu șindrila sau cu stuf. — În Moldova, se numește *standoale* locul unde (pe moșiile cele mari) se află mai multe coșare sau hambare.

Rădăcinile cocenilor rămași pe câmp se numesc *ciocani*, *ciuclegi* sau *ciocălăi* iar locul *porumbiște* sau *ciocăldiște*.

Fig. 1.

Fig. 1.

1. Spic sau schic și moș.
2. Frunze, foii, pănuși sau pene.
3. Drugă (știulete sau cotolan). — Înainte de a eși mătasa se numește păpușă. — Când boabele sunt rare, se zice babă sau sterp.
4. Mătăsă, mătăsică sau chică.
5. Cocean (al firului), strujean, tujlean, hluj, covrag sau lujer.

6. Rădăcini { 6^a ghiare sau cepi.
6^b mustăți.

Când rădăcina odrăsleşce, se zice că scoate frați sau surorî.

Puii ce dau de la rădăcină se mai numesc pui, copileți sau copchileți.

Fig. 2.

Drugă sau știulete

- 1—1. Frunze, foii, pănuși sau pene.
2. Frunze.
3. Cotor.

Fig. 3.

1. Cocean (al știuletelui), ciocan, glod sau ciocălai.
2. Cotor.

Fig. 4.

- 1—1—1. Ciocani, ciuclegi, tulenî sau ciocălăi.

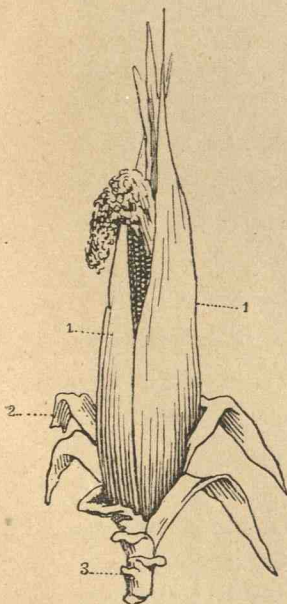

Fig. 2.

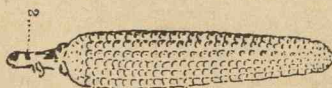

Fig. 3.

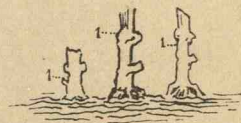

Fig. 4.

Se cunosc în țara mai multe feluri de porumb.
Porumbul românesc, zis și măselat sau alburii, alb și mare în bob.

Porumbul moldovenesc, cu boabele mari mușcate, galben deschis, cu druga lungă și groasă, cu firul mare.

Porumbul hângănesc, cu bobul lungăreț și mare, galben roșcat, cu firul scurt și druga mare.

Porumbul mocănesc, cu bobul mare și spornic.

Porumbul morînglav, cu druga mare și cu 8—10 rânduri de boabe.

Porumbul turcesc, cu druga groasă, multe rânduri de boabe și bobul albicios.

Porumbul tătăresc, cu bobul foarte mic, alb și rotund.

Porumbul scorumnic, cu druga mai subțire, cu 8 rânduri de boabe și cu bobul auriu.

Porumbul colț de cal, cu bobul mare, lat și albicios.

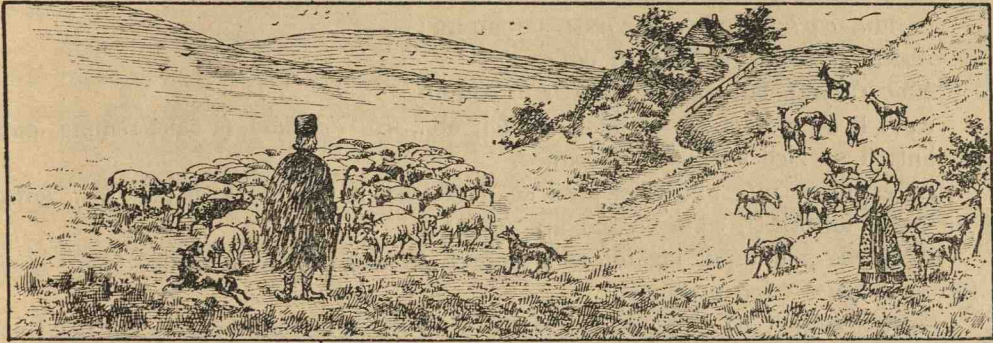
Porumbul de cinci luni, cu druga subțire și cu bobul lung și roșiatic.

Porumbul nemțesc sau *cincantin* cu druga scurtă și subțire, bogat în boabe și în drugă, și cu bobul portocaliu.

Porumbul suferă de *tăciune*, de *viermi*, de *căpușele* ce se fac la rădăcină, și de mucezeală în pătule din neîngrijire.

Un fel de șoareci de câmp, numit *chițoran*, strică foarte mult porumbul. Uneori porumbul e stricat cu totul de locuste.

OAIA ȘI CAPRA

OAIA ȘI CAPRA

După soiul lor oile se numesc :

Oi *mocănesci* și oi *țurcănesci* sau *țurcane*.

Lana oilor se desface în creți mai mari sau mai mici ; acești creți se numesc *mițe* (*gnițe*).

Oaia *lănoasă* se chiamă cea care e bogată în lână ; iar cea care are lână puțină se numește *părvă*.

Se zice oi *cârcioare* când au lână creață, *vițoase* când au lână lungă și atirnată, și *țircave* când au lână scurtă.

Oaia *țigaie* e aceea cu lână moale, mătăsoasă și creață ; sunt țigăi albe, negre sau roșii ; oaia *bârsană* e cea cu lână lungă și cam aspră ; oaia *stogoasă* e cea cu lână mai puțin lungă și moale ¹⁾).

După fața lănei, oile sunt :

Albe sadea, brumărü, fumurü, sure sau *săine, percele* sau *bălțate, negre sadea, cazane* sau *roșiatică, stogomane* (adică jumătate țigăi) și *lăi* (adică negre vinete).

Oi *spioange* sau *spince* sunt acelea care au lână albă și botul alb ; *bucălăi* sau *mărcușe*, acelea care au lână albă și botul negru ; *caciure*, acelea care, cu un păr negru roșcat, au împrejurul ochilor mai multe pete ; *bele*, acelea care au botul alb ; *buzate*, acelea care au botul negru și buzele albe ; *oacheșe*, acelea care au un cerc negru împrejurul ochilor ; iar *rușce*, acelea care sunt roșii pe ochi.

¹⁾ Prin lână *sârbească* se înțelege în țară o lână subțire și roșiatică.

Caprele sunt albe, negre, roșcate, afumate, vârgate, etc.

După vîrstă, oile se numesc :

Miel, mială, când suge ;

Cârlan, cârlană, pînă la vîrsta de un an ;

Noatin, noatină, în anul al doilea ;

Mior (tîrții), iar *mioară*, fătătoare aîntăii.

Apoi li se zice *oî de un miel, de doi*, etc., sau *de rudă*, și când rămăne oaia fără dinți 'i se zice *babană* sau *boancă*.

La capră și țap, numai *sugarii* se deosebesc în nume zicîndu-le *ied, iadă*; și, în unele localități, *vătuii*, când are un an.

Berbecele sau țapul jugănit se numesc *hazman*; însă 'i se zice *batal*, când e întors și *valos* când e scopit.

Către toamnă, pe la Santa-Maria, berbecii se deosebesc de oî și se dau apoi spre a se mărlă pe la Vinerea mare (14 Octombrie) sau mai târziu pe la Sân Medru (Sf. Dumitru, 26 Octombrie).

Primăvara, mieii buni de carne se taie; iar mamele lor se mușg sau se întrebunțează spre *a apleca* mieii mici, doi la o oaie, numiți *sugarii*; oilor li se zice atunci *aplecători*.

Pe la Moși se deosebesc toți mieii rămași de sămînță.

Oile ce se mușg alcătuesc *cărdul mulgărilor*; iar sterpele și cărlanii, *cărdul sterpelor* sau al *cârlanilor*.

Mai înainte de Moși se tund oile; fie-care lână se leagă de o parte, cu partea tunsă afară și cu *usucul*¹⁾ înăuntru. Lâna se spală de usuc, se scarmănă și la pîeptenat se deosebesce în *păr* și *canură*.

La ales, mieii se însemnează la urechi cu semnele următoare:

Retezătură, când se retează vîrfurile urechiei;

Furculiță sau *înfurcat*, când se crestează vîrfurile urechiei;

Pișcătură sau *chișcătură*, când se retează într'o parte sau în alta;

Berbărătură sau *bărburătură*, când se face o tăietură la urechie în forma unui unghiū drept;

Potricală, produce, produsă sau *producică*, când se face o gaură mică în urechie cu potricala.

Virtej, când se rotunjesce urechia în vîrf;

Clenciu, când se face o tăietură în forma unui unghiū ascuțit;

Suetură, când se face o tăietură în lung.

Se numesc *aripărițe*, oile care tot-d'auna merg la marginea cărdului; *urmăretice*, acelea ce merg tot-d'auna în urmă; *hapsine*, acelea care stău rău la muls; și *cărnice*, acelea ce umblă razna din oî; iar *împungăse* acelea care împung²⁾.

Boalele la oî sunt: *gâlbeaza* (boală de ficat), *hîra* (umflarea urechilor), *vêrsatul* (hube pe tot trupul), *resfulgul* (umflarea ugerului), *resfulgul-sec* (când le pîere laptele și slăbesc la trup), *dalacul* (umflarea splinei), *cotonogea* (boală de

¹⁾ *Usuc* se numesc materia, lipul sau slimul, ce se prinde de lână.

²⁾ Când oaia sau capra are ugerul mare se zice că e *pulpoasă*.

picioare), *sângeratul* (stricatul sângelui), *riea*, *gâlbănarea*, *jaba* (când oaia se culcă mereu și carnea 'i este vinătă); *căpierea* (când oaia se învîrtesce mereu pe loc).

Ciobanii cântă din *fluer* sau din *trișcă* (fluer fără dop), iar baciul zice din *bucium*.

Stâna se numește *coșmaga* (coliba unde stați ciobanii) sau *șura* cu îngrăditură împrejur unde stați oile; înăuntrul șurei stați gălețile, comarnicul cu cașul, căldarea, etc., adică toate cele trebuincioase la stână ¹⁾.

Intr'o stână stați de la cincî pînă la șase sute de oi.

Omul care conduce stâna se numește *scutar*; cel care face cașul se numește *baciū*; păzitorii și mulgătorii se numesc *ciobani* ²⁾; iar băiatul care dă oile la strung, se numește *strungar*. În unele locuri se dă numele de *prohar* ajutorului de cioban.

Fig. 1.

Fig. 2.

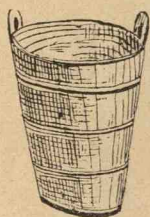

Fig. 3.

Fig. 4.

Oile se aduc la strungă ³⁾ ca să le mulgă de trei ori pe zi; dis de dimineață când răsare luceafărul de ziuă, la amiază ⁴⁾ și la chindii.

Oile se mulg în *găleată* (fig. 1), pe ale-cărei ațe legate de urechi se pune mai înteiū o *cupă* (fig. 2). *Strungăreață* se numește o găleată mare cam de 10 litri.

După ce laptele s'a strecurat se dă la *chiag* în *budacă*, *chięgorniță* sau *bęrbintă* (fig. 3).

Laptele odată închięgat se bate cu o roată numită *brighidari* (fig. 4); apoi se stringe la un loc cu *lopățica* și se pune pe *strecătoarea* ⁵⁾ ce e așezată pe *hırzob* (un cerc de nuia cu o împletitură de coajă de teiū sau de fringhie), ca să se strecoare cașul de zer ce curge în budacă. Acest zer se numește *zerul de sub caș*.

După aceea, cașul se frămintă cu *meredeul* sau cu *răvor* (lemn zimțat într'o parte) și apoi se leagă strecătoarea și se stringe cu *ceatlaul* sus la par. Zerul gros ce curge la *celuiit* se numește *țifeiū*. Ciobanii 'l pun de se acresce.

Zerul de sub caș se pune într'o căldare (cazan sau ceaun) și se fierbe încet la foc ⁶⁾. Se face ast-fel o altă brânză numită *urdă*; iar cu zerul ei împreună se chiamă *jintiță*. În vremea *jintuitului* pe foc se amestecă în căldare cu *taujeriul*.

¹⁾ Locul unde dorm oile se numește *tărlă*, iar locul unde se adăpostesc iarna *perdea*.

²⁾ Ciobanul care duce mieiū înțărcați (cârlanii) se numește *cărlănar*.

³⁾ *Gărliciū* se chiamă locul pe unde ies oile la muls.

⁴⁾ Ciobanul află amiază întinzând mâna spre soare cu palma în sus și ridicând degetul mijlociū în sus. Dacă umbra cade drept pe palmă e amiază.

⁵⁾ În unele locuri se pune laptele închięgat în *crintă* ca să se strecoare de zer.

⁶⁾ *Surlă* se numește un adăpoșt înconjurat de stof (stuh) în mijlocul căruia se face un cotlon și se fierbe urdă.

Spuma de la jintiță se ia cu *polonicul* (un linguroiū mare), se stringe într'o puțină și se alege din ea *unt*.

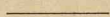
Cașul luat din strecătoare se pune spre svintare pe o leasă de nuiele numită *comarnic*¹⁾.

Ciobanii duc cașul în *sădilă* (un sac de ață de cânepă, țesut rar, mai lat la gură, și mai ascuțit la fund) saū în *săculeț* (o sădilă mai mică).

Baciul 'și ține socotelile cu ciobanii pentru cașul ce se vinde cu *răboj* (răbuș), din care o parte numită *țencușă* rămâne la ciobani.

¹⁾ *Comarnic* se numesce și strașina ce apără strunga de ploaie.

OLĂRIA

OLĂRIA

Olarul ca să facă oale se slujește de o roată (fig. 1), compusă dintr'un fus (*a*) ce trece printr'o gaură făcută în masa (*b*) și se reazămă pe tigaia (*c*). În partea de sus a fusului se află un disculeț (*d*) numit *stragalie* pe care se dă formă lutului; iar în partea de jos se află o roată (*e*) pe care olarul o pune în mișcare cu piciorul spre a învîrți stragalia. Pe masă, olarul ține boții de lut de care are trebuință.

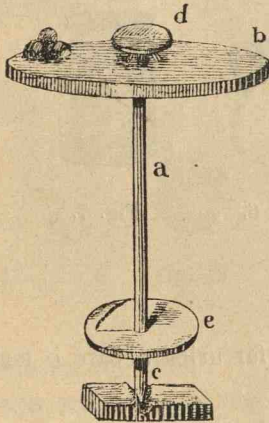

Fig. 1.

După ce a dat lutului forma ce a voit, olarul taie fundul cu o sîrmă cu două canafuri (fig. 2.)

Fichieș se numește scândurica de lemn de fag (fig. 3) cu care olarul ridică vasele de lut de pe stragalie.

Călcătoarea e scândura pe care olarul calcă lutul cu picioarele pînă ce 'l face ca ceara.

Fig. 2.

Fig. 3.

Peletic se chiamă pensula de tras brîu saū florī pe vase.

Numirile de vase întrebuințate la țară sunt :

Chîrupul (fig. 1). — *Oala* (fig. 2). — *Lăscăiața* (oală cu două mânuși) (fig. 3).
Băneața (o oală mai mică de cât lăscăiața), *țucalul* sau *cumarul*.

Ulciorul (urciorul) sau *bâlca* fără *țiță* (fig. 4) și cu *țiță* (fig. 5); *ulcica* sau *ulceluța* care e mai mică de cât ulciorul.

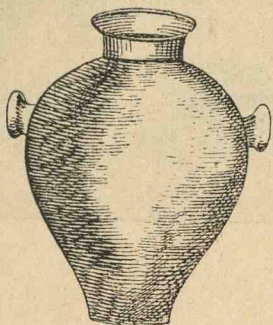

Fig. 1.

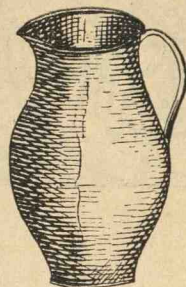

Fig. 2.

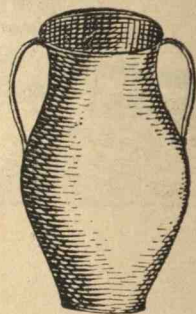

Fig. 3.

Cană sau *bărdaca* (fig. 6).

Borcanul ¹⁾ sau *găvănosul* de pus dulceți (fig. 7).

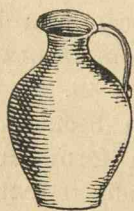

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

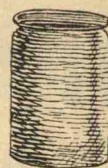

Fig. 7.

Strachinele (fig. 8 și 8').

Ceanacul, un fel de strachină mai mică.

Talerul, *talgerul*, *taerul* sau *farfurie* (fig. 9); farfurioara care e mai mică.

Castronul ²⁾ (fig. 10).

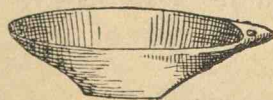

Fig. 8.

Fig. 8'

Fig. 9.

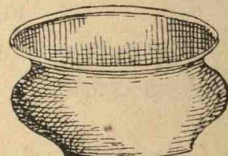

Fig. 10.

¹⁾ In unele localități se dă numele de *borcane* la oalele cu *țiță* și cu *toarte*.

²⁾ In unele părți se zice *chiaburi* la castroane.

Cratița (fig. 11).

Tigaia (de pământ) (fig. 12) și *tigăița* care e mai mică.

Ibricul de pământ (fig. 13).

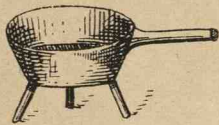

Fig. 11.

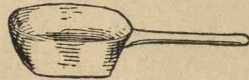

Fig. 12.

Fig. 13.

Capacul sau *pocrișul* (fig. 14).

Captarul (un fel de capac cu care se acoperă stupul) (fig. 15).

Țestul (fig. 16).

Fig. 14.

Fig. 15.

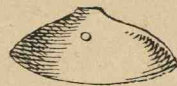

Fig. 16.

Ghiveciul (de ținut flori) (fig. 17).

Ceașca (fig. 18).

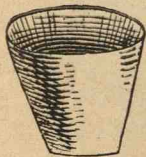

Fig. 17.

Fig. 18.

Fig. 19.

Fig. 20.

Fig. 21.

Fig. 22.

Felegeanul (fig. 19).

Solnița sau *sărariul* (fig. 20).

Țigla (de învelit case) (fig. 21).

Pușculița (fig. 22).

Spărturile de oale se numesc *cioburi* sau *hârburi* ¹⁾.

¹⁾ In unele localități *hârb* înseamnă vas de pământ sau de metal.

UNELTELE INTREBUINȚATE LA CULESUL VIILOR

ȘI

LA FĂCUTUL VINULUI

UNELTELE INTREBUINȚATE LA CULESUL VIILOR ȘI LA FACUTUL VINULUI

Culegătorii taie cu cosorul, cu cuțitul său cu briceagul ciorchinele și le pun în coșuri sau în cofe (donițe).

Fig. 1.

Cosor :

- a) Cosor său limbă.
- b) Măner său mănunchiū.

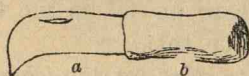

Fig. 1.

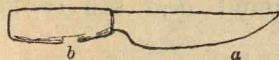

Fig. 3.

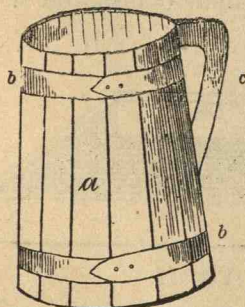

Fig. 4.

Fig. 2.

Briceag, ciacâie sau ciochie :

- a) Limbă.
- b) Plăsele său prăsele.
- c) Verigă său brățară.

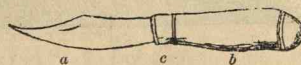

Fig. 2.

Fig. 3.

Cuțit :

- a) Limbă, tăiș său gură.
- b) Măner, mănunchiu său coadă.

Fig. 4.

Cofă sau doniță.

- a) Doage.
- b—b) Cercuri (de lemn sau de fier).
- c) Mănușă său toartă.

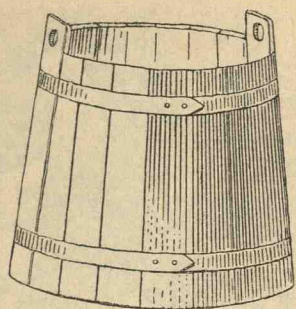

Fig. 5.

După ce se umple coșurile sau cofele cu struguri, culegătorii se duc de le toarnă într'un vas mai mare numit *hârdău* sau *cîubăr* (fig. 5), și care ține de la 4 pînă la 6 cofe.

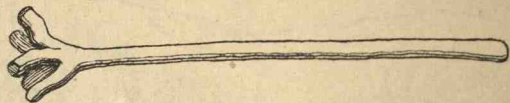

Fig. 6.

Strugurii se fărîmă în hârdău cu o uneltă numită *mustuiitor* (fig. 6). Este un lemn care la un capăt are mai multe cioturi.

După ce hârdăul s'a umplut cu struguri mustuiți, culegătorii, ridicându-l cu o *părîngă cu cruce* (fig. 7), 'l duc pe umeri acasă sau la cramă și 'l toarnă în *cadă* (fig. 8).

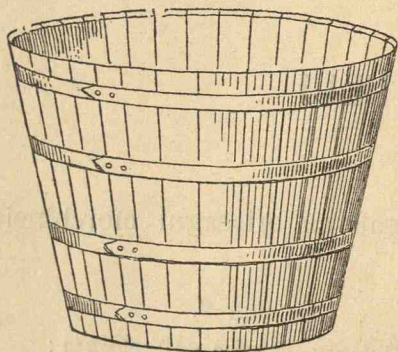

Fig. 8.

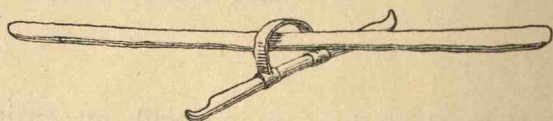

Fig. 7.

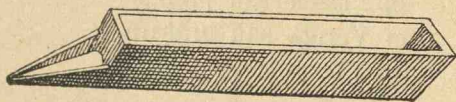

Fig. 9.

Umplîndu-se cada, atunci se calcă. Pentru călcarea strugurilor se întrebunțează un *sac de vie* (este un fel de sac făcut dintr'o pânză rară de tot).

Strugurii se calcă într'un *jghiab* (șghiab) sau *călcător* (fig. 9).

Vinul ce curge din jghiab cade într'un vas numit *dejă* sau *curătoare*¹⁾ (fig. 10).

Ca să nu pice în dejă ciorchinii sau bobite, se pune la gura jghiabului o *strecurătoare* sau *cîur* de sirmă (fig. 11) câte-o-dată numai o plasă de sirmă.

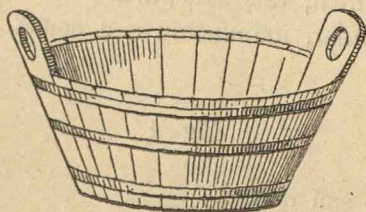

Fig. 10.

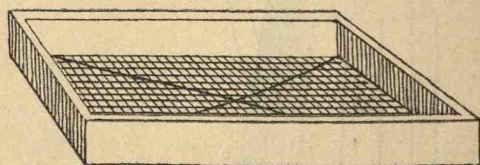

Fig. 11.

¹⁾ În județul Gorj se întrebunțează o postavă mare numită *moldă*.

Vinul din deǎ se cară în *boloboc* (poloboc) (fig. 12) cu donițe (cofe) și se toarnă în *pâlnie* (fig. 13), *leică* sau *unie* (fig. 14) ¹⁾.

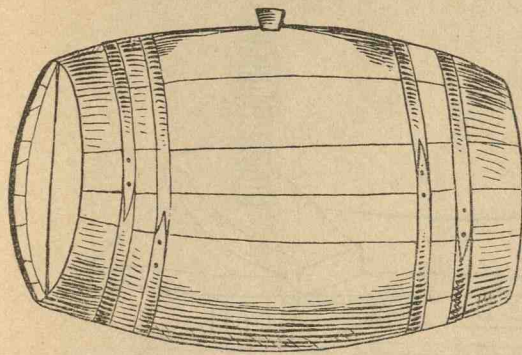

Fig. 12.

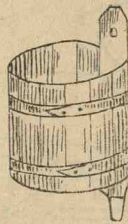

Fig. 14.

Fig. 13.

Când viaa este departe și nu se poate căra d'a dreptul vinul în cadă, atunci se cară cu *pritoaca*, care are forma căzei însă e numai jumătate sau a treia parte din cadă.

Vinul din pritoacă se toarnă în cadă cu *căușul* (fig. 15), prin *uluc* (fig. 16). Ulucul se așează cu un capăt pe buza căzei și cu cel-lalt pe buza pritocei.

Fig. 15.

Cei cari nu voesc să pună strugurii în căzi când e adus din viie, 'l pun în *lin* (fig. 17) unde 'l fărămă. După ce vinul s'a scurs din lin, se ia *tescovina* sau *bosca* și se calcă în jghîab cu sacul său se pune sub *teasc*.

Fig. 16.

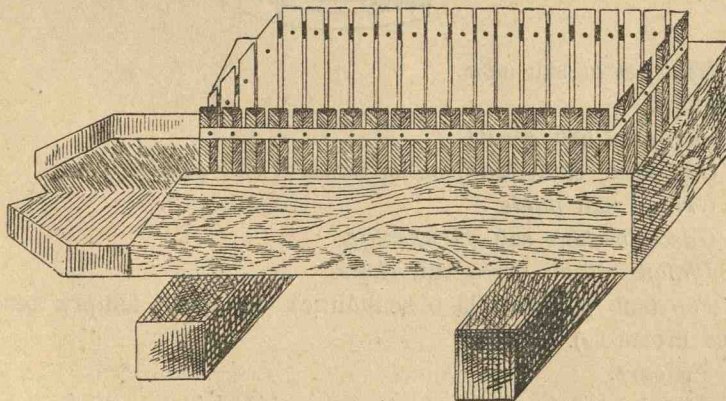
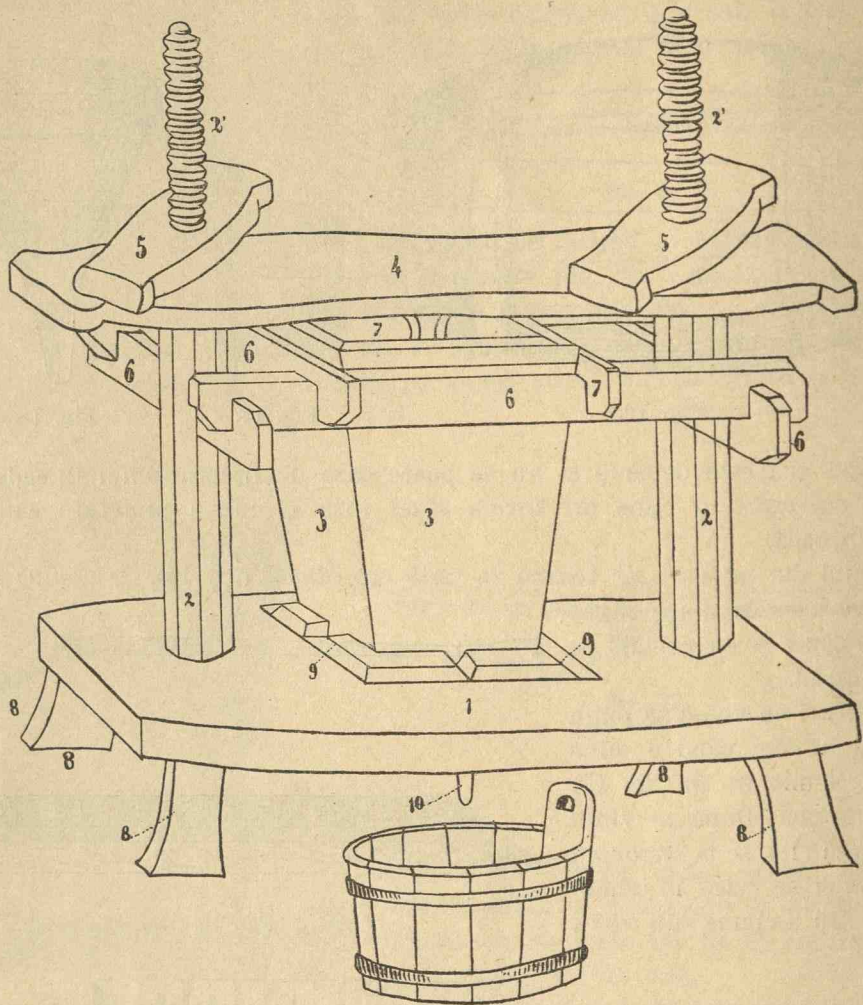

Fig. 17.

¹⁾ Teava de la pâlnie se numește *burluiu*, *gât* sau *bucea*.

Teasc cu două șurupuri

1. Masă, strat sau albie.
- 2-2. Stâlpi.
- 2'-2' Șurupuri sau șurubi.
- 3-3. Coș, drob, casă, ladă, cutie, durbacă sau țarc.
4. Grindă sau punte.
- 5-5. Gâsce, broasce sau șurupelnițe.
- 6-6-6-6. Chingi, mâini, argea sau clește.
7. Pop (sub pop se află o scândurică ce apasă asupra tescovinei când se învârtesc broascele).
- 8-8. Picioare.
- 9-9. Jghiab, șghiab, pîrău, șanț, șar, vatră, hângaș, gârliciu sau hindichiū.
10. Tiță, burluiū, uluc, ciuciun, șipot sau cioc.
11. Dejă, dejeriū, hârdăiaș, sofeiū, curătoare, caduliță sau ciubăraș

DOGĂRIA SAŪ BUTNĂRIA

ȘI

UNELTELE DOGARULUI (BUTNARULUI)

DOGARIA SAU BUTNARIA ȘI UNELTELE DOGARULUI (BUTNARULUI)

Dogarul (pe moldovenesce *butnarul*) face *donițe* sau *cofe*, *hârdaie*, *deje* sau *căubere*, *căzi*, *hârdăiașe* sau *căubărașe*, *cofițe*, *cofăele*, *șitare*, *cofer* sau *șistare*¹⁾, *pâlnii* de lemn, *hunii* sau *leice*, *bote*, *berbințe*, *curătoare*, *vedre*, *budaie*, *găleți*, *putine* sau *trușii*, *putineie*, *cetârne*, *butoaie* sau *acoave*, *butii*, *boloboace* (poloboace), *butoiage*, *balerce*, *balercuțe*, sau *valerașe*, *burii*, *buriașe*, *budace*, *fedelege* (fig. 1), *fucii* (fig. 2), etc.

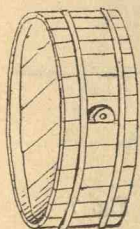

Fig. 1.

Fig. 2.

În vasele înfundate de amîndouă părțile și prin care se introduce lichidul se numesc *vrană*, *poarcă* sau *preduș*.

Donițele (*cofele*) cu sau fără capac (clapă sau ploapă) au o coadă ce se cheamă *mănușă* sau *toartă*; apucătoarea de la hârdău se cheamă *urechie*.

¹⁾ *Șitar* se zice la Covurlui și la Fălciu, *cofer* în Dâmbovița, *șistar* în Dolj și Romanați, *hârdăiaș* sau *căubăraș* în alte părți.

²⁾ Când un om e cam într-o parte, se zice că îi *lipsesce o doagă*.

Românul zice: *a ajunge în doagă copîilor* și *a ajunge în doagă morții*.

Uneltele de care se slujesc dogarul sunt următoarele :

Fig. 3.

1. Topor sau secure (fig. 3).

- a) coadă, mâner sau toporiște.
- b) muchie.
- c) bărbie.
- d) leafă sau tăiș.

2. Ferestreu¹⁾ (fig. 4).

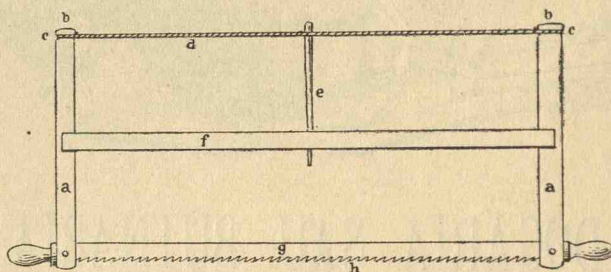

Fig. 4.

a—a) Brațele ferestrelui, mâini, crăci, cotoaie, mânere, condace, speteze sau pervazuri.

b—b) Capete, mere, cioace sau umeri.

c—c) Crestături sau creste.

d) Coardă, sfoară de întins sau strună.

e) Pană de răsucit sfoara, struneală, lemnuș, încordător, întinzător, sucitor, răsucitoare, limbă, cordar, săgeată sau lopățică.

f) Puntea ferestrelui, curmeziș, răsboiș, mijlocar sau chingă.

g) Pânză.

h) Dinți, colți sau zimți.

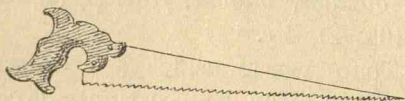

Fig. 5.

3. Ferestreu de mână²⁾ (fig. 5).

a) Mâner, mănunchiș sau coadă.

b) Pânză.

Ferestreul se ascute cu pila.

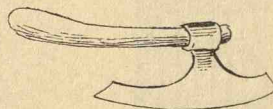

Fig. 6.

4. Bardă³⁾ (fig. 6).

Fig. 7.

5. Tezlă (fig. 7). (A se vedea uneltele dulgherului).

¹⁾ In județul Iași se zice și *cirișeu*.

²⁾ Se numește *firiz* în județul Mehedinți, *chimilioară* în județul Iași și *corzar* în județul Neamțu.

³⁾ Barda dogărească se numește *toaipă* în Moldova.

6. Masă de tras doage ¹⁾ (fig. 8).

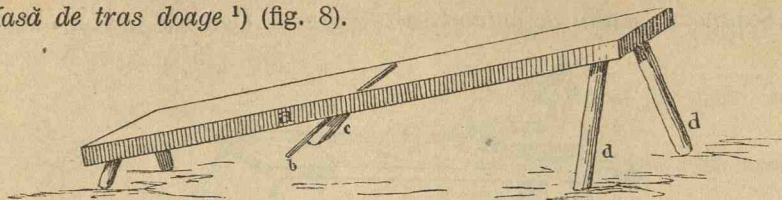

Fig. 8.

a) Pat, trup saŭ față.

b) Custură saŭ daltă.

c) Pană.

d—d) Picioare.

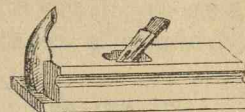

Fig. 9.

7. Gealăni (fig. 9). (A se vedea uneltele dulgherului).

8. Daltă (cu care se taie cercurile). (A se vedea uneltele dulgherului).

9. Nicoveală saŭ nicovea (pe care se taie și se găuresce cercurile). (A se vedea uneltele fierarului).

10. Priboiŭ saŭ dușlag (cu cari se găuresce cercurile de fier).

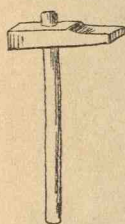

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

11. Ciocan (fig. 10) (cu care se nituesce și se bate cercurile de fier).

12. Crochie, păpușă saŭ bățic (fig. 11) (în care se bate cu maiul ca să se așeze cercurile pe vase).

13. Maii ²⁾ (fig. 12).

14. Nit (fig. 13) (cuiŭ de fier

cu care se leagă cercurile de fier ³⁾).

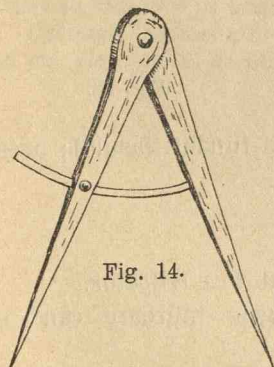

Fig. 14.

15. Pas, pasnic saŭ capră.

a—a) Arc, arcuș, coardă saŭ punte.

b—b) Craci.

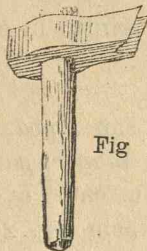

Fig. 15.

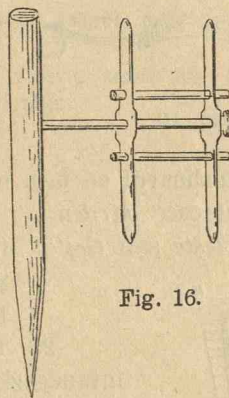

Fig. 16.

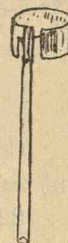

Fig. 17.

16. Bașchie (un fel de ciocan al-cărui capăt este șanțuit) (fig. 15).

17. Crivea (cu care se sucesce teiul pentru legatul cercurilor de lemn) (fig. 16).

18. Sgârciŭ saŭ scoabă (cu care se curăță muchiele la vasele mici) (fig. 17).

¹⁾ Se numesc *câine* în județul Suciava.

²⁾ Maiurile dogarului sunt unele cu mânerul scurt, altele cu mânerul mai lung saŭ chiar foarte lung.

³⁾ Când mai multe cercuri de fier saŭ de lemn sunt puse unul lângă altul se numesc *brătară*.

19. *Scăunoaie, scaun de cuțitoit sau scaun de doage* (fig. 18).

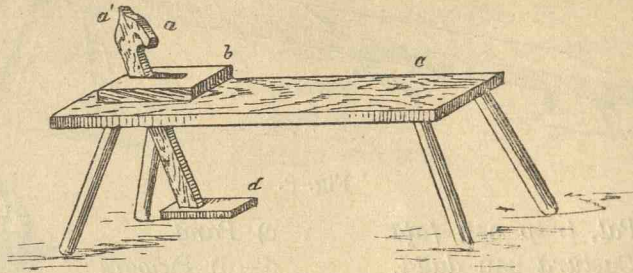

Fig. 18.

- a—a) *Clește.*
 - a') *Cap, clobanț, ciochie, căpățină, cioc, ciacăie sau broască.*
 - b) *Măsuță, pod sau punte.*
 - c) *Scaun.*
 - d) *Călcător, tălpigă, tălpig sau tălchigiu.*
20. *Cuțitoaie* (fig. 19) (sunt două feluri).
21. *Gardinar mare* (fig. 20).
- Gardinar mic* (fig. 21).

În unele locuri se întrebuințează gardinarul de la fig. 22.

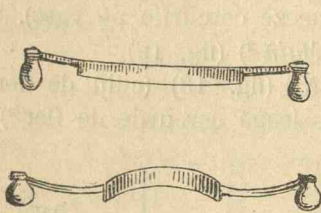

Fig. 19.

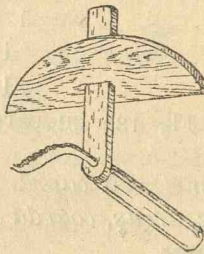

Fig. 20.

Fig. 21.

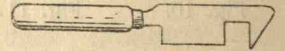

Fig. 22.

Cu gardinarul se face în doage șanțul în care intră fundul vasului; acest șanț se numește *garden*.

22. *Clește sau cleștar* (fig. 23).

Fig. 23.

- a) *Cârlig sau limbă.*
- b) *Coadă, mâner, gaiță, gheran sau trăgător.*

23. *Gripcă* (cu care se rod doagele murdare când se infundează vasele vechi (fig. 24).

24. *Bulat* (cuțit pentru făcut cercurile (fig. 25).

Fig. 24.

Fig. 25.

25. *Dogar* (cu care se crapă lemnele pentru doage); fie-care meșter are trei dogare de diferite mărimi (fig. 26).

Fig. 26.

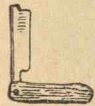

Fig. 27.

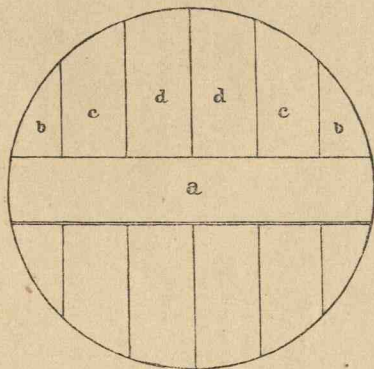

Fig. 28.

26. *Cunșă* (cu care se crapă cercurile) (fig. 27).

27. *Bestie* (a se vedea uneltele dulgherului).

La aceste unelte trebuie adăogate *virtejul* de strîns doagele și *butucul* de lucrat doagele.

Un fund de butoiu (fig. 28) se compune din:

a) *Stinghie, chingă, pop, calafat, zaplăt, stîlp, punte, ușă* sau *curmeziș*.

b—b) *Doagă mică, sfîrc, aripă* sau *hăripă*.

c—c) *Doagă din aripă* sau *stîlpul aripei*.

d—d) *Doagă din mijloc* sau *stîlpul mijlociului*.

Nomenclatura

Dogar și *dogărie* se zice în Muntenia, *butnar* și *butnărie* în Moldova.

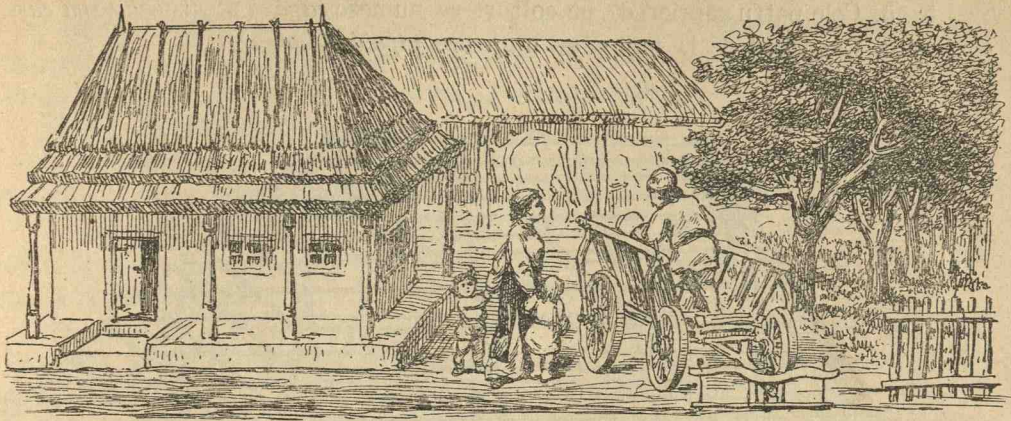
Cuvintele: *doagă, cercuri, vrană, fund, gardinar, garden, cuțitoiu, maiu, antal, putină*, se întrebunțează în toată țara.

Butoiu, butie, acov și *boloboc* sunt din Muntenia; *bute, boloboc, balercă, dejă* din Moldova. *Zăcătoare* se zice mai în toată țara.

Cuvintele: *calafat* e din Dolj, *poarcă* din Gorj, *ușă* din Vlașca, *zaplăt* din Mehedinți, *preduf* din Vlașca și R.-Sărat, *huriu* din R.-Sărat, *sgăriciu* din Ialomița.

C A S A

C A S A

Casele țărănești sunt de mai multe feluri :

Cele de la câmp acoperite cu stuf (stuh) sau cu paie se deosebesc de cele de la munte acoperite cu șindrila sau dranița, și cele din Moldova se deosebesc de cele din Muntenia ¹⁾.

Unele nu au de cât o singură odaie, iar altele au două odăi.

Vom da aici câte-va tipuri de case țărănești în care putem găsi mai toate cuvintele privitoare la clădiri.

Partea acoperită de strașină se numește *prispă*, iar sala *tindă*.

În tindă se găsește *vatra*.

Fig. 1.

1—1. *Bolduri, țepi, țepe, țepuși, săgeți, istumuri, sulinare, măgari* sau *sistonuri*.

2. *Lațul* (leațul) dintre bolduri ce alcătuesce *coama, culmea, samara, cum-păna, slemneaca, slimna, comana* sau *coroana*.

3—3. *Lații* (leațurile) pe cari se așează stuful (stuhul), șindrila (șindila) sau dranița.

4—4. *Căpriorii* (caprele) cari, la partea de jos, au o creștătură numită *câl-căiū* ce se pune pe cosoroabe (costoroabe) în altă creștătură numită *cuib*, și se prinde de acestea prin cuie de lemn.

Cei doi căpriori se mai zic și *legători*.

¹⁾ În vremile vechi, pe când pădurile erau mari, oamenii făceau case zise în Moldova *durate*, din bărne lungi. Se puneau mai întâi patru copaci (tumurugi) descojiți (corjiți) și încheiați prin creștături la capete. Acești copaci alcătuiau tălpile pe care se ridicau pereții din despicături sau bărne de lemn încheiate tot prin creștături la capete. În aceste bărne se tăia locul ușei și al ferestrelor sprijinindu-se bărnele prin usciori (ușori). Pereții ast-fel ridicați fără furei, se puneau d'asupra lor patru bărne lungi ca cosoroabe și pe capetele acestora un alt rând de cosoroabe pe care se înalța acoperimintul. Ast-fel de case nu se mai văd de cât foarte rar.

5—5. Cele patru căpriori de pe colțuri se numesc *sape* și alcătuiesc *sapa casei*.
6. Căpriorul de la mijloc se numește *țăpoiă* și *sugar*.

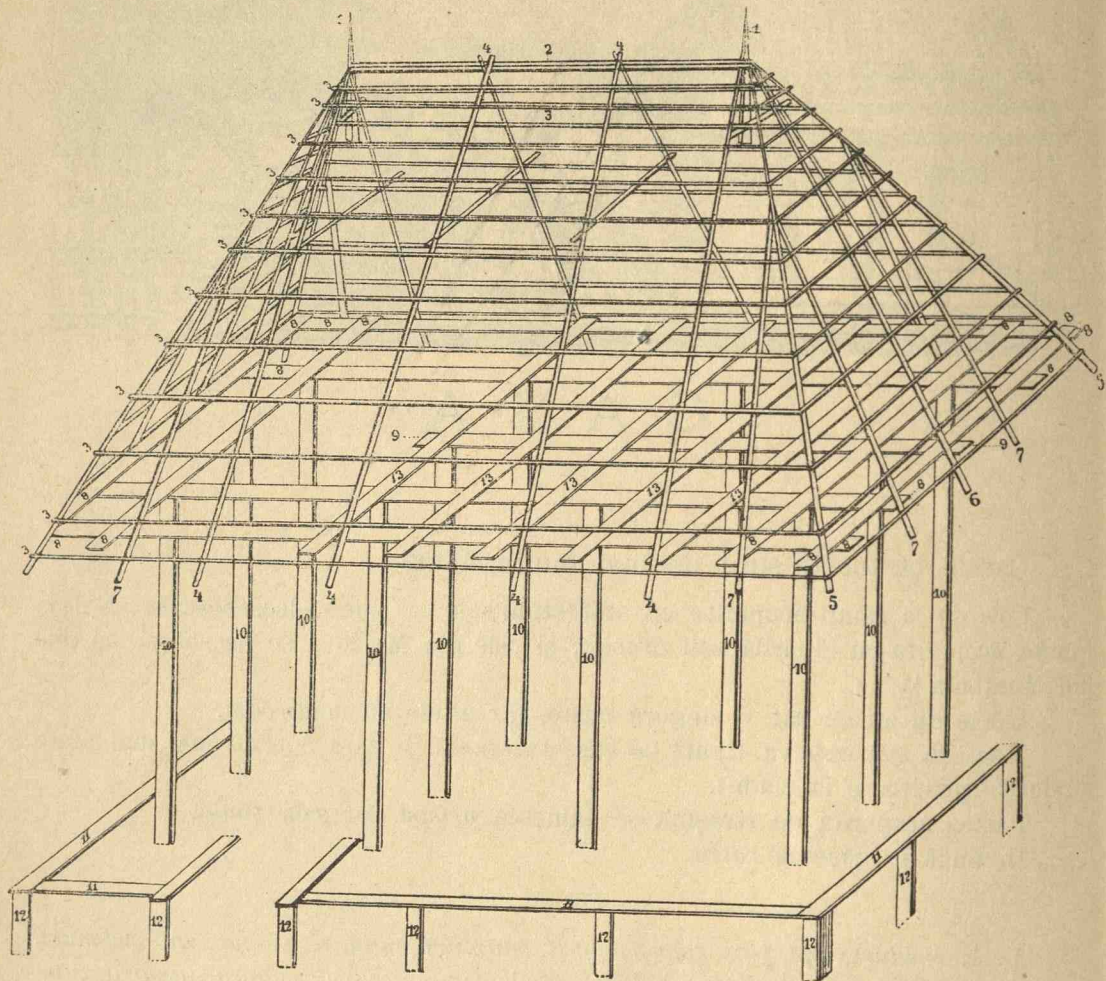

Fig. 1.

7 7. Nisce căpriori alipiți de sape și numiți în Moldova *lipaci* sau *copileți*.
8—8. *Cosoroabele* (costoroabele), câte două de fie-care parte, în total opt, din care un rând așezat d'asupra pereților și a stilpilor (furcilor) între urechile acestora, iar cel-alt rând așezat pe capetele celor d'ântéiū și avënd de scop să sprijine căpriorii așezați cu călcăile în cuiburile cosoroabelor.

Aceste cosoroabe împreună cu capetele căpriorilor alcătuiesc apărătoarea sau *strășina* ¹⁾ (streșna) casei și acoperimîntul prispelor.

9. *Coarda casei*, ce sprijină grinzile și greutatea podului casei.

Coarda, când nu e destul de tare, se proptesce la mijloc printr'un stilp pus în mijlocul casei și care se chiamă *pop*. Mai în tot-d'a-una însă acest pop se pune în urmă, după ce s'a slăbit casa și s'a îngreuiat acoperimîntul.

10—10. *Stilpuri* (furcile) în număr de 11 toate de lemn de stejar cîoplît în

¹⁾ Se zice și *polată* în județul Dolj.

patru muchi. Partea de jos, numai scorjită (corjită) și câte-odată părliță sau cătrănită cu păcură, se îngroapă în pământ de 2—4 palme (0.50 c. pînă la 1 metru), iar partea de sus cu urechi ce prind cosoroabele.

Stilpii (furcile) susțin acoperișul și pereții.

11. *Talpa casei, tălpile prispelor, temelii* sau *temel*, care hotăresc lățimea prispelor și poartă *stilpii* (dregii, diregii sau atirnații¹⁾ ce sprijină strășina.

Stilpii sunt prinși cu capătul de jos prin *pijuri* în nisce dăltuituri pătrate făcute în tălpi și cu capătul de sus sunt prinse pe cosoroabe tot prin *pijuri* așezate în nisce căpătaie crestăte numite *bașlicuri*.

12. *Tarașii* (găsele, bundacii, bunducii, derecii, parmacii, bubulucii, urșii, popondocii sau gorgozanii) carii sprijinesc coastele prispelor. Capetele lor de jos sunt îngropate în pământ, iar cele de sus au *pijuri*.

13. Grinzile casei pe care se așează podeala, ce alcătuesce podul sau tavanul. Podeala se face de obicei din lemn de fag bine cioplit, dat la rîndea (geluit) și lucrat în ciubuce pe o margine, ca și muchile grinzilor. Cea-l'altă margine mai subțire se așează *caplama*, adică se îmbucă peste marginea podelei de alătura.

Puse una lângă alta podelele formează nisce linii paralele (orizontale sau oblice); un rând de podele între două grinzi se chiamă o *racă*; prin urmare, sunt atitea racle cu podele câte perechi de grinzi.

Pereții caselor țărănesci se fac :

a) Sau de *bârne* (despicături de lemn de tei, plop sau ulm) așezate în *jghiaburi* făcute în lungul furcilor;

b) sau de *vălătuci* (colaci de pământ sau lut amestecat cu paie sau rogoz) îngrădiți prin pari prinși în nisce găuri făcute sus în cosoroabe și jos în nisce tălpi ce se pun între furci;

c) sau de *gard de nuele* (ostrețe) îngrădite de pari prinși de asemenea sus și jos.

Fig. 2.

1. *Bolduri*.

2. *Prăștini*.

3. *Prăștina* de pe coama casei.

4. *Rogoz* (iarbă de baltă în 3 muchi) cu care se învelesce casele peste stuf.

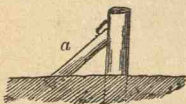
5. *Trestie* sau *stuf* (stuh). (Stuful se leagă cu nisce lați (leațuri) lungi prin nisce cuie lungi de lemn numite *restee*, ce se petrec prin găuri făcute în căpriori și se împănază pe deasupra. Unii pun *caciorve* în capul resteeleor și nu le mai trec prin căpriori.

6. *Strășina* (streșna) casei.

7. *Stilpi* (dregi sau atirnați).

8. Pereți³⁾ lipiți cu lut amestecat cu baligă de cal și văruiți cu *bidineaoa*

¹⁾ Cuvintele *dregi* și *diregi* se întrebunțează în Moldova, *atirnați* în județul R.-Sărat, iar *stilpi de palimar* în Prahova.

(Fig. a').

²⁾ Când o casă e alcătuită din patru stilpi câte unu la fie-care colț, acești stilpi, în Muntenia se numesc *stilpi-colțari*, iar în Moldova *amnar*.

Paiantă (în județul Putna *chezeș*) se numesc lemnul *a* ce proptesc un stilp (fig. a').

³⁾ Pe pereții casei, înainte de a se lipi, se bat *suzele* (un fel de țandări de brad lungi) ori se *puricesc* cu nisce penișoare mici numite *purici*.

(badanaoa), saŭ muruiți cu peria saŭ pământul cu humă, trăgându-se *brâne* (brăe) cu humă saŭ baligă la marginea de jos a pereților. Astăzi toate casele se văruesc; mare parte însă se muruesc în lăuntru și mai cu seamă vatra și cup-torul, precum și tinda și dosul casei.

9. Ferestrele, tot-d'a-una în număr de trei la casele cu o singură odaie, sunt așezate în spre miază-zi și răsărit (mai toate casele sunt expuse spre miază-zi). Ferestrele sunt așezate în usciorī (ușorī) de lemn prinse în perete și având câte 2 și 3 gratii¹⁾ fie și de lemn. Unele case au și obloane de scândurī ce se ridică în sus și care la vreme se încuie pe din năuntru cu piroane de fier, resbătute prin usciorī. La unele case, ferestrele au câte patru ochiurī (giamurī), iar altele două și chiar un singur giam; toate însă bine prinse de usciorī fără a se putea

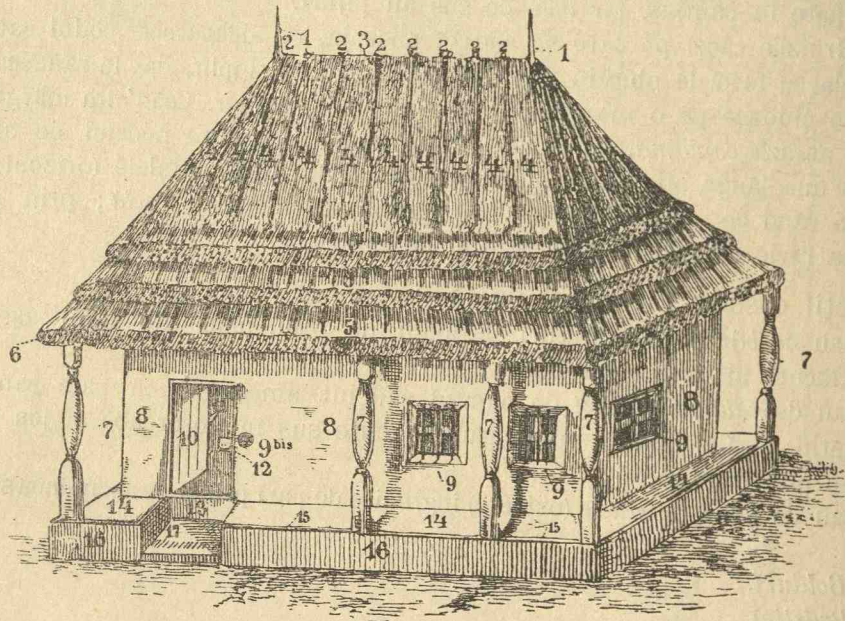

Fig. 2.

CASĂ DIN MOLDOVA DE SUS

deschide, numai unele ferestre au o jumătate mișcătoare care se poate ridica alunecând peste cea-l'altă jumătate și care se sprijinesce cu un bețișor.

Le casele mai mari care au o cămară în fundul tindei, mai e o mică ferestruie cu un singur geam în partea despre apus.

⁹bis. *Ferestruie de luminat cuptorul.*

10. *Ușa tindei*²⁾

¹⁾ Țăraniș pun gratiī la ferestre ca nu cum-va necuratul să se apropie de casă.

²⁾

Cărlige bătute în pereți ce se cheamă *țifine*.

Balamale.

Clempuș (clampa cade pe clempuș).

11. *Clampa uşei.*
12. *Incuietorea de la uşă.*
13. *Pragul uşei* (care la unele case e mai jos de cât nivelul prispei).
14. *Prispele casei*, lipite cu lut şi date cu baligă de oaie ca şi înăuntru casei pe jos.
15. *Tălpile prispei.*
16. *Coastele prispei.*
17. *Prispa pragului* (care e la nivelul interiorului tindei şi al casei).

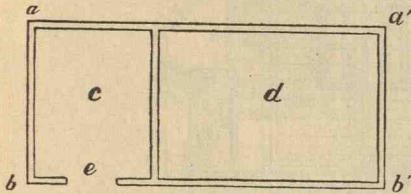

Fig. 3.

Peretele *a—a'* alcătuesce *dosul casei*, iar peretele *a' b'* fundul casei.

Uşa casei vine îndată de la uşa tindei (*e*). În lăuntru, în stânga, e *hornul* cu cup-torul lipit de peretele tindei și soba lângă cuptor, așezate toate pe o vatră mare cu margini late pe care stau copii cei mici, iar la fundul sobei e *drumul pe cuptor* (cup-tor) ¹⁾. Fumul din horn ese pe *căleață* al cărei capăt ese în tindă pe pereții

de la vatra sobei. Pe lângă peretele din fund pină în peretele despre răsărit se întinde patul gospodarului și gospodinei; iar, pe lângă cei-l'alți doi pereți, sunt câte o *laiță* pe care odihnesc fetele și flăcăii.

Pe capătul patului, la răsărit, e *lada* cu schimburile și deasupra ei *foalele* și (*perinele*); iar în cea-l'altă parte, pe capătul lăițelor, e altă ladă cu bani, *valurile* de pânză și alte lucruri de preț și pe ladă *zestrea* fetei de măritat.

Deasupra patului atiră *culmea* saă *ruda* cu cojoacele cele scumpe, cața-veicele, șalurile, barizurile și alte lucruri de găteală. În colțul (ungherul) de la uşe e *blidarul* (de ținut blide), pe pereți atiră ștergare alese; iar, de asupra fe-restrei, despre răsărit, e sfânta Icoană.

Patul e acoperit cu un *țol de lână*, iar lăițele cu *lăicere*. Pe vatră se așterne *țolințe*.

¹⁾ La unele case se fac și sobe cu *ocniți* de uscat obiectele de încălțat.

Casă acoperită cu șindrilă (Muntenia).

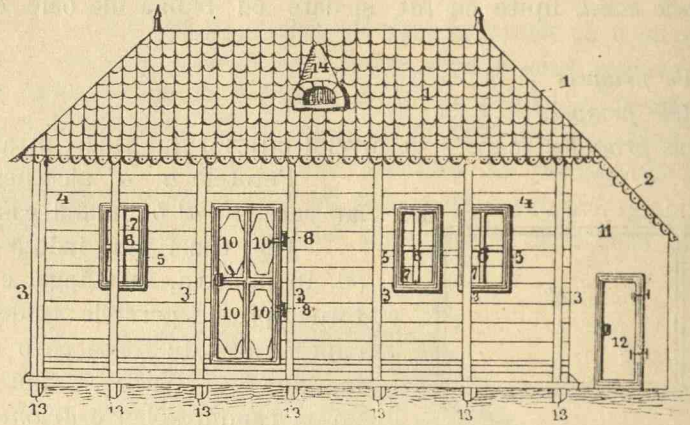

Fig. 4.

1. Acoperișul, coperișul, învelitoarea, învelișul său acoperământul cu șindrilă, șindilă sau drăniță.
 2. Strașina (streșna) casei.
 3. Stâlpi, dregi, diregi sau atirnați.
 4. Lumina casei.
 5. Tocurile ferestrelor în rescruci cu 4 ochiuri.
 6. Gîurgîuvelele.
 7. Ochiul gîamului.
 8. Balamalele sau blagamalele ușei.
 9. Broasca ușei.
 10. Canaturile ușei.
 11. Polata sau chilerul.
 12. Ușa polatei.
 13. (A se vedea No. 12 de la fig. 1).
 14. Bagea, băgeaga, fumarul, hogaagul, cucuvaia, ochiul podului, fontâna, ursoaia, marchioța, campadura, cubeaoa sau cucumeaoa.
- Stîlpii de carî este prinsă ușa se numesc *usciorî* sau *ușorî*.
Grinzile ce alcătuesc temelia casei se chîamă *bâlvân*, *tâlpoiî*, *talpa casei*, *tâlpile prispelor*, *tâlpile tîrnatului* sau *tâlpi lungi*. (A se vedea No. 11 de la fig. 1).

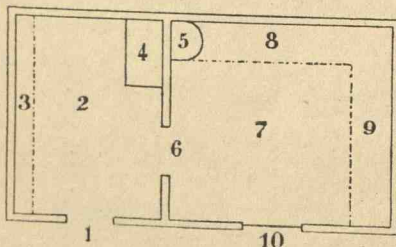

Fig. 5.

Planul casei (fig. 5).

1. Ușa tindeii.	6. Ușa camerei.
2. Tindă.	7. Cameră.
3. Scaun pentru saci.	8. Pat.
4. Coș sau vatră.	9. Pat.
5. Sobă.	10. Fereastră.

Casa de munte (Prahova).

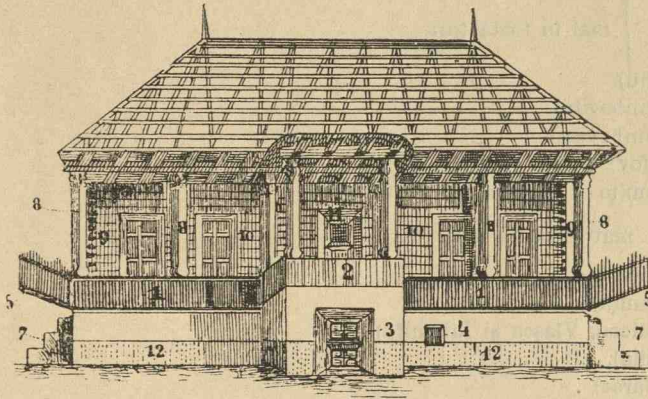

Fig. 6.

În acest tip de casă se deosebesc :

- 1—1. Zăbrelele.
- 2. Foișorul, cerdacul sau pridvorul.
- 3. Ușa gârlicănuș.
- 4. Fereastra becăluș.
- 5—5. Porțile prispei.
- 6—6. Scara.
- 7—7. Treptele.
- 8—8. Pălimariș (stâlpi).
- 9—9. Chiotoarea.
- 10—10. Bârnela sau virghiile.
- 11. Ușa cu tăbliș învergelate.
- 12—12. Temelia.

În județul Dâmbovița se numește *harea* zidul ce se face pe înălțime de 0.^m60.^c—1.^m din pământ pînă în tălpi.

Doi căpriori (*a b—a b'*) încheiați la vîrf alcătuesc o *capră*. Bucata de lemn (*c*) ce îi ține ca să nu se desfacă, se cheamă *cătușă*, *coțofană* sau *limba caprei*.

Podină se numește fie-care scândură (blănuță sau blojdină) din care se alcătuesc podeala.

Cămara este partea casei unde se găsește vatra când tinda e împărțită în două.

Floarea ce se face la capătul stîlpilor se numește *bașlic*, *calup*, *clapă*, *măgăriță*, *talaer*, *papuc*, *amănar*, *broască*, *cârlan* sau *căciulă*.

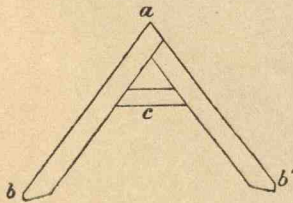

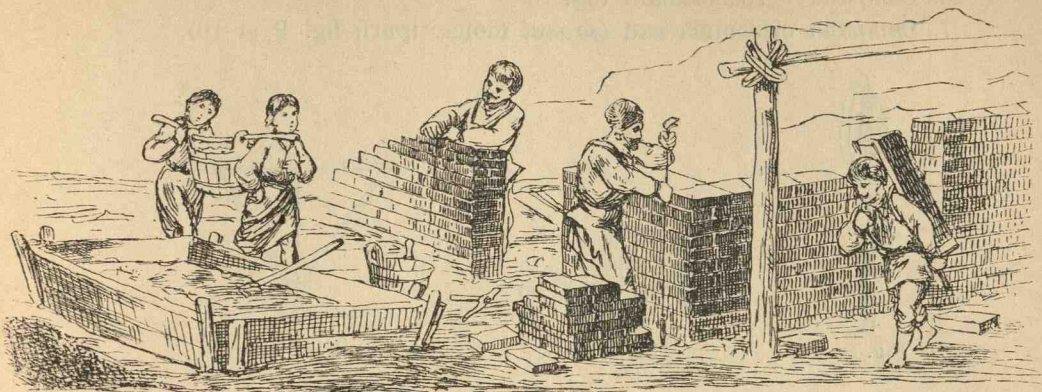
Fig. 7.

Nomenclatură după județe.

FIG. 1.

1. Bolduri, } mai în toată țara.
 Țepi, }
 Țepușe, }
 Săgeți, (Fălciu).
 Istumuri, (Dâmbovița).
 Sulinare, (Dâmbovița).
 Sistonuri, (Ilfov).
 Măgari, (Ialomița și Muscel).
2. Coamă, } mai în toată țara.
 Culme, }
 Samară, (Buzău).
 Córdel, (Ialomița).
 Cumpănă, (Vâlcea, Vlașca și Ialomița).
 Slemnă, (Brăila).
 Slimnă, (R.-Sărat).
 Coroană, (Dâmbovița).
 Comană, (Vaslui).
3. Lați, (în Muntenia).
 Ceațuri, (în Moldova).
4. Căpriori, } în toată țara.
 Capre, }
 Sape, } în toată țara.
 Sapa casei, }
 Colțari, (în Muntenia).
 Cornari, (în Moldova).
6. Țapoiu, (Iași).
7. Cipac, } în Moldova.
 Copileți, }
 Căpriori de la mijloc, (în Muntenia).
8. Cosoroabe, (în Muntenia).
 Costoroabe, (în Moldova).
9. Coardă, (în toată țara).
10. Stilpi, (în Muntenia).
 Furci, (în Moldova).
11. Talpa casei, (în toată țara).
 Temeleiă, (Prahova).
 Temel, (Constanța).
12. Tarași, (în Moldova).
 Gâsce, (Argeș).
 Bundaci, (Dâmbovița).
 Bunduci, (Mehedinți).
 Dereei, (Brăila).
 Parmaci, (Ilfov).
 Bubuluci, (Bacău).
 Urși, (Olt și Vâlcea).
 Popondoci, (Tecuci).
 Gorgozani, (Neamțu).

UNELTELE ZIDARULUI (PIETRARULUI)

UNELTELE ZIDARULUI (PIETRARULUI)

Uneltele zidarului sunt :

Fig. 1.

Fig. 2.

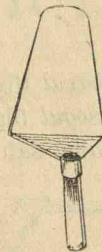

Fig. 3.

Fig. 4.

1. Ciocanul (două tipuri, fig. 1 și 2).
2. Mistria saŭ măestria cu care se toarnă tencuiala și se bruftuesce zidul (fig. 3) și mistria cațaveica (fig. 4).

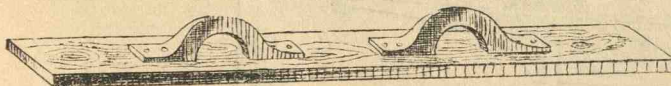

Fig. 5.

Fig. 6.

3. Malaoa, mahalaoa saŭ netezitoarea (fig. 5).
4. Drișca saŭ fêșuitoarea (fig. 6).

Fig. 7.

5. Dreptarul (fig. 7).

6. *Cumpăna* perpendiculară (fig. 8).

7. *Cumpăna* orizontală sau *ceaonul* (două tipuri, fig. 9 și 10).

Fig. 8.

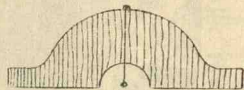

Fig. 9.

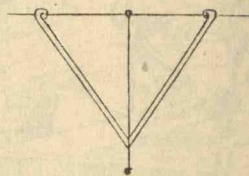

Fig. 10.

8. *Bidinea* sau *badanaoa*.

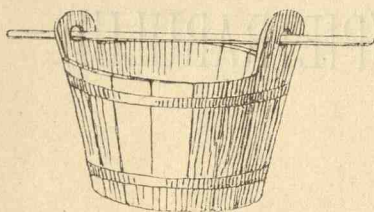

Fig. 11.

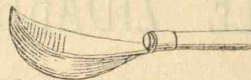

Fig. 12.

Fig. 13.

9. *Găleata* sau *ciubărul* (fig. 11).

10. *Caușul* sau *canciogul* (fig. 12).

11. *Ciubucul*, *ciubucarul* sau *tiparul* de tras ciubucuri pe zid (fig. 13).

Fig. 14.

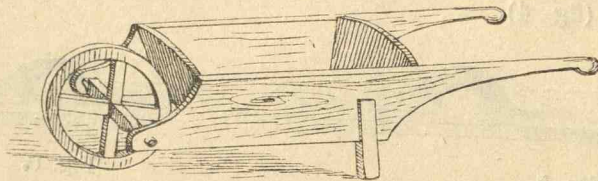

Fig. 15.

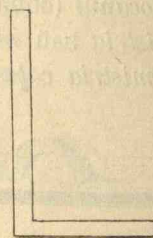

Fig. 16.

12. *Targa* (fig. 14).

13. *Roaba* sau *tărăboanța* (fig. 15).

14. *Colțarul* sau *ghiunia* (fig. 16).

Zidarul mai întrebunțează *lopata*, *sapa* și *casmaoa*.

UNELTELE FIERARULUI

UNELTELE FIERARULUI

Uneltele fierarului sunt :

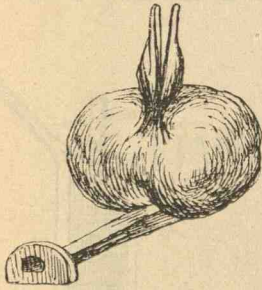

Fig. 1.

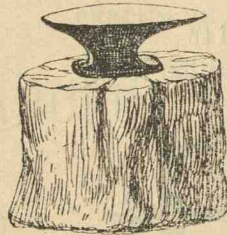

Fig. 2.

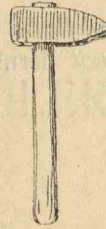

Fig. 3.

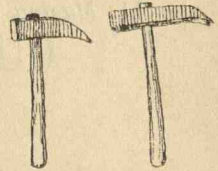

Fig. 4.

1. *Foiul* (fig. 1).
2. *Nicovala, nicovaoa saŭ ilaul* (fig. 2).
3. *Barosul*, (fig. 3).
4. *Ciocanul* (două feluri fig. 4).

Fig. 5.

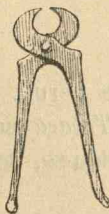

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

5. *Cleștele* (două feluri fig. 5 și 6).
6. *Raspa* sau *hrașpa* (fig. 7).
7. *Pila* (două feluri fig. 8 și 9).

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

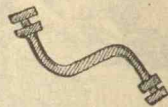

Fig. 13.

8. *Țintarul* (fig. 10).
9. *Cheia* (trei feluri fig. 11, 12 și 13).

Fig. 14.

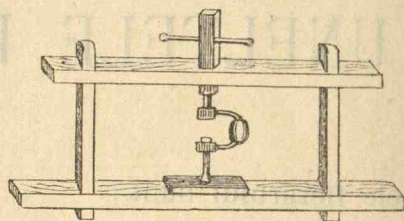

Fig. 15.

10. *Praștura* sau *pleștura* (fig. 14).
11. *Mașina de găurit* fierul rece (fig. 15).

Fig. 16.

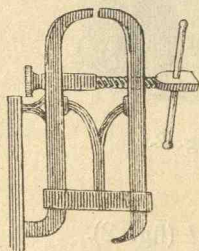

Fig. 17.

Fig. 18.

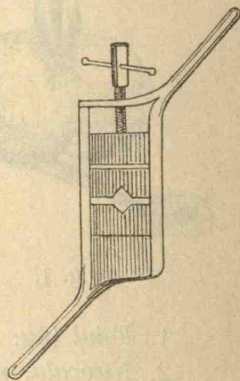

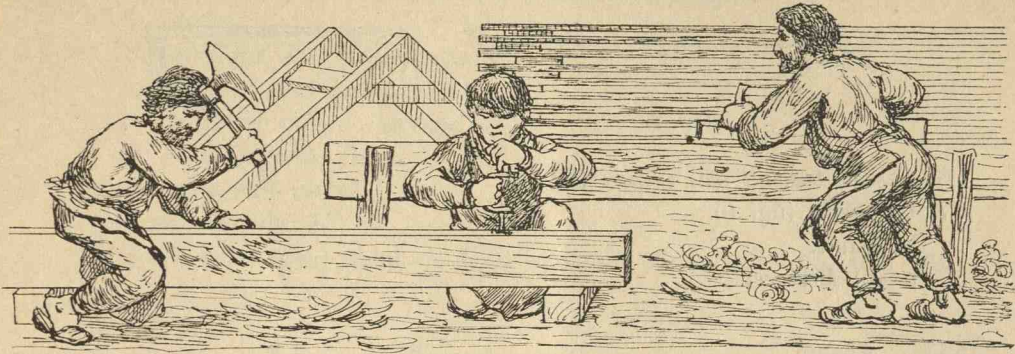
Fig. 19.

12. *Cuțitoaia* de curățit unghiile cailor (fig. 16).
13. *Ursul* (fig. 17).
14. *Sfredelul* (fig. 18).
15. *Șurupelnița* sau *surubelniță* (fig. 19).
16. *Priboiul*.
17. *Dalta*.
18. *Jigneaoa* sau *cușnița* (unde se rosesce fierul).
19. *Tocila* (uneltă de ascuțit tăișurile). *Troacă* se numește vasul de lemn plin cu apă în care roata de la tocilă, învîrtindu-se, se udă.

UNELTELE DULGHERULUI

PRECUM ȘI ALE

TÎMPLARULUI (STOLERULUI)

UNELTELE DULGHERULUI

PRECUM ȘI ALE

TÎMPLARULUI (STOLERULUI)

Uneltele dulgherului sunt :

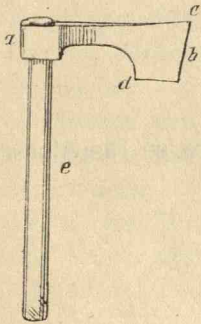

Fig. 1.

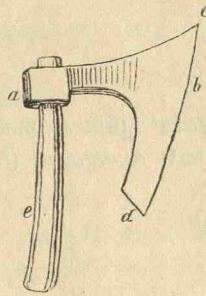

Fig. 2.

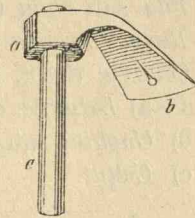

Fig. 3.

1. *Securea saŭ toporul* (fig. 1).

- a) *Muchia.*
- b) *Leafa.*
- c) *Virful.*
- d) *Călcâiul.*
- e) *Coadă saŭ toporiștea.*

2. *Barda saŭ toaipa* (fig. 2).

- a) *Muchia.*

b) *Leafa.*

c) *Virful.*

d) *Călcâiul.*

e) *Coadă saŭ toporiștea.*

3. *Tezla saŭ chiserul* (fig. 3).

a) *Muchia.*

b) *Leafa.*

c) *Coadă.*

4. *Ferestreul* sau *firiseul*¹⁾ (a se vedea *uneltele dogarului*).
5. *Ferestreul de mână* sau *ferestreașul* (a se vedea *uneltele dogarului*).

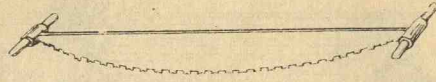

Fig. 4.

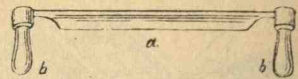

Fig. 5.

6. *Bestia*, *beschta* sau *pânza* (fig. 4).
7. *Cuțitoaia* (fig. 5).
a) *Leafa*.
b-b) *Mânerele*.

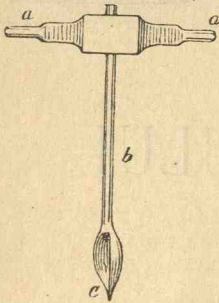

Fig. 6.

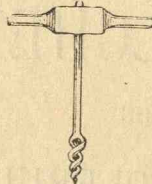

Fig. 7.

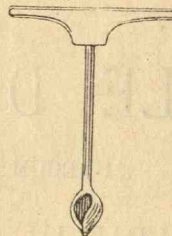

Fig. 8.

Fig. 9.

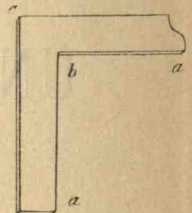

Fig. 10.

8. *Sfredelul* sau *sfloderul* (fig. 6).
a-a) *Mânerul*.
b) *Drugul*.
c) *Floarea*.
9. *Pretcarul* (fig. 7).
10. *Spilțelnicul* (fig. 8).
11. *Pila* sau *chila* (fig. 9).
12. *Rașpa*, *hrașpa* sau *rașpelul* (pilă groasă cu care se răspălucesc lemnul).
13. *Colțarul drept*, *ghiunția* sau *dreptarul* (fig. 10).
a-a) *Laturile*, *craci*.
b) *Unghiul* sau *ungherul*.
c) *Colțul*.

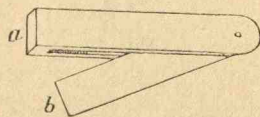

Fig. 11.

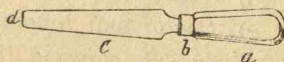

Fig. 12.

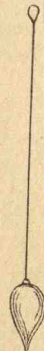

Fig. 13.

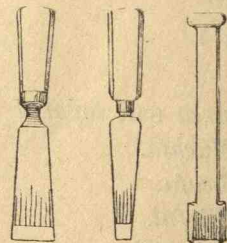

Fig. 14.

¹⁾ Un ferestreu cu pânza foarte îngustă se numește *ghimirlie*.

14. Colțarul cu limbă (fig. 11).
a) Capra, cleștele, tocul, matca, plăsele sau locașul.
b) Limba.
15. Șurupelnița sau șurubelnița (fig. 12).
a) Mânerul sau mănunchiul.
b) Brățara, veriga, buceaoa.
c) Limba, pana, fierul.
d) Gura sau vârful.
16. Cumpăna (fig. 13).
17. Dalta și răzușul (sunt de felurite forme după trebuință) (fig. 14).

Fig. 15.

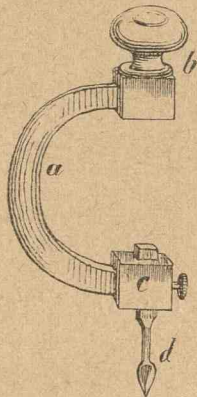

Fig. 16.

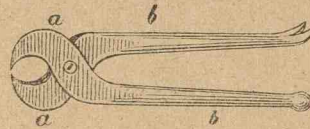

Fig. 17.

18. Razul (fig. 15).
19. Coarba, curbina sau sucala (fig. 16).
a) Coarba.
b) Mânerul sau mănunchiul.
c) Broasca sau piua.
d) Sfredehul.
20. Cleștele (de fier) (fig. 17).
a— a) Gura, apucătoarele, ciocul, capul sau fălcile.
b— b) Craci, picioarele, mânerul sau coada.

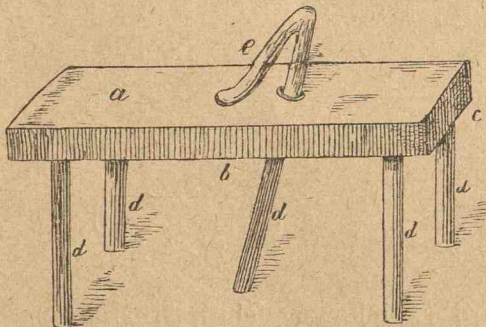

Fig. 18.

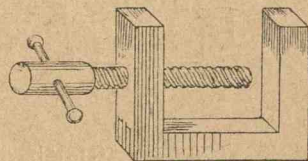

Fig. 19.

21. *Cahul* sau *scaunul* (fig. 18).

a) *Masa* sau *fața*.

a') *Latura* sau *muchia*.

a'') *Capul* sau *fruntea*.

d—d) *Picioarele*.

d—d) *Cleștele de strîns* sau *cârlișul*.

22. *Cleștele* (de lemn), *teasul*, *crivala* sau *crighele* (fig. 19).

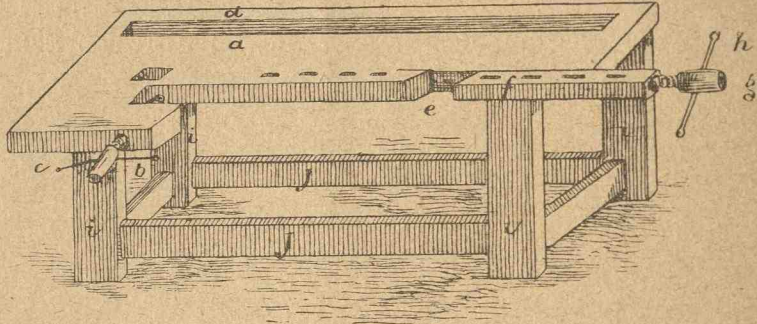

Fig. 20.

23. *Masa de dulgher*, de *tîmplar* (*stoler*), *teșgheaoa*, *teșgheaoa*, sau *tișgheaoa* (fig. 20).

a) *Blana*, *masa* sau *fața*.

b) *Șurupul mic*, *cleștele* sau *virtejul*.

c) *Cuiul șurupului*, *răsucitorul* sau *cheia*.

d) *Jghiabil uneltelor*, *șanțul*, *gavanul* sau *ulucul*.

e) *Gura teșghelei*.

f) *Drugul* sau *broasca*.

g) *Șurupul mare*, *cleștele* sau *virtejul*.

h) *Cuiul șurupului*, *răsucitorul* sau *cheia*.

i—i) *Picioarele*.

j—j) *Stinghiile* sau *chirgile*.

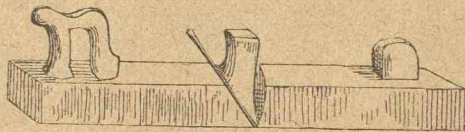

Fig. 21.

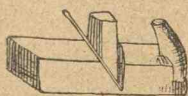

Fig. 22.

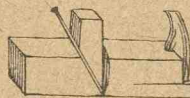

Fig. 23.

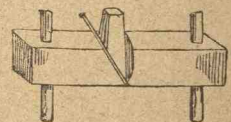

Fig. 24.

24. *Rîndecele*. (*Dulgherii* și *tîmplarii* se slujesc cu *felurite rîndecele* care, după *întrebuințare*, sunt *mai mici* sau *mai mari* și au *custuri deosebite*. Sunt *rîndecele*

de curățat, de spălat întâi, de spălat al doilea, de spălat al treilea, sunt rindele de scos lambe, altele de scobit blana, iar altele de îndreptat scândura pe muchie. După întrebuințare rindea se numește *lambar*, *lămbuitor*, *ciubucar* sau *lambar*, *mucherii*, *gealău*, *ghilău* sau *buhaiu* (fig. 21), *robanc* sau *revanc*, *eioplitor*, *broască*, *fățuitor* și *hâlcitor* (fig. 22, 23 și 24).

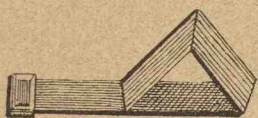

Fig. 25.

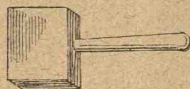

Fig. 26.

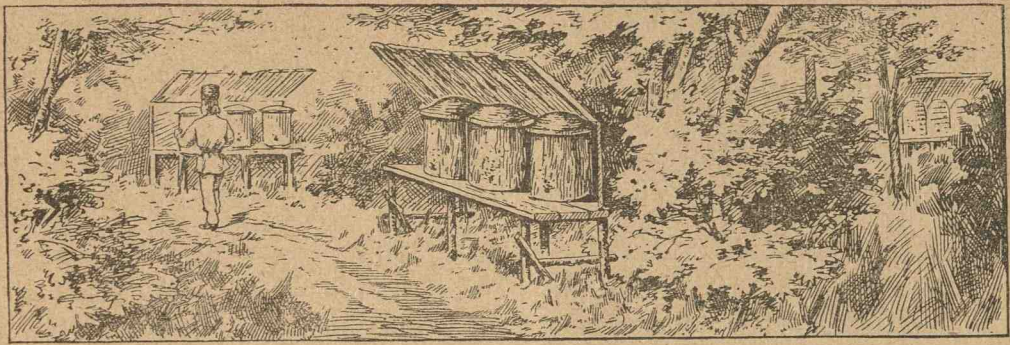
Fig. 27.

Fig. 28.

25. *Scaunul pentru drănișit pe case* (fig. 25).
26. *Mainul* (fig. 26).
27. *Pasul* sau *pasnicul* (a se vedea uneltele dogarului).
28. *Dințarul*, *zimțarul*, *călcătorul*, *ceaprazul*, sau *căprăzarul* (cu care se îndreptează dinții ferestrelui) (fig. 27).
29. *Scoaba* (fig. 28).
 - a) *Spinarea*.
 - b) *Cracii*, *colții*, *colțurile* sau *copilii*.
30. *Sgâriciul* (cu care se trag liniile pe scânduri).

ALBINĂRIT SAŨ STUPĂRIT

ALBINĂRIT SAŢU STUPĂRIT¹⁾

Albinele se țin în *stupuri*, *știubeie* sau *uleie*²⁾.

Stupul cel mai obicnuit la sătenii noștri este făcut dintr'un butuc găurit (fig. 1) acoperit cu un capac (adesea o strachină sau scafă) numit *captalan* sau *captar*, și având în partea de jos o găurică prin care intră și ies albinele ce se cheamă *urdiniș*. Mai sunt și stupi făcuți din paie (fig. 2).

Fig. 1.

Fig. 2.

1. — *Stup*.
2. — *Captalan* sau *captar*.
3. — *Urdiniș*.

¹⁾ *Stupărit* se întrebunțează în Moldova.

²⁾ *Știubeiul* este stupul făcut dintr'un butuc găurit. Se numește *târână* când e făcut din nulele lipite cu pământ.

Înăuntrul stupului sunt niște bețe numite *pretce* pe care se clădesc *fagurii*. Iarna, stupii se țin într'un bordei zis *temnic* sau *tevnic*; iar, vara, se țin afară într'un loc înconjurat cu stuf numit *prisacă* sau *stupină*.

Se zice *prisăcar* sau *stupar* omului care păzește stupii și îngrijesce de albine.

Matcă este regina albinelor; e mai mare de cât albina și n'are ac.

Trântorul sau *bondarul*¹⁾ e bărbatul albinei, care nici el nu are ac și nu lucrează.

Botcă se chiamă celula în care se nasce matca.

Se numește *roiuniță* o baniță mică cu care se prinde *roiul* și se pune în stup.

Când stupul roesce ânteiu, cel roit se chiamă *pîrvac*, iar cel care a roit se chiamă *matcă*.

Paroiul este roiul eșit din *pîrvac*.

Trântorit sau *curățit* se numește tăierea din faguri a trântorilor cari sunt în stare de larvă²⁾; iar *retezat* se numește tăierea, toamna, a fagurilor spre a strînge mîierea.

La curățit și retezat se întrebuintează o unealtă numită *custură* (fig. 3).

Fig. 3.

Fagurii scoși din stup dau *mîierea* și *ceara*.

Ceara topită și închegată într'un tipar se numește *sloiă*. Apa ce ese din spălatul fagurilor storși se chiamă

mursă orî *mîed*; iar ceea ce rămâne după topirea și strecurarea cerei se chiamă *boștină* sau *hoștină*.

În unele celule se află o materie altă de cât mîierea, căreia i se zice *păstrar* sau *păstură*.

Gâselnițe sunt niște viermi ce se fac în stupii slabi și cari mănâncă mîierea.

Sunt două buriene mai ales care sunt prielnice albinelor: *roiunița* (*melissa officinalis*) și *poala Măiceii Preciste* (*hypericum perforatum*); cu aceste buriene se freacă stupul când se roesce ânteiu³⁾.

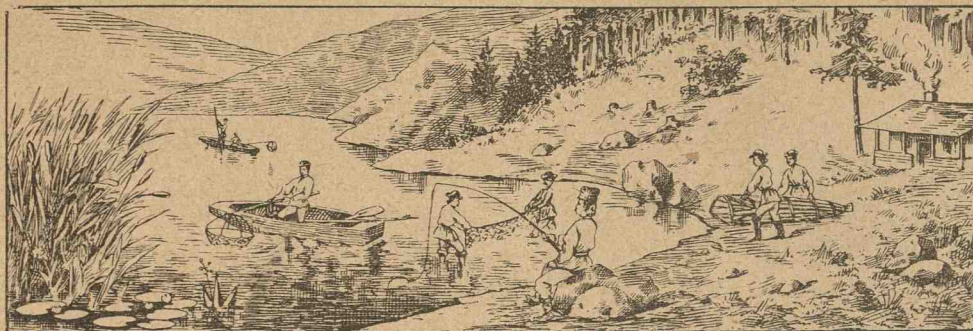
¹⁾ Cuvîntul *bondar* se întrebuintează în Moldova.

²⁾ Larvele se numesc *căței*.

³⁾ Cuvintele *stup*, *albină*, *matcă*, *roiă*, *urdiniș*, *preatcă*, *fagur*, *ceară*, *mîiere*, *păstură*, se întrebuintează în toată țara.

PESCUITUL

PESCUITUL

Năvodul, zis și *plăvală*, *jegsniță* sau *jigajnie*, este o plasă mare având o lungime cam de 150^m și o lățime de 4^m. Are la amîndouă capete câte un lemn; aceste lemne de care trag pescarii se numesc *hadaragi*, *hădargi*, *druți*, *cleți* sau *coluze*. Se trage și cu odgoane. Năvodul are sus o sfoară numită *obor*, pe care sunt așezate oale de lemn, iar jos altă sfoară cu oale de fier sau de plumb, uneori cu pietre. Partea din năvod ce formează o coadă și unde se strîng pescii se numește *matcă*. Cu năvodul se vînează tot soiul de pesci.

Plasa sau *volocul* (zis și *luptaciū*) este o plasă ca năvodul, avînd vre-o 50^m lungime și 10^m lățime. Cu el vînează șese sau opt oameni împărțiți în două untre. Se întrebunțează la pescuitul pescilor mari ca crap, somn, cegă, mreană, etc.

Orie, se numește în județul Romanați, o plasă care are 6^m lungime și 5^m lățime și cu care doi oameni vînează din aceeași luntre. Se întrebunțează la apă adîncă.

Carmace sunt nisce sfori groase și lungi de 50^m, de-a-lungul cărora sunt atîrnate mai multe sfori mai subțiri avînd la capătul de jos câte un cârlig ¹⁾.

Carmacele se așează într'un rîu în curmezișul cursului apei.

Pescii voind să treacă, se prinde de cârlige.

Undița este o sfoară legată de un capăt cu o nua sau o prăjină (*a*) și avînd la capătul cel-alt un cârlig (*c*). Mai sus de cârlig pe sfoară se leagă o bucățică de lemn (*b*) ce se numește *plută* (fig. 1).

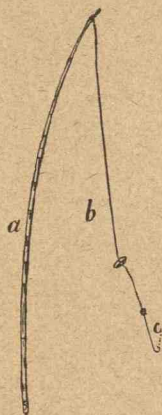

Fig. 1.

¹⁾ Aceste undițe mari au câte-o dată pînă la 100 de cârlige de care se atîrnă *rime* sau *rusaliū*, ce pescarii le scot din pămînt de sub apă cu o casma îndoită de ambele părți late, rale și numită *ghin*.

Cârșnicul (zis și *crâșnic*, *cârștaș*, *posfat*, *tărăbuc*, *difan*, *alaș* sau *hălău*) este o plasă pătrată (fig. 2) întinsă prin două nuielile (zise *priviti* în Olt) puse cruciș. De mijlocul lor se leagă o prăjină cu ajutorul căreia se aruncă cârșnicul în apă.

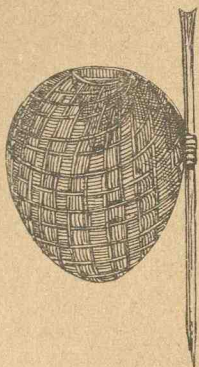

Fig. 3.

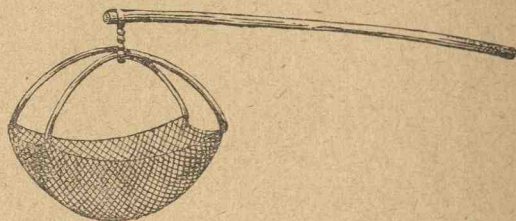

Fig. 2.

Coșul este o împletitură de nuieluse de richită (lozie sau mleață) (fig. 3) având forma unui coș rotundă și cam lungueață și cu gura întoarsă înăuntru. Se pune culcat în apă sprijinit fiind de un par, după ce se unge gura cu mămaliță.

Virșa este un fel de coș mai mare (fig. 4) făcut tot din richită, dar cu deosebire că e făcut mai lungăreață. Partea de la gură ce e întoarsă înăuntru se

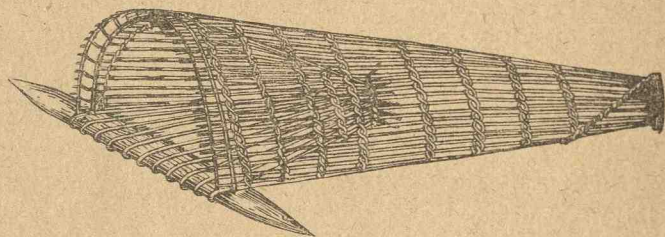

Fig. 4.

numesce *virșog* sau *pocriș*. În unele virșe peștele se poate scoate prin fund, în altele se scoate desfăcându-se virșogul ce e prins de un bețișor ca în figura de mai sus.

Fig. 5.

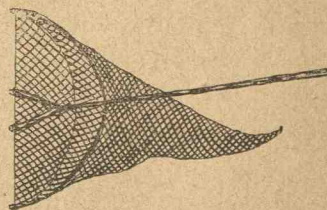

Fig. 6.

Leasa este un fel de coș de prins pește având forma unei opinci (fig. 5); se numesce *ostreț* în Romaniți și *vințilă* în Covurluiu, având forme deosebite.

Minciogul, *minciocul*, *târboful*, *meredeul*, *ciorpacul*, *rociul* sau *tărăbucul* este un sac de pânză de voloc (plasă) în formă de sac; coada sacului se numesce *moș* sau *matiță* (Olt). Formele se deosebesc puțin.

Cotețele, mrejele sau *lesurile* sunt făcute cu trestii împletite cu papură; se așează în bălți împingându-se partea de jos a trestiilor, care e ascuțită, în pământ. Cotețele se așează în zig-zaguri având la un capăt o întorsătură din care peștele nu mai poate eși.

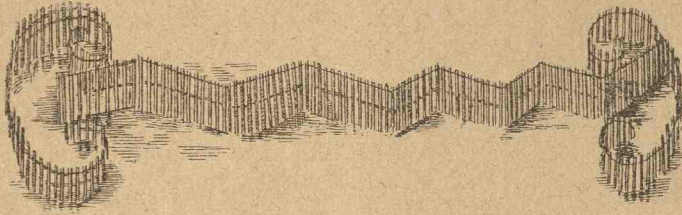

Fig. 7.

Inchisorile sunt nise cotețe închise din toate părțile în care se păstrează peștele prins pînă ce se vinde.

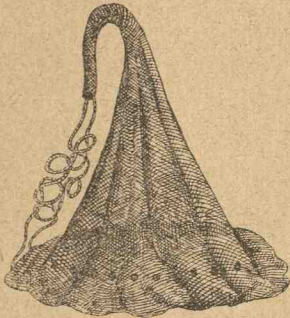

Fig. 8.

Prostovolul sau *năpatea* este un fel de sac de pânză de voloc ale-cărei ochiuri sunt de mărimea degetului mic. Strimt în partea de sus, acest sac se lărgesce din ce în ce mai mult și are în partea de jos o circumferență ca de 10—14 metri. În jurul acestei circumferențe este trecută prin ochiuri o sfoară numită *obor*, *obâr* sau *ubâr* pe care sunt înșirate, la distanță de un deget, mărgelile de plumb. Partea de sus este legată cu o funie lungă cu care pescarul trage înapoi prostovolul după ce l'a aruncat.

Știoldic sau *tirboc* se numește o prăjină (dirjă) lungă cu o măciucă la un capăt, ce slujește la ghiontirea rădăcinilor și brazdelor prin ape ca să țină peștii la leasă sau la virșă.

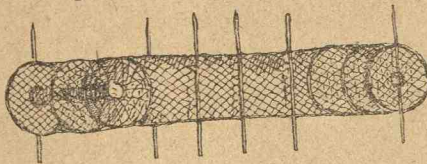

Fig. 9.

Cotloane se cheamă, în Moldova, găurile ce se află în malurile apei și în care se ascund racii.

Etere se numește un fel de virșă făcută din pânză de voloc întinsă pe nise cercuri (fig. 9).

Horez, horeț sau *juvelnic* se numește un fel de coș ce l'ține pescarul cu o coadă sau *pripon* (fig. 10).

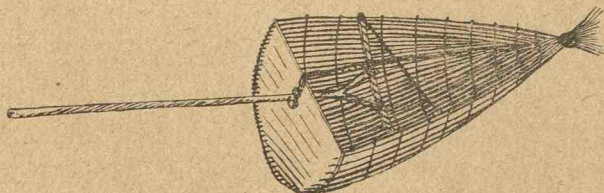

Fig. 10.

Iarna, pescarii fac nise găuri în ghiată ca să pescuiască. Gaura cea mare prin care se bagă volocul și acea prin care se scoate se numesc *copcă* sau *toană*; iar cele-lalte mai mici prin care se mână volocul se numesc *produhuri* sau *predufuri*.

Fachie, *opăiț*, *văpăiț* sau *vălug* se cheamă un mănunchi de stuf uscat sau de țandări lungi de brad uscat (fig. 11), ce se aprinde noaptea spre a atrage pescii ce se iaă cu mâna sau cu *ostia* (fig. 12).

Fig. 11.

Undreaoa de făcut plasă se numesce *igliță*, *ingliță* sau *suveică* de împletit năvodul.

Fig. 12.

Luntrea (*cin* în Oltenia, *ciobacă* în Suciava și Dorohoi *lotcă* în Tecuci, *dubas* în Tutova și *varcă* în Tutova și Constanța) cea mai obicinuită de pescari este cea din figura 13.

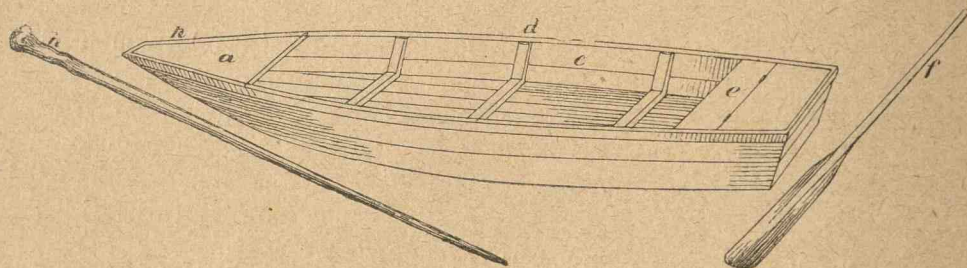

Fig. 13.

Părțile ei sunt:

- a) *Botul*, *botnița*, *piscul* sau *bourul*.
- b) *Fundul* sau *podul luntrei*.
- c) *Usna*, *slaiul*, *vatra*.
- d) *Carboșii*, *cârjele*, *chingile*, *crivacele*, *cușbe* sau *cocîrlele*.
- e) *Căciul*, *lada*, *chichița* sau *chilnarul*.
- f) *Lopata* sau *vîslă*¹⁾.
- g) *Balaurul* (un fel de cerc de scânduri care încinge luntrea pe marginea gurei).
- h) *Șifanul*, *prăjina*, *sticîul*, *stișul*, *cechia*, *opintitorul* sau *toiagul*.
- i) Cuiul de care se prinde vîslă de luntre se numesce *strapazan*, *strepezeu*, *ujbă* sau *opac*.
- j) *Lopățița* cu care se scoate apa din luntre se numesce *ispol*, *rêscol*, *scofiță* sau *căuș*.

¹⁾ La vîsle li se mai zice *opăcine* în Ialomița și *băbăice* în Tutova.

Pescii ce se pescuiesc în apele țării sunt :

Cega, care se vinează în Maiu, Iunie și Iulie în mijlocul Dunării și unde este mult petriș ;

Virluga, zisă și *svirluga* și *nisipărița*. Are urechi înțepătoare și e vârgată lungiș ;

Mreana, se vinează mai cu seamă în Olt și în Dunăre ;

Știuca, se vinează vara cu cârligele și iarna în bălți cu cotețe ;

Somnul, se vinează în Olt și în Dunăre cu cârligele, cu luptaciul și cu năvodul ;

Țiparul, zis și *pișcarul* sau *chișcarul* ;

Plătica, se vinează în Dunăre cu năvodul și virșile ;

Carasul, lătăreț și puțin auriu ;

Costrușul sau *costrușul*, e lătăreț, ceva mai lung ca carasul, e vârgat cu dungă în curmeziș una albă și una cenușie, așa că seamănă cu *costrușarea* ce se face la cai tineri (costruș) la coamă și la coadă ;

Porcușorul, e vînat și cu gura cam lătăreață ;

Cira sau *pișcărița*, pește fără solzi, mici, vârgați și foarte iuți ;

Fusarul ;

Crapul ;

Linul, se vinează iarna în bălți cu cotețele și cu virșele.

Păstravul ;

Slăvocolul, pește de munte, mic, cu capul mare fără solzi ;

Bibanul, se prinde cu cârligele, cu luptaciul și cu oria ;

Albișorul ;

Cleanul, e alb cu solzi mari ;

Măruța, are dungă neagră și spină la cap ;

Caracuda, zis *soreanul* și *oblețul* ;

Soreața, zisă și *săbioara*, e argintie și e foarte iute ;

Murgoiul, zis și *cosacul*, are solzi mici și e argintiu închis ;

Sborșul, e mic și foarte spinos ;

Mintușul, de culoare închisă, are forma plăticeii și se găsește în Siret și în Prut ;

Virlanul ;

Ocleiul ¹⁾, de mărimea unei sardele, se vinează în Dunăre cu posfatul, cu undița și cu năvodul.

Lipamul, pesce mare, de culoare închisă, cu solzii mărunți ;

Văduvița, seamănă cu roșioara, cântăresce de la $\frac{1}{4}$ până la $\frac{1}{2}$ kilogram ; se vinează cu năvodul și cu virșă.

Ochiana, pesce cu ochii roșii.

Șalăul, se vinează cu năvodul ;

Mialțul, se vinează în Dunăre, capul său seamănă cu al șarpelui ;

¹⁾ Un proverb zice: *Cine n'a mâncat ocleiul proaspăt nu știe ce este bun pe lume.*

Behlitul, pesce mic și rău la gust (uscăcios);
Morumul, se vînează în Dunăre cu cîrmacele și luptaciul;
Sula, se prinde cu cîrligele, cu oria și cu luptaciul;
Mithaiul, vîrgat și fără solzi;
Pitrociul, pesce mic ce se găsește în riulețe;
Mațe negre, seamănă cu ocleiul și ajunge pînă la mărimea de $\frac{1}{2}$ kilogram.

Nomenclatura după județe.

Uneltele de pescuit.

Fig. 1—11.

1. **Năvod**, (mai în toată țara).
Plăvală, **Jegsniță** (Mehedinți).
Jigăjnie, (Dolj).
2. **Plasă**, (în Muntenia).
Voloc, (în Moldova).
Volog, (în unele localități).
Luptaciū, (Romanați).
3. **Orie**, (Romanați).
4. **Carmace**, (Romanați).
5. **Undiță**, (în toată țara).
6. **Cârsnic**, }
Crâsnic, } (Suciava, Vaslui, Dorohoi, Botoșani).
Cârstaș, (Mehedinți).
Posfat, (Dolj).
Alaū, (Olt).
Halzū, (Dâmbovița, Argeș, Ialomița).
Difan, (Constanța).
7. **Coș**, (în toată țara).
8. **Vîrșie**, (în Muntenia).
Vîrșă, (în Moldova).
9. **Leasă**, (Olt, Argeș, Vâlcea și Buzău).
Ostreț, (Romanați).
Vintilă, (Covurlui).
10. **Minciog**, (Covurlui, Romanați, R.-Sărat, Brăila).
Minciog, (Ialomița).
Târbof, (Constanța).
Meredeū, (Iași și Covurlui).
Ciorpac, (Iași).
Rociū, (Argeș și Vâlcea).
Tărăbuc, (Tutova).
11. **Coteț**, (în toată țara).
12. **Inchisorî**, (în Moldova).
13. **Prostovol**, (Prahova și Romanați).
Năpatea, (Romanați).
14. **Obor**, (mai în toată țara).
Ubăr, (Tutova).
Obër, (Brăila).
15. **Știoldic**, }
Tîrboc, } (Romanați).
16. **Cotloane**, (în Moldova).
17. **Etere**, (Iași și Dorohoiu).
18. **Horez**, (Fălciu).

- Horeț, (Tutova).
Juvelnic, (Ialomița și R.-Sărat.)
19. Copcă, } (în toată țara).
Toană, }
Produh, } (în Moldova).
Preduf, }
20. Fachie, (Suceava și Dorohoi).
Opăiț, (Vâlcea).
Văpaiț, (Argeș și Gorj).
Vălug, (Romanai).
21. Ostie, (în toată țara).

L u n t r e a .

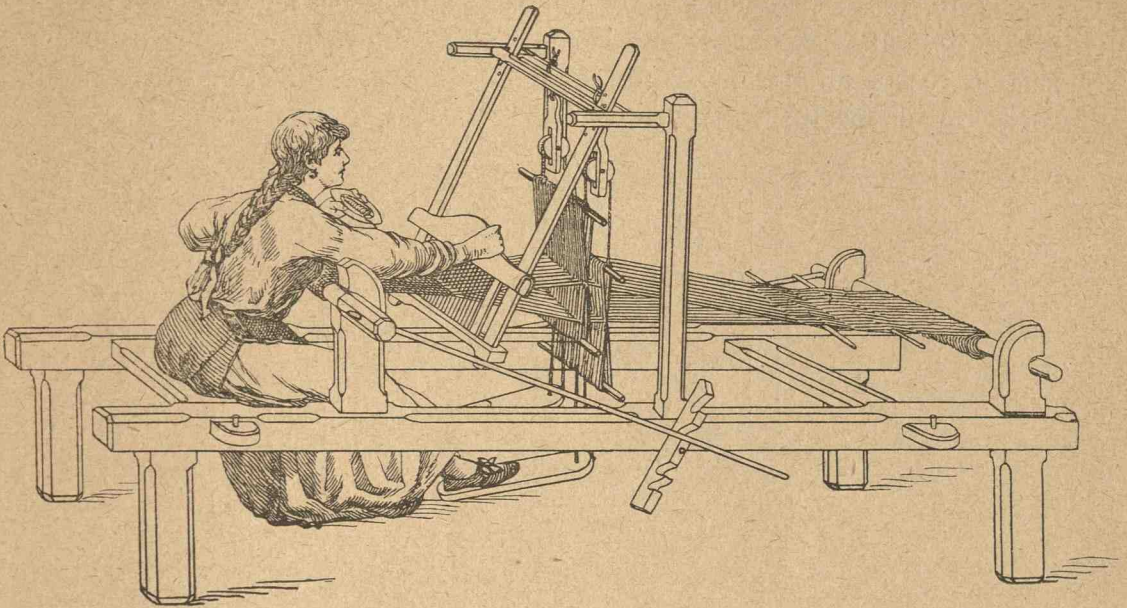
FIG. 12.

- a) Bot, (Tulcea, Mehedinți, Tecuci, Dorohoi și Gorj).
Botniță, (R.-Sărat și Romanai).
Pisc, (Vâlcea, Olt, Argeș, Prahova, Brăila, Constanța și Fălciu).
Bour, (Iași).
b) Fund, (Argeș, Iași, Brăila, Dorohoi, Constanța și Fălciu).
Pod, (R.-Sărat).
c) Usnă, (Tutova și Dolj).
Slaiu, (Argeș).
Vatră, (Olt).
d) Carboși, (Dolj).
Cârje, (Olt).
Cușbe, (Vâlcea și Argeș).
Chingă, (Suceava și Iași).
Crivace, (Brăila, Tutova, Constanța și Ialomița).
Cocirle, (Fălciu).
e) Căciu, (Dolj).
Ladă, (R.-Sărat și Argeș).
Chichiță, (Olt).
Chilnar, (Tecuci).
f) Lopată, (Vâlcea, Olt, Tulcea, Mehedinți, Argeș, Suceava, Tecuci, Prahova, Constanța, Gorj, Ialomița și Dolj).
Vislă, (R.-Sărat, Mehedinți, Iași, Brăila, Dorohoi, Tutova și Fălciu).
g) Balaure, (Dolj).
h) Șifan, (R.-Sărat).
Prăjină, (Olt, Mehedinți și Dolj).
Sticiu, (Brăila și Constanța).
Stiș, (Ialomița).
Cechie, (Vâlcea și Suceava).
Opintitor, (Ialomița).
Toiag, (Olt).
i) Strapazan, (Ialomița).
Strepezeu, (Tutova).
Ujbă, (Constanța).
Opac, (R.-Sărat și Ialomița).
j) Ispol, (Olt, Dolj, Brăila, Constanța, Tecuci și Tutova).
Răscol, (Gorj).
Scofiță, (Argeș).
Căuș, (Vâlcea, R.-Sărat, Suceava, Iași și Tulcea).

RĂZBOIUL SAU STATIVELE

ȘI

UNELTELE CE SLUJESC PENTRU ȚESUT

RĂZBOIUL SAŢI STATIVELE

Războiul, numit în Moldova *Stative*, este unealta de care în tot-d'auna s'aŷ slujit femeile române ca să ŷese pânzeturile casei, scoarŷele, hainele, etc.

În afară de războaiele bătute în pământ ce se întrebuiŷează de ŷărancele sărace, sunt alte două feluri mai cunoscute : fig. 1 ŷi fig. 2.

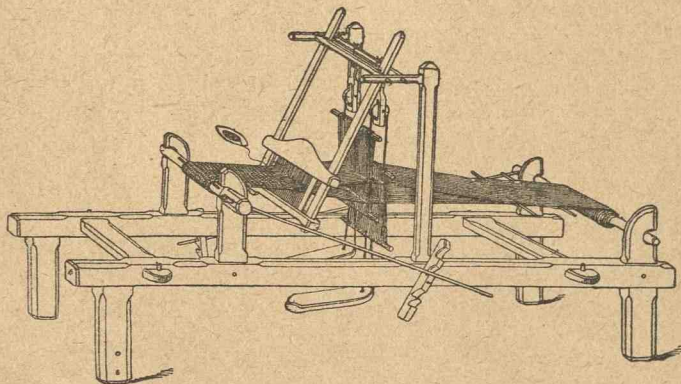

Fig. 1.

Vom da aici nomenclatura generală după războiul din fig. 1 care este întrebuințat în mai multe părți și vom da mai la vale numele părților războiului din fig. 2 (întrebuințat mai ales în Moldova) care se deosebesc de părțile celui d'antéu.

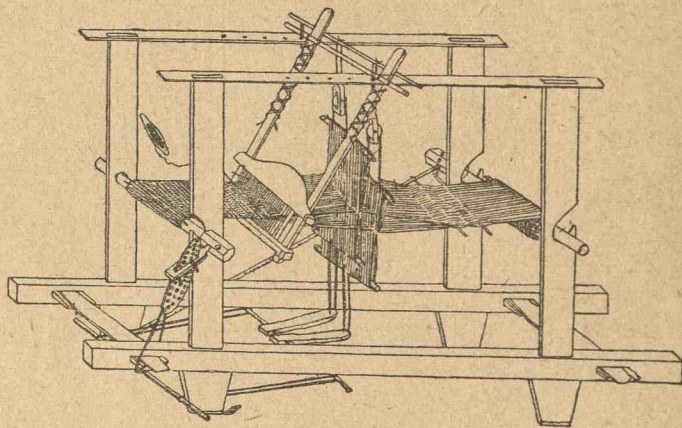

Fig. 2.

1. Lemnele cele groase ce alcătuiesc *patul*, *stratul* sau *trupul* războiului (stativelor); se numesc: *Butuci*, *Craci*, *Drugii*, *Foseze*, *Grindeie*, *Lemne*, *Plasuri*, *Tălpi* sau *Tălpeți*.

2. *Picioarele* dinainte.

3. *Picioarele* dinapoï.

4. Cele două scânduri ce leagă tălpile războiului se numesc: *Blăni*, *Chingii*, *Scânduri*, *Speteze* sau *Stinghii*. Scândura dinainte slujesce ca scaun.

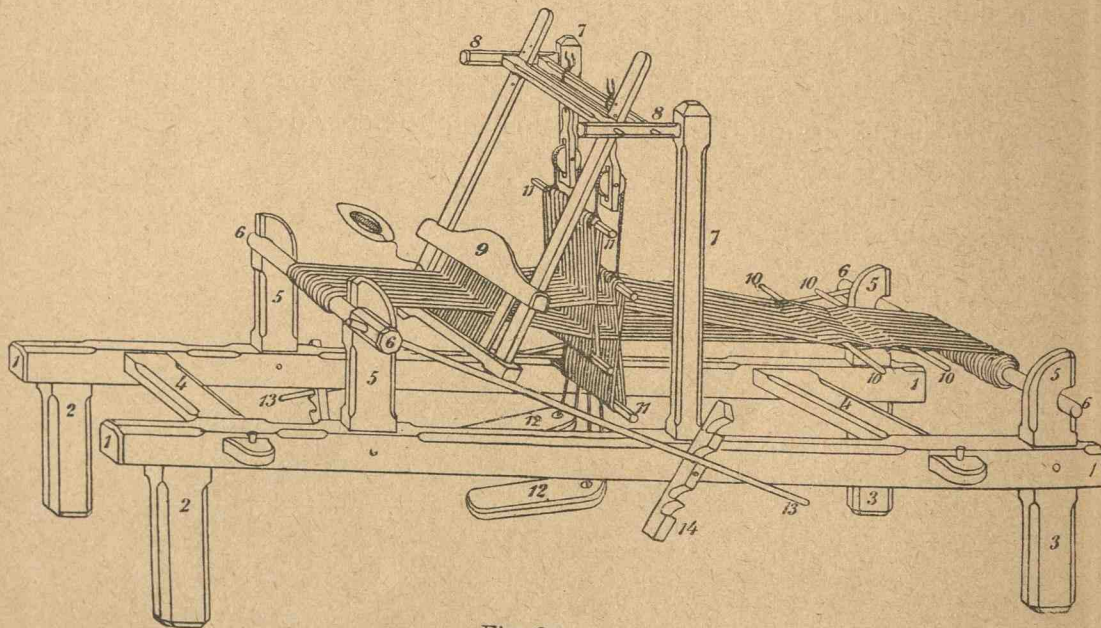

Fig. 3.;

5. In talpile războiului sunt înfipti patru stâlpișori (doi dinainte și doi dinapoi) având câte-o creștătură în care se sprijinesc sulurile. Se zice acestor stâlpișori: *picioare de sul*, *brațele sulului* sau *furcile sulului*.

6. Războiul are două *suluri*, unul dinainte pe care se înfășură pânza țesută și unul înapoi pe care stă înfășurată urzeala.

7. Intre picioarele de sul sunt înfipte două lemne perpendiculare, cărora li se zice: *Furci*, *Măini* sau *Stâlpi*.

8. La capătul de sus al furcilor sunt două lemne orizontale numite *carafte* sau *cioace* care țin vatalele.

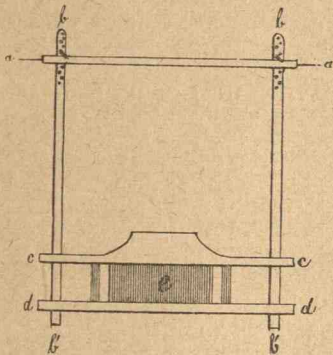

Fig. 4.

9. Vatalele se alcătuesc din următoarele părți (fig. 5):

a—a. *Bățul vatalelor*, *arțar* sau *brîglar*.

b—b'. *Brațe*, *brățare*, *băteți*, *fălcele*, *fofeze*, *lopățele*, *măini*, *mănuși* sau *speteze*.

c—c. *Vatala de sus* sau *brîgla de sus*.

d—d. *Vatala de jos* sau *brîgla de jos*.

e. *Spata*, care bate firul băgat de-acurmezișul între firele urzite.

10. Bețelor virite între firele natrei li se zice *fuscei*, *vergele* sau *joarde*, după localități. Partea cuprinsă între aceste bețe se numește *crucea pânzei*.

*Natră*¹⁾ se numește partea urzelei ce se află îndărătul itelor; iar *rost*, partea urzelei din fața itelor.

Partea țesută și neînșurată pe sulul dinainte este numită *spas*.

11. *Ițele* (vedeți figura 5) despart jumătatea firelor urzite în jos și jumătate în sus, producând aceea ce se numește *rost*, prin care se aruncă firul de bătaie.

Un it se urcă, prin mișcarea picioarelor, pe când cel-alt se coboară.

Ițele sunt astfel alcătuite:

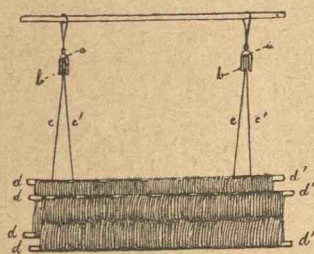

Fig. 5.

a—a. *Scripeți* sau *scriptți*, legați cu o sfoară de un băț paralel cu bățul vatalelor și care se cheamă *bățul itelor*.

b—b. *Rotițe*, *duri*, *durițe*, *gălii*, *totirle*, *gârigi*, *bucce* sau *tîrcoale*.

c—c'. *Sfori de scripeți*, *legăturile durițelor* sau *ațele itelor*.

d—d'. *Fusceii itelor*.

e. *Plasa itelor*, *jirghiutele itelor*, *cocleți*, *coclețe* sau *ostrețe*.

12. Sub ite și legate de ele cu nisce sfori sunt două scândurele pe care țesătoarea pune picioarele ca să schimbe itele. Li se zice *iepe*, *călcători*, *tălpîțe*, *tălpigi*, *tălchigi*, *potnogi*, *ponoși* sau *schimbători*.

13. Când țesătoarea vrea să dea drumul la urzeală, se slujesce de un băț lung numit *slobozitor* cu care învîrtesce sulul dinapoi.

¹⁾ Natra pânzei de călț (cânepă) se unge cu mânjeală ca să nu se flocoșeze și să se rupă.

Cu un alt băț se stringe pe sulul dinainte pânza țesută. I se zice: *întinzător, întorcător, crivea, pochihecă, zetcă* sau *zapcă*.

14. Aceste două bețe sunt oprite, ca sulurile să nu dea înapoi, de creșturile unei scândurice căreia îi se zice: *scaun, tocălie, cripalcă, cățel, cordenciu, proptar, pîdică, scară* sau *răzuș*.

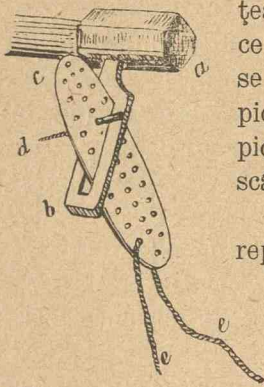

Fig. 6.

În mai multe părți, mai ales în Moldova, se întrebuințează un rězboi (stative) care se deosebesce în câțva de cel ce l'am descris pînă acum. Deosebirea constă mai ales, precum se vede în fig. 2 de la pag. 134, în prelungirea celor patru picioare de sul pînă la înălțimea bețelor ce țin vatalele și ițele; picioarele de sul sunt legate între ele două câte două prin o scândură ce slujesce ca carafte.

Se mai deosebesce prin forma zăvorului¹⁾ care are forma represintată în alăturatul desen (fig. 6).

a. Capătul sulului.

b. Zăvor sau amnar.

c. Lopățică (scândurică cu mai multe găuri).

d. Cuiu ce se vîră într'una din găurile lopățicei spre a împiedica sulul de a se da înapoi.

e-e'. Sfoară ce leagă lopățica de patul rězboiului.

Spre a asvirii în rostul natrei firul de bătaie, țesătoarea se slujesce de o

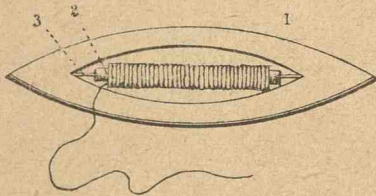

Fig. 7.

unealtă (fig. 7) numită *suveică* sau *suvelniță* (1) în care se află *țeava*, *țava* sau *țevia* (2) făcută dintr'o trestie și pe care se deapănă firul.

Țeava este ținută în suveică de un bățisor (3) zis *lemnus*, *huludeț*, *surcel* sau *fus*.

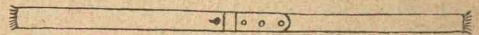

Fig. 8.

Tindeche se numesce o stinghie de fier avînd dinți la amîndouă capetele și cu care se ține pânza întinsă la țesut (fig. 8). Fiind din două bucăți se poate lungi sau scurta după nevoie.

Cînd se așează pânza în fire se zice că se *urzesce*. Trecerea firelor de pânză prin ițe și spată se zice *năvădit*.

Nomenclatură pe județe.

1. **Butuci**, (Botoșani, Dorohoi, Iași).

Cetoci, (Dolj).

Craci, (Brăila, Dâmbovița).

Drugi, (Constanța).

Fofeze, (Ialomița, Prahova).

Grindeie, (Suciava, Tulcea).

¹⁾ Se întrebuințează acest fel de zăvor și la rězboiele represintate la fig. 3.

- Lemne, (Dolj, Putna).
Plasuri, (Argeş, Olt, Romanaţi, Teleorman).
Tâlpî, (Bacău, Buzeu, Gorj, Ilfov, Muscel, R.-Sărat, Vlaşca).
Tâlpeţi, (Mehedinţi).
- 2—3. Picioare, (în toate judeţele).
4. Blăni, (Argeş, Dâmboviţa, Dolj, Gorj, Mehedinţi, Muscel, Olt, Putna, Romanaţi, Teleorman, Vâlcea).
Chingi, (Bacău, Botoşani, Dorohoi, Fălciu, Iaşi, Neamţu, Roman, Suciava, Tutova, Vaslui).
Scânduri, Buzeu, Ialomiţa, Ilfov, R.-Sărat, Vlaşca).
Speteze, (Prahova).
Stinghii, (Brăila, Constanţa, Tecuci, Tulcea).
5. Furcile sulului, (Dolj, Neamţu).
Picioare de sul, (mai în toată ţara).
6. Sul, (în toate judeţele)
7. Furci, (Gorj, Teleorman).
Măini, (Ialomiţa, Ilfov, Muscel, Prahova, Vâlcea).
Stâlpî, (mai ales în Moldova unde forma războiului este deosebită).
8. Carafte, (în toate judeţele).
9. Băi, (pretutindeni).
Braţe, (Argeş, Dâmboviţa, Dorohoi, Fălciu, Olt, Neamţu, Teleorman, Vaslui, Vlaşca).
Brăţare, (Botoşani, Iaşi, Roman).
Fălcele, (Bacău).
Fofeze, (Putna, Tecuci).
Lopăţele, (Suciava).
Măini, (Buzeu, Constanţa, Dolj, Ialomiţa, Ilfov, Prahova, Romanaţi, R.-Sărat, Vâlcea).
Mănuşi, (Brăila).
Speteze, (Muscel).
Vatală, (în toată ţara, afară de Oltenia).
Brigă, (în Oltenia).
Spata, (în toată ţara).
10. Fuscei, (în toată ţara).
Vergele, (Buzeu, Gorj, Teleorman).
Joarde, (Dolj).
11. Scripeţi, (mai în toată ţara).
Scripti, (Bacău, Botoşani, Buzeu, Constanţa, Dorohoi, Fălciu, Ialomiţa, Iaşi, Neamţu, Putna, Prahova, Roman, R.-Sărat, Suciava, Tecuci, Tulcea, Tutova, Vaslui).
Rotiţe, (Bacău, Botoşani, Brăila, Constanţa, Dolj, Dorohoi, Fălciu, Ilfov, Gorj, Ialomiţa, Iaşi, Mehedinţi, Neamţu, Olt, Putna, Roman, Romanaţi, Suciava, Tecuci, Tulcea, Tutova, Vâlcea, Vaslui).
Duri, (Dâmboviţa, Muscel, R.-Sărat).
Duriţe, (Argeş).
Gălii, (Buzeu).
Toitrie, (Dolj).
Gărigi, (Prahova).
Bucce, (Suciava).
Tircoale, (Teleorman, Vlaşca).
Iţe, (în toată ţara).
Jirghiutele iţelor, (Bacău).
Cocleţi, }
Cotleţe, } (Botoşani, Dorohoi, Suciava, Iaşi).
Ostreţe, (Fălciu).
12. Iepe, (Argeş, Dâmboviţa, Dolj, Mehedinţi, Muscel, Romanaţi, Tecuci, Tulcea, Vâlcea, Vlaşca).
Călcători, (Bacău, Neamţu, Putna, Roman, Suciava).
Tâlpiţe, (Mehedinţi).

- Tălpigî**, (Botoşani, Fălciū, Iaşi, Tutova).
Talchigî, (Dorohoi, Vaslui).
Potnogî, (Brăila, Buzeū, Constanţa, Dolj, Ilfov, Ialomiţa, R.-Sărat, Teleorman).
Ponojî, (Olt, Prahova).
Schimbătorî, (Gorj).
13. **Slobozitor**, (Botoşani, Bacău, Dorohoi, Fălciū, Iaşi, Neamţu, Roman, Suciava, Tecuci, Tutova, Vaslui).
Intorcător, (Argeş, Dâmboviţa, Dolj, Mehedinţi, Olt, Romanaţi, Teleorman, Vâlcea).
Zăvor, (în toată ţara, ori-ce formă ar avea).
Intinzător, (Buzeū, Putna, R.-Sărat).
Crivea, (Dâmboviţa).
Pochiheci, (Iaşi).
Zatcă, (Dolj, Gorj, Olt).
Zapcă, (în unele localităţi din Oltenia).
14. **Scaun**, (Ilfov).
Tocalie, (Argeş).
Cripalcă, (Argeş).
Căţei, (Botoşani).
Cordenciu, (Fălciū, Vaslui).
Proptar, (Gorj).
Pădică, (mai în toată ţara).
Scară, (Mehedinţi, Prahova).
Răzuş, (Suciava).

- Fig. 7. a. **Suveică**, (Argeş, Botoşani, Bacău, Brăila, Buzeū, Constanţa, Dolj, Dorohoi, Fălciū, Gorj, Iaşi, Mehedinţi, Muscel, Neamţu, Putna, Prahova, Roman, Romanaţi, R.-Sărat, Suciava, Tecuci, Tulcea, Tutova, Vaslui).
Suvelniţă, (Dâmboviţa, Ilfov, Ialomiţa, Olt, Teleorman, Vâlcea, Vlaşca).
- b. **Teavă**, (Argeş, Brăila, Buzeū, Constanţa, Dâmboviţa, Dolj, Ilfov, Gorj, Ialomiţa, Mehedinţi, Muscel, Prahova, Roman, Romanaţi, R.-Sărat, Vlaşca).
Ţavă, (Olt, Putna, Teleorman, Vâlcea).
Ţevie, (Botoşani, Bacău, Dorohoi, Fălciū, Iaşi, Neamţu, Suciava, Tecuci, Tulcea, Tutova, Vaslui).
- c. **Lemnuş**, (Argeş, Bacău, Brăila, Buzeū, Constanţa, Dâmboviţa, Fălciū, Ialomiţa, Muscel, Neamţu, Putna, Roman, R.-Sărat, Tecuci, Teleorman, Tulcea, Tutova, Vaslui, Vlaşca).
Huludeţ, (Botoşani, Dorohoi, Iaşi, Suciava).
Surcel, (Dolj, Gorj, Mehedinţi, Olt, Romanaţi, Vâlcea).
- Fig. 8. **Tindeche**, (în toate judeţele).

UNELTELE CE SLUJESC PENTRU ȚESUT

Inul și cânepa, după ce s'au topit, se melițează, adică se trag prin *melițoiu* său *meliță* (fig. 1), unealtă ce se alcătuesce din următoarele părți:

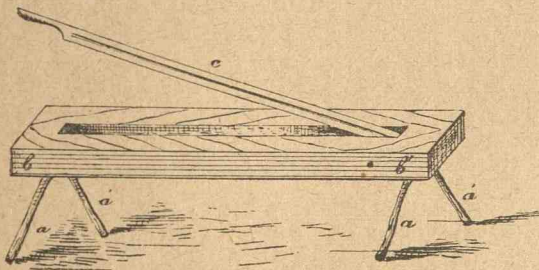

Fig. 1.

- a—a'. *Picioare.*
- b—b'. *Batător, scaun, strat* său *trup.*
- c. *Limbă* său *cuțit.*

Apoi inul său cânepa se trage prin *melițuică* care este la fel ca *melițoiul*, dar mai mică, spre a se scutura mai bine de puzderie ca să rămână *laurul* (firul) mai curat.

Fuiorul dobândit astfel se trage în *darac* (fig. 2) sau în *ragilă*, *raghilă*, *rahel*, *raștilă*, *heihel* sau *ehel*

(fig. 3) și ese *câlț* său *canură*, ce se trage din nou într'o *ragilă* mai mică numită *răgiluică*; apoi se pieptenă¹⁾ cu piepteni săi chiepteni (fig. 4) și se perie cu o perie de păr de porc.

Darac (fig. 2)

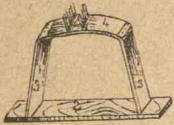

Fig. 2.

Ragilă (fig. 3)

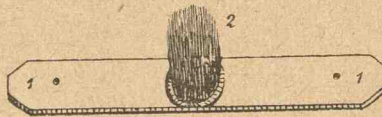

Fig. 3.

Piepteni (fig. 4)

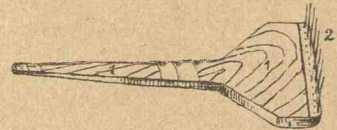
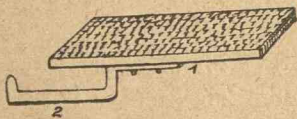

Fig. 4.

- 1. Pat. 3. Scaun. 1—1. Coadă, scândură sau pat. 1—1. Coadă pieptenelui său mănuză.
- 2. Picioare. 4. Dinți. 2. Dinți.

Caer se numesce fuiorul pieptenat și periat, gata pentru tors.

¹⁾ La pieptenat se mai întrebuințează o unealtă zis *fusălău*, *pieptenuși*, *piepten lat* sau *pieptenei*.

E făcută dintr'o scândură cu plele (1) în care sunt înfipti dinți săi zgrimți.

De scândură e prinsă o coadă zisă și mâner, mănuchiul său trăgaciul (2).

Torsul se face cu ajutorul *furcei* și al *fusului* (fig. 5).

a—a'. *Furcă.*

b. *Caer.*

c—c'. *Fus*¹⁾.

d. *Fir, ață* sau *tort.*

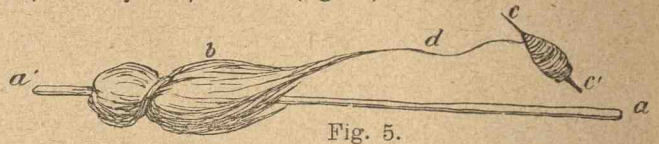

Fig. 5.

Când furca este dintr'o bucată caerul este împiedicat să alunece în jos de o *gămălie* sau *măgălie*; iar când furca se desface în două, partea ce poartă caerul se numește *cânjeu*, *gânjeu* sau *gavan*.

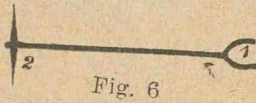

Fig. 6

Spre a face tortul *sculurii* sau *călepe*, se întrebuințează *rășchltorul* alcătuit din: 1. *craci* sau *crăcane*; 2. *coarne*.

Virtelnița este unealta cu care se depănă torturile după ce s'au spălat.

Dăm aici modele de *virtelnițe* cele mai des întrebuințate (fig. 7 și 8).

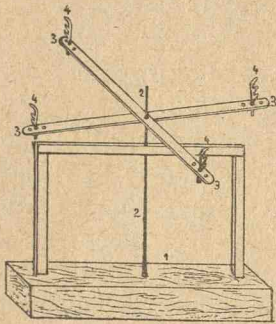

Fig. 7.

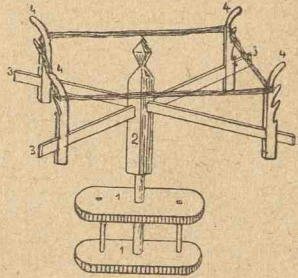

Fig. 8.

1—1. *Pat, scaun, butuc* sau *talpă*²⁾.

2. *Fus, pop, stîrciog, clo-cimp* sau *počump*.

3—3. *Cruci, cumpene, res-cruci, speteze, crucișe, fofelnițe* sau *aripi*.

4—4. *Fuse, fofeze, ciocane, cui, mâini* sau *gâsci*.

Sucala, rodanul sau *cicăricul* slujesc la depănarea pe țevi a *sculurilor* ce sunt așezate pe *virtelnița* (fig. 9).

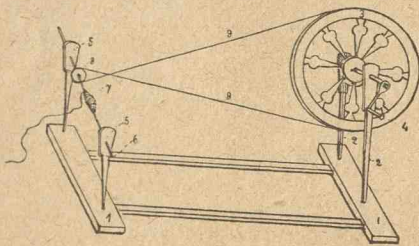

Fig. 9.

1—1. *Pat, scaun, picior, butuc, strat, talpă* sau *pitrucă*.

2. *Ficioarele roatei*.

3. *Roată, dură* sau *tobă*.

4. *Măner, mănușă, corbă, mănuchiș* sau *colătău*.

5—5. *Picioarele fusului*.

6. *Fus*.

7. *Țevă, țavă* sau *țevie*.

8. *Scripēt, script, rotiță, duriță, durigă* sau *gârigă*.

9—9. *Ață* sau *curea*.

Câte-o dată se întrebuințează pentru depănare o unealtă mai simplă, care se pune în mișcare cu mâna și care se numește *letcă*.

Este de observat că *sucala* sau *cicăricul* nu este alt ceva de cât o *letcă* pusă în mișcare de o roată.

¹⁾ Îi se zice *drugă* când e mai gros, și atunci tortului îi se zice *îndrugătură*.

²⁾ În județele Olt și Vâlcea, scaunul *virtelniței* este făcut dintr'un lemn cu trei *crăci* numit *popiciu* sau *stîrciog*.

Se vede la fig. 10, care reprezintă o *letcă*, în jos mosorul cu tort și de-asupra țava.

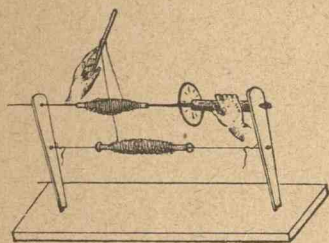

Fig. 10.

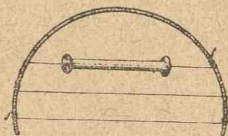

Fig. 11.

Mosoarele se pun în *alergătoare* sau *lergătoare* spre a se face urzeala.

Sunt mai multe feluri de *alergătoare*.

Fig. 11 înfățișează *alergătoare* ce o ține în mână femeia care urzește.

Fig. 12 înfățișează *alergătoare* statornică și *parii* de urzit.

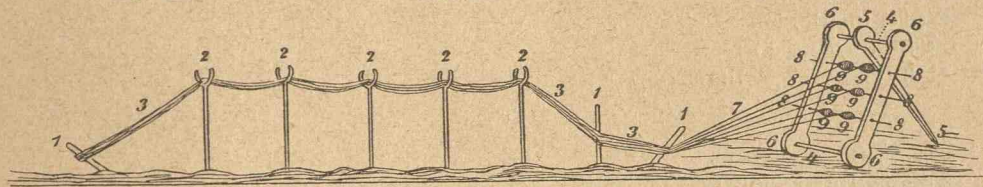

Fig. 12.

- 1—1. *Parii* urzitorului său de urzit.
- 2—2. *Furci* de urzit sau *furculițe*.
- 3—3. *Pânză* (urzeală).
- 4—4. *Cuiele* *alergătoarei*.
- 5—5. *Rezământoare*, *sprijinătoare*, *limbă*.

- 6—6. *Fofeze*, *fuscei*, *cotoci*, *lăturage*.
- 7. *Fire*.
- 8—8. *Bețele* *mosoarelor*, *vergele* *alergătoarei*, *dreve*.
- 9—9. *Mosoarele*.

Une-ori, în loc de a se urzi pe *furci*, se întrebuințează o a-nume *unealtă*, zisă *urzitoare* (fig. 13).

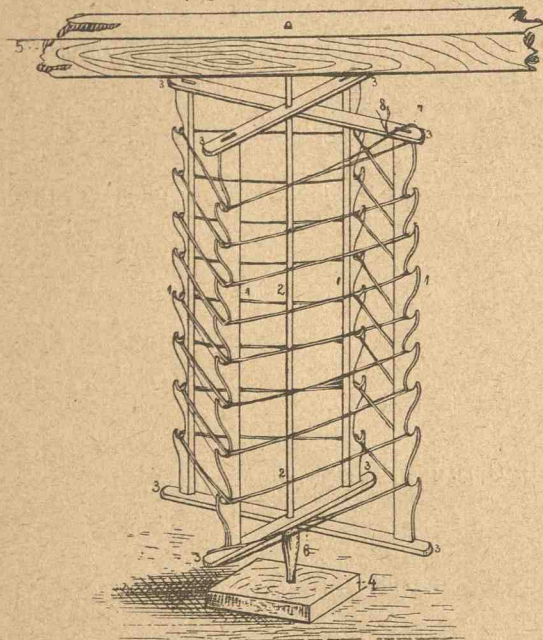

Fig. 13.

- 1. *Razele* *urzitoarei* său *amarnari* (Roman).
- 2—2. *Fus* său *vergea*.
- 3—3. *Chingi* său *stinghii*.
- 4. *Căpătâii* său *scaun*.
- 5. *Coarda* *casei*.
- 6. *Crucea* *urzelei*.
- 7. *Piciorul* *urzelei*.
- 8. *Ața* prin care se deosebesc *numărăturile* *urzelei*.

Nomenclatura după județe.

FIG. 1.

1. **Melitoiū și meliță**, (în toată țara).
2. **Picioare**, (în toată țara).
3. **Limbă saū cuțit**, (în toată țara).

FIG. 2 și 3.

1. **Fuior**, (în toată țara).
2. **Darac**, (în toată țara).
3. **Ragilă**, (în Muntenia).
Raghilă, (în Moldova).
Rahel, (în Prahova).
Raștilă, (în Brăila).
Heihel, (în Muscel).
Ehel, (în Argeș și Ilfov).

FIG. 4.

1. **Piepten**, (în Muntenia).
Chiepten, (în Moldova).

FIG. 5.

1. **Caer**, (în toată țara).
2. **Furc**, (în toată țara).
3. **Fus**, (în toată țara).
4. **Gămălie**, (în Muntenia).
Măgălie, (în Moldova).

FIG. 6.

1. **Răschitor**, (în toată țara).

FIG. 7 și 8.

- Virtelniță**, (în toată țara).
1. **Pat**, (Argeș, Bacău, Covurlui, Gorj, Dolj, Olt, Romanați, Tecuci, Teleorman, Vlașca).
Scaun, (Botoșani, Brăila, Dorohoi, Fălciu, Ialomița, Ilfov, Iași, Mehedinți, Muscel, Neamțu, Prahova, Roman, R.-Sărat, Suciava, Tutova, Vâlcea, Vaslui).
Butuc, (Constanța).
Talpă, (Dâmbovița).
 2. **Fus**, (Argeș, Brăila, Covurlui, Constanța, Dâmbovița, Dorohoi, Fălciu, Ialomița, Ilfov, Mehedinți, Muscel, Neamțu, Putna, Prahova, Romanați, Roman, R.-Sărat, Tecuci, Teleorman, Tutova, Vaslui, Vlașca).
Pop, (Bacău, Botoșani, Iași, Suciava).
Sitrciog, (Olt, Vâlcea).
Clocimp, (Dolj).
Pociump, (Gorj).
 3. **Cruci**, (mai în toată țara)
Cumpene, (Vâlcea).
Rescruți, (Tecuci).
Speteze, (Brăila, Covurlui, Constanța, Dolj, Gorj, Iași, Muscel, Roman).
Crucișe, (Neamțu).
Fofelnițe, (Fălciu).
Aripă, (Botoșani).
 4. **Fuse**, (Argeș, Constanța, Dâmbovița, Dolj, Muscel, Olt, Romanați, Teleorman, Vâlcea, Vlașca).
Fofeze, (Bacău, Botoșani, Covurlui, Dorohoi, Fălciu, Iași, Neamțu, Putna, Roman, R.-Sărat, Suciava, Tecuci, Tutova, Vaslui).

Ciocane, (Gorj).
Cuie, (Brăila, Ialomița, Ilfov, Prahova).
Maini, (Mehedinți).
Gâscl, (Tutova).

FIG. 9.

- Sucală, (în Muntenia, afară de trei județe).
Rodan, (în Muscel, Ilfov și Vâlcea).
Cicărlc, (în Moldava).
1. Pat,
Scaun,
Picior,
Butuc,
Strat,
Talpă,
Pitrucl, (Muscel).
} în toată țara.
 2. Picioare, (în toată țara).
 3. Roată, (în toată țara).
Dură, (Dâmbovița, Muscel, R. Sărat, Argeș).
Tobă, (Olt).
 4. Măner, (în toată țara).
Mănușă, (Bacău, Gorj, Muscel).
Coarbă, (Botoșani, Tutova).
Mănuchiū, (Dâmbovița, Tecuci, Vaslui).
Colătăū, (Suceava).
 6. Fus, (în toată țara).
 7. Țavă,
Țeavă,
Țevie,
} V. Nomenclatura *Războiului*.
 8. Scripēt,
Script,
Rotiță,
Duriță,
Durigă,
Gărigă,
} V. Nomenclatura *Războiului*.
 9. Ață sau curea, (în toată țara).

FIG. 10.

Letcă, (în toată țara).

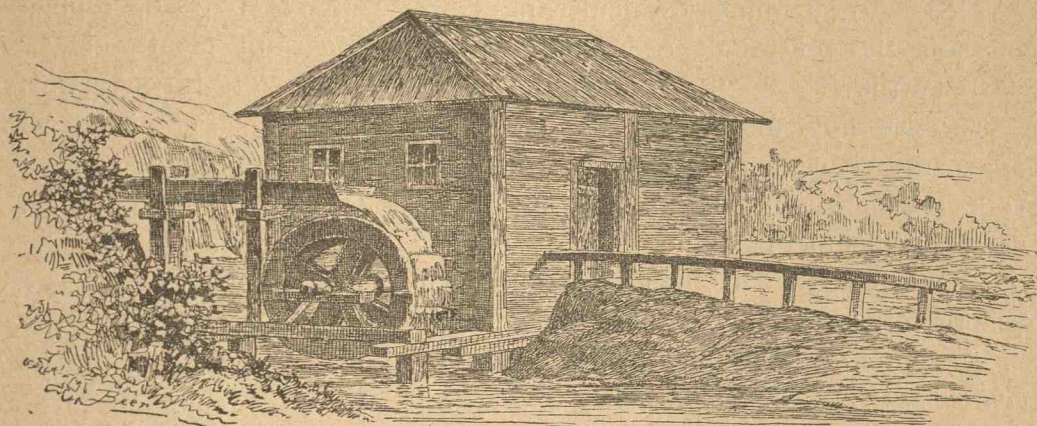
FIG. 11 și 12.

Alergătoare sau Iergătoare, (în toată țara).

FIG. 13.

Urzitor, (în toată țara).

MOARA

MOARA

Moara se așează pe o apă saŭ o iezătură în locul cel mai prielnic spre a dobândi o cădere de apă cât de mare.

Când căderea nu este indestulătoare se poate mări prin stăvilare.

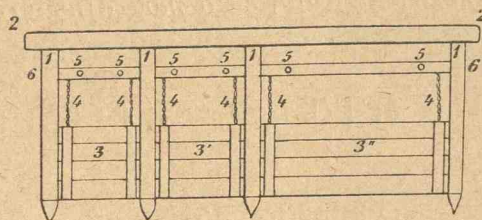

Fig. 1.

Stavilarul se compune, în genere, din patru stâlpi (1—1—1—1)—numiți *bogdan* în județul Dâmbovița, —bătuți în fundul gărlei, ale-căror capete sunt legate printr'un lemn (2—2), zis în Dâmbovița *puntea bogdanilor*.

Stavilă se numește opritoarea făcută din scânduri (3—3'—3'') și care, ridicându-se saŭ lăsându-se, dă saŭ opresce cursul apei. Ridicarea și lăsarea stavilelor se face cu ajutorul unor lanțuri (4—4—4) ce sunt puse în mișcare de virtejuri (5—5—5) așezate pe un poduleț (6—6).

Ridicându-se stavilele 3 și 3' apa curge în *scoc*, *lăptoc*, *lătoc* sau *uluc*.

*Scocul*¹⁾ se numește micul canal ce duce apa la roată de o pune în mișcare. Mai pretutindenă, *scocurile* sau *lăptoacele* sunt făcute din scânduri. Părțile (2—2—2—2) se numește *aripile scocului*. Intrarea apei în scocuri este împiedicată de stavilele 3, 3', 3". Ridicându-se stavilele 3 și 3', apa curge și cade pe cele două roți de la moară²⁾ punându-le în mișcare. Scocul ce se află în dreptul stavilei 3" și prin care apa curge când stă moara, se numește *sterp*³⁾.

Când căderea de apă este destul de însemnată, scocul aduce apa de asupra roții; când e prea puțin însemnată, scocul aduce apa sub roată.

La munte se întrebuițează o roată cu fusul vertical numită *facai*, *cîntură* sau *roata cu cauze*.

Morile macină grâu, porumb și seară.

Fiind așezate în genere la un vad, adică la un loc unde țărani pot veni cu înlesnire din toate părțile, se zice că *moara are vad* când are mușterii mulți.

De asemenea, fiind că moara nu poate umbla când nu are apă, se zice de un om că *îi s'a luat apa de la moară* când e stingherit în treburile lui și că *îi-a venit apa la moară* când îi merg treburile bine.

Găinele găsind tot d'auna la moară grăunțe cât vor, se zice de un om care trăiește în belșug că *trăiește ca găina la moară*.

În sfârșit, sgomotul morii fiind cu atât mai mare cu cât e mai vechie și mai hodorogită, se zice de cineva care vorbește mult și de clacă: *vorbesce ca o moară stricată, ca o moară hodorogită* sau *ca o moară neferecată*.

PĂRȚILE MORII

I. Părțile din afară.

În afară sunt:

1. *Casa morii*;
2. *Stăvilarul* sau numai *stavila*;

¹⁾ Se numește *scoc* și adincătura ce face apa din jos de moară. Se mai zice și *vultoare* sau *bolboacă*.

²⁾ Morile au una sau mai multe perechi de pietre; este un coș și o roată de apă de fie-care pereche de pietre. Țăranii zic *morișcă* la moara care n'are de cât o pereche de pietre și *moară* la acea care are două sau mai multe perechi de pietre.

³⁾ *Dințari* se numește un fel de grătar ce se pune în dreptul scocurilor spre a opri murdăriile ce vin pe apă. *Prefuste* se numește lemnul pus în capul parilor cari alcătuiesc despărțirea între scocuri și sterp.

3. *Scocurile* dacă sunt două perechi de pietre sau *scocul* dacă nu este de cât oroață.
4. *Roata*.

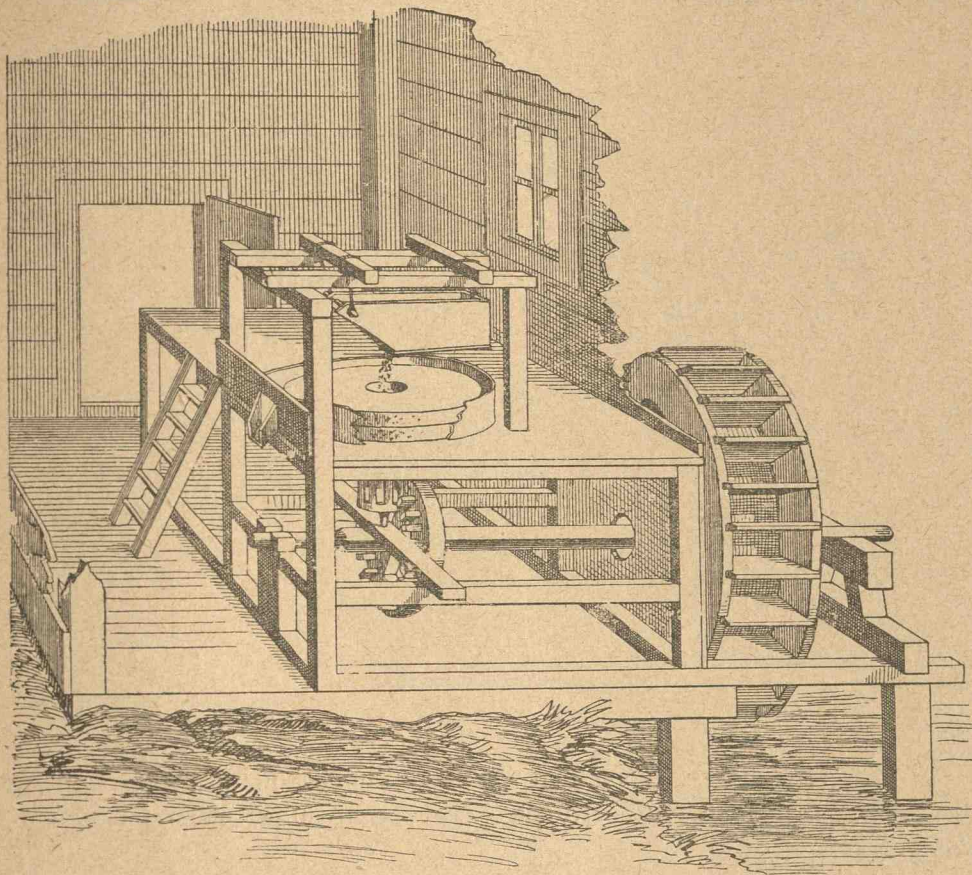

Fig. 2.

Scocul (fig. 3), zis și *lăptoc*, *lătoc* sau *uluc*, este făcut din scânduri, unele alcătuiind fundul, iar altele aripele.

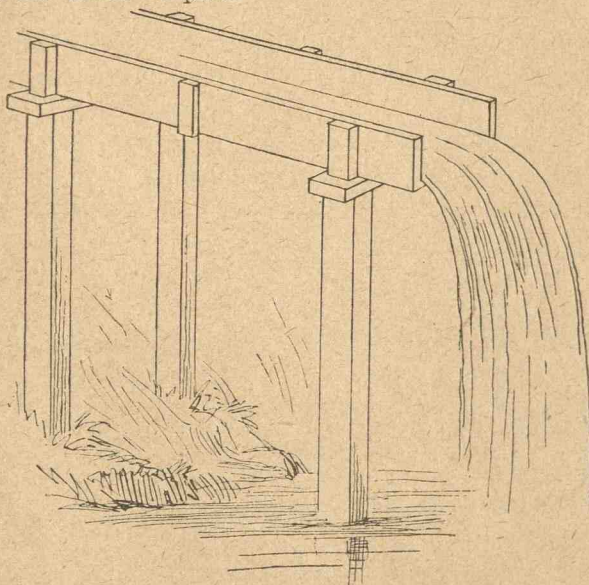

Fig. 3.

Scocul e ținut de grinzi, puse de-a-curmezișul pe nisce stîlpi.

Roata (fig. 4) este făcută din lemn și compusă din părțile următoare :

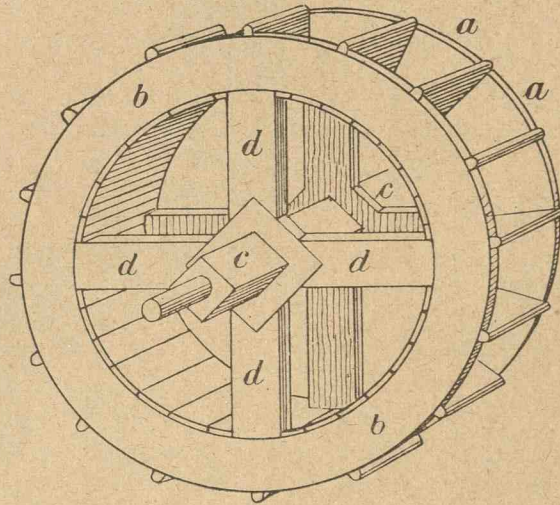

Fig. 4.

a—a) *Cupele, blidele, căușele* sau *ciuturile*. Din loc în loc, peste cupe, ca să nu se desfacă roata sub apăsarea apei, obezile sunt ținute de nisce *speteze* sau *restee*.

b—b) *Obezile* sau *colacii*.

c—c) *Fusul de lemn* sau *grindeiul*.

d—d) *Crucile* sau *răscrucile* ce sunt prinse într'o parte de obezile roții și de alta pe grindei.

Boldul sau *cepul*, se numește fierul ce se pune une-orî în capul grindeiului.

Brotacul sau *brôasca* este lemnul scobit pe care stă capătul grindeiului și se învîrtesce boldul.

Perna sau *perinocul* este stratul de lemn de care e prins brotacul.

Andrelele sau *undrelele* sunt cele două lemne pe care se reazămă perna.

2. Părțile dinăuntru.

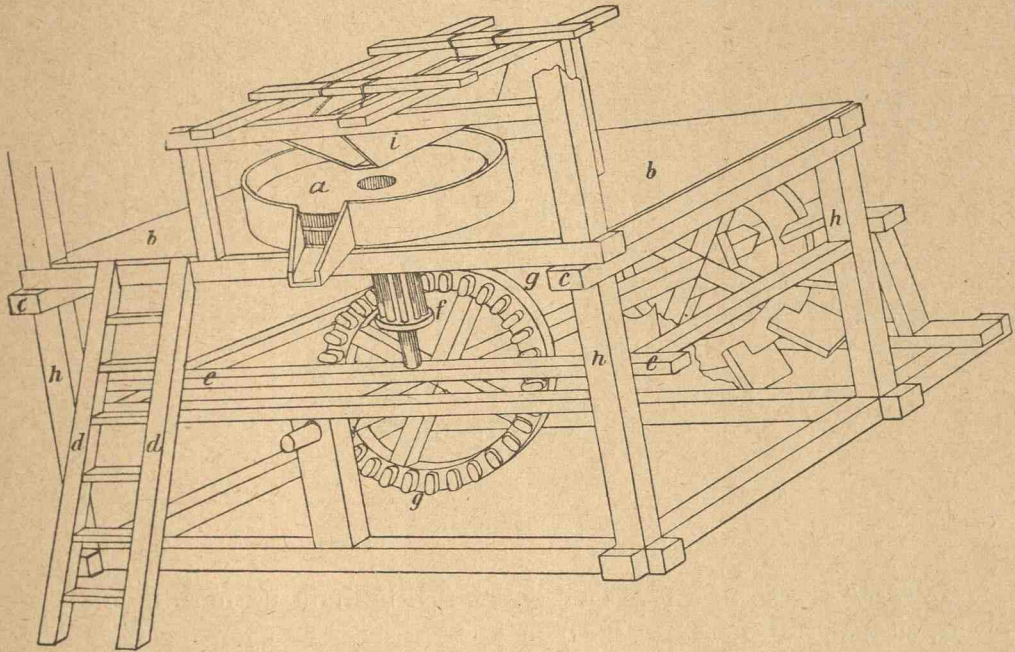

Fig. 5.

Părțile d'inăuntru ce sunt înfățișate în "desemnul aici alăturat (fig. 5), se compune din :

- a) *Pietrile.*
- b—b) *Podul morii.*
- c—c) *Stratul pe care stă podul.*
- d) *Scara ce suie în podul casii.*
- e—e) *Polița prîsnelului.*
- f) *Prîsnelul, crîngul saŭ prîstelnicul.*
- g) *Roata cu măsele.*

h—h) *Babele saŭ stîlpîi ce țin podul morii. Acești patru stâlpi alcătuiesc ursoaica morii.*

i) *Coșul.*

Spre a se face făina mai aspră saŭ mai moale, cu ajutorul *posădei* (posezii) se ridică saŭ se lasă *buhaiul* care ridică saŭ lasă polița, prîsnelul și pietrile. În unele mori ridicarea și lăsarea se face cu ajutorul unui zăvor ¹⁾.

¹⁾ Partea ce slujesce la ridicarea pietrelor se numesce în județul Dolj, *crainic* saŭ *cântarul pietrelor*.

a) Roata cu măsele și prisnelul.

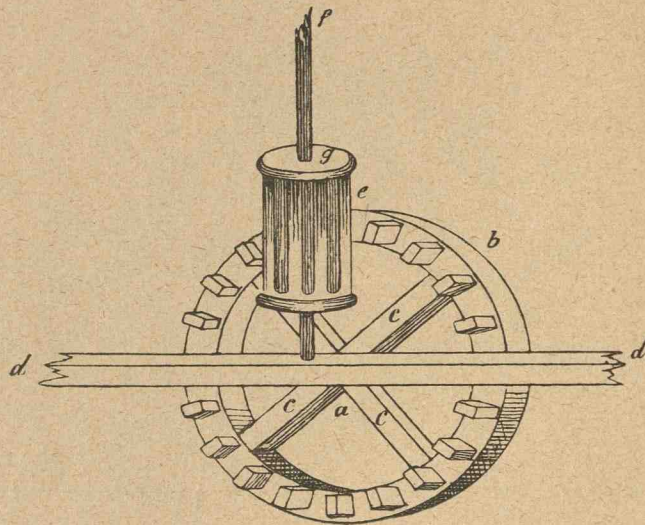

Fig. 6.

a) *Fusul de lemn* sau *grindeiul*. Acest fus, în afară de moară, poartă roata de apă, și, înăuntrul morii, roata cu măsele.

b) *Roata cu măsele* (44 la număr). De obezile roții sunt prinse măselele. Când se rupe o măsea se zice că este o *știrbină*¹⁾ sau *știrbitură* în roată.

c—c) *Crucile* sau *rêscrucile*.

d—d) *Polița prisnelului*.

e) *Prisnelul, pristelnicul* sau *crângul*. Prisnelul este alcătuit din 7 *șitorî* sau *șitorî* prinse la amîndouă capetele în tîrcoale. Șitorile, împinse fiind de măselele de la roata cu măsele, învîrtesc fusul de fier ce pune pietrele în mișcare.

f) *Fusul de fier*.

g) *Tîrcoala* de sus.

b) **Coșul și teica.**

a) *Coșul* în care se toarnă grăunțele de măcinat.

b) *Teica, copăița, covăfița, postăvița* sau *scuturătoarea*, o cutie mișcătoare în care curg grăunțele de la coș înainte d'a trece între pietrele morii. Mișcările teiceî regulează căderea grăunțelor.

c—d) *Calul și speteaza*. Caiî cu spetezele țin coșul și alcătuesc *scara coșului*.

e) *Coarda teiceî*.

¹⁾ De aici locuțiunea: *lasă că vine roata la știrbină*.

f) Căpăstrul întinzătorul său *struneaoa* teiceî.

f') *Titirezul* ¹⁾, care scuturat fiind de pîtra alergătoare, mișcă într'una teica ce e atârnată de coarda *e* și de căpăstrul *f*.

g) *Fruntarul*, coruna sau masa pietrelor.

h) *Piscoaia*, *chiscoia*, *vrana* sau *ulucașul*, prin care curge făina.

i) *Fusul de fier* al prîsnelului.

j) *Postava*, *covata*, *copaia*, *lădoiul*, *lada* sau *hambaraș*, în care curge făina.

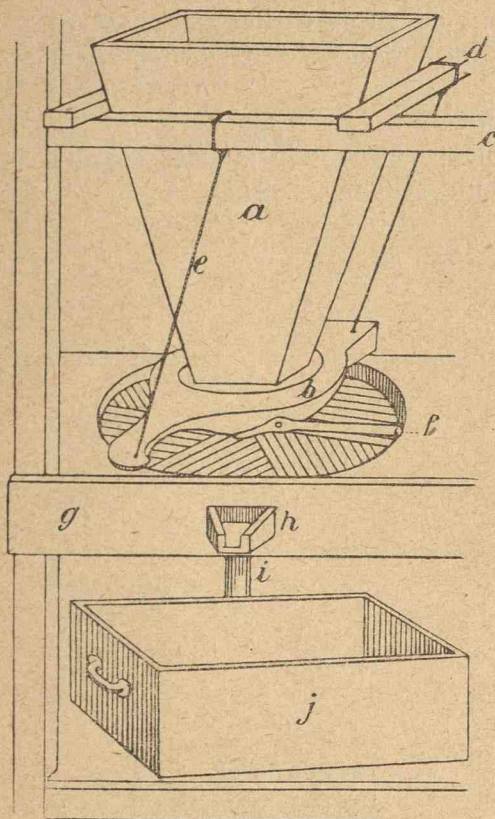

Fig. 7.

c) Pietrele morii.

Pietrele sau *răgnitoarele* sunt așezate pe podul morii. Celei de desupt, care nu se mișcă, îi se zice *stătătoare* sau *zacătoare*; celei d'asupra care se învîrtesce îi se zice *alergătoare*.

Pîtra zacătoare are la mijloc o gaură, numită *buric*, prin care trece fusul de fier al prîsnelului.

Pîtra alergătoare are de asemenea la mijloc o gaură, numită *gârliciū*.

În gârliciū, — prin care grăunțele, ce cad din teică, trec între cele două pietre unde se macină, — se află o bucată de fier numită *pârpăliță*, *pârpăriță*, *perpeliță*, *prepeliță* sau *gânjeiū*, în care se prinde capătul fusului de fier care învîrtesce pîtra alergătoare.

Împrejurul pietrelor se află un cerc făcut din coajă de copac, numit *veșcă*, *văcălie*, *văscălie* sau *toc* ²⁾, și care împiedică risipirea făinei.

Pietrele morii, pe fața unde se freacă una de alta, sunt *ferecate*. Ferecarea se face cu un ciocan ascuțit de oțel (de critică cum i se zice în Moldova) numit *ciocan de ferecat* ³⁾.

Când se ferecă pietrele, morarul le ridică și le mută cu o pârghie și o bucată de lemn cilindric numită *făfălug* sau *tăvălug*.

Pîtra zacătoare este ținută în loc de nisce lemne numite *crivace*.

¹⁾ În genere, scuturarea teiceî se pricinuesce de un băț ce e legat sus de cal și stă cu capul cel-l'alt pe pîtra alergătoare, lângă teică. Acest băț, ce e mișcat neconținut de învîrtiturile pietrei, se numește *titirez*, *hadarag*, *hădărăiū*, *bătăiūș*, *bateală*, *bătociū* sau *terteleac*.

²⁾ Se numește și *ocol* sau *obod* (Gorj și Mehedinți).

³⁾ Crestăturile ce sunt în pietrele morii se numesc *șaruri* (Covurlui), *șanțuri* (Dâmbovița și Vlașca), *zimți* (Tecuci).

Praful cel subțire ce ese la măcinat și se depune în toate părțile prin moară se numește *pospoiū*.

Făina de porumb (popușoiū) se numește *mălaiū* sau *pielm*.

Păsat este mălaiul măcinat mare.

Huruială, se zice când grăunțele sunt numai sparte de pietrele morii.

Oiemul se numește partea de făină sau de grăunțe ce se dă morarului drept plată pentru măcinat, în loc de bani.

Merticul este măsura cu care se vămuesce.

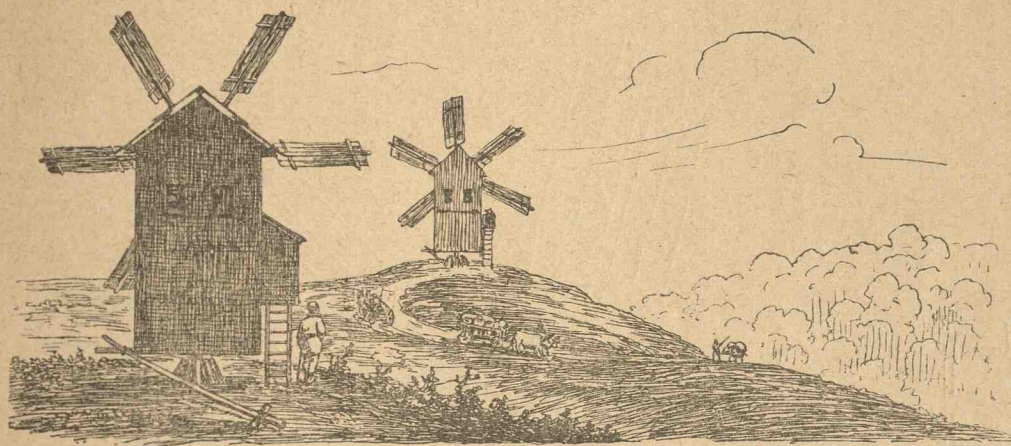
Banița este măsura cu care se toarnă porumbul sau grăul în coș, îi se zice și *bănicior*. În județul Dolj banița de măsură se numește *sinice*.

Nomenclatura după județe:

1. **Moară**, (în toată țara).
2. **Scoc**, (în Muntenia).
 - Lăptoc, (în Moldova).
 - Lătoc, (Suciava, Botoșani).
 - Uluc, (Fălciū).
3. **Sterp**, (în toată țara).
4. **Roată**, (în toată țara).
5. **Cupe**, (în toată țara).
 - Blide, (Buzău).
 - Cașe, (Olt).
 - Ciuturi, (în multe părți din Moldova).
6. **Brotac**, (în Muntenia).
 - Broască, (în Moldova).
7. **Pernă**, (în Muntenia).
 - Perinoc, (în Moldova).
8. **Pietri**, (în toată țara).
9. **Prisnel**, (în Muntenia).
 - Crâng, (în Moldova).
 - Pristelnic, (Ialomița).
10. **Sitori**, (în toată țara).
11. **Ursoaică**.
12. **Coș**, (în toată țara).
13. **Posadă**, (în toată țara).
14. **Buhaiū**, (în Moldova).
15. **Teică**, (în toată țara).
 - Copăiță, (Argeș, Romanați).
 - Postăviță, (Mehedinți, Gorj).
 - Scuturătoare, (Constanța).
16. **Căpăstru**, (în toată țara).
 - Intinzător, (în unele localități din Muntenia).
 - Strunea, (în unele localități din Moldova).
17. **Titirez**, (Olt, Constanța, Mehedinți, Romanați, Roman, Suciava).
 - Hadarag, (în Moldova, R. Sărat, Buzău).
 - Hădărău, (Prahova).
 - Bătăiuș, (Dâmbovița).
 - Băteală, (în Moldova).
 - Bătaciū, (Vlașca).
 - Perteleac, (în unele localități din Oltenia).
18. **Truntar**, (mai în toată țara).
 - Corună, (Dâmbovița, R. Sărat, Vlașca).

- Masa pîetrelor, (Tecuciù).
19. Piscoaie, (în Muntenia).
Chiscoaie, (în Moldova).
Vrană, (Tulcea).
Ulucăș, (Roman).
20. Postavă, (în Muntenia).
Covată, (în Moldova, Vâlcea și R.-Sărat).
Copaie, (Romanățî).
Lădoiù, (Roman).
Ladă, (Olt, Gorj, Bacău, Tecuciù).
Hambaraș, (Tulcea).
21. Buric, (în toată țara).
22. Gărliciù, (în toată țara).
23. Părpăliță, (Buzău, Ialomița, Romanățî).
Părpăriță, (Gorj, Dolj, Fălciu, Covurlui, Tulcea, Tecuciù).
Perpeliță, (Argeș).
Prepeliță, (Dâmbovița).
Gânjeiù, (Gorj).
24. Vescă, (în Moldova).
Văcălie, (în Muntenia).
Văscălie, (Prahova).
Toc, (Buzău).
25. Ferecare, (în toată țara).
26. Mălaiù, (în Muntenia).
Făină de păpușoiù (în Moldova).
Pielm, (în Oltenia).
-

MOARA DE VÎNT

MOARA DE VÎNT

Moara de vînt este o moară ca aceea de apă, cu singura deosebire că roata mișcată de apă este înlocuită cu o roata cu aripi mari ce este pusă în mișcare de vînt.

Ca la moara de apă, grindeiul ce poartă aripile învîrtesce o roată cu măsele, care pune în mișcare prisnelul. Acesta la rîndul său cu ajutorul fusului de fier, învîrtesce pietrile.

Aceste pietre aici, ca și la moara de apă, se numesc stătătoare sau zăcătoare și alergătoare; sunt ferecate și înconjurate de o veșcă.

Coșul este același cu teica lui; și făina curge prin piscoaie în covată.

Prin urmare, nu cred de nevoie de a mai repeta aici toată nomenclatura ce am dat-o la moara de apă și nu voi da de cît cuvintele ce sunt de neapărată trebuință pentru înțelegerea celor-lalte părți noi.

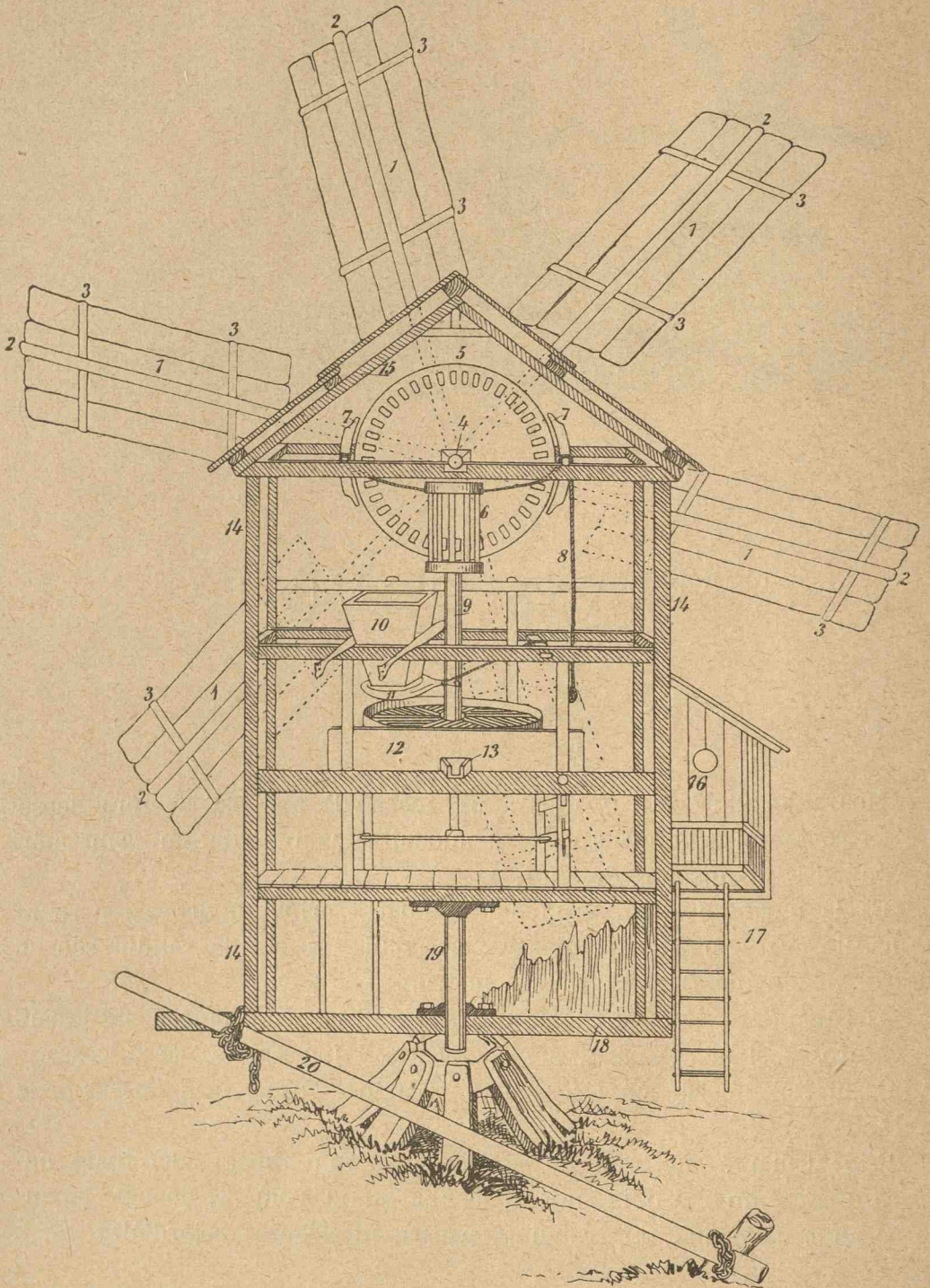

Fig. 1.

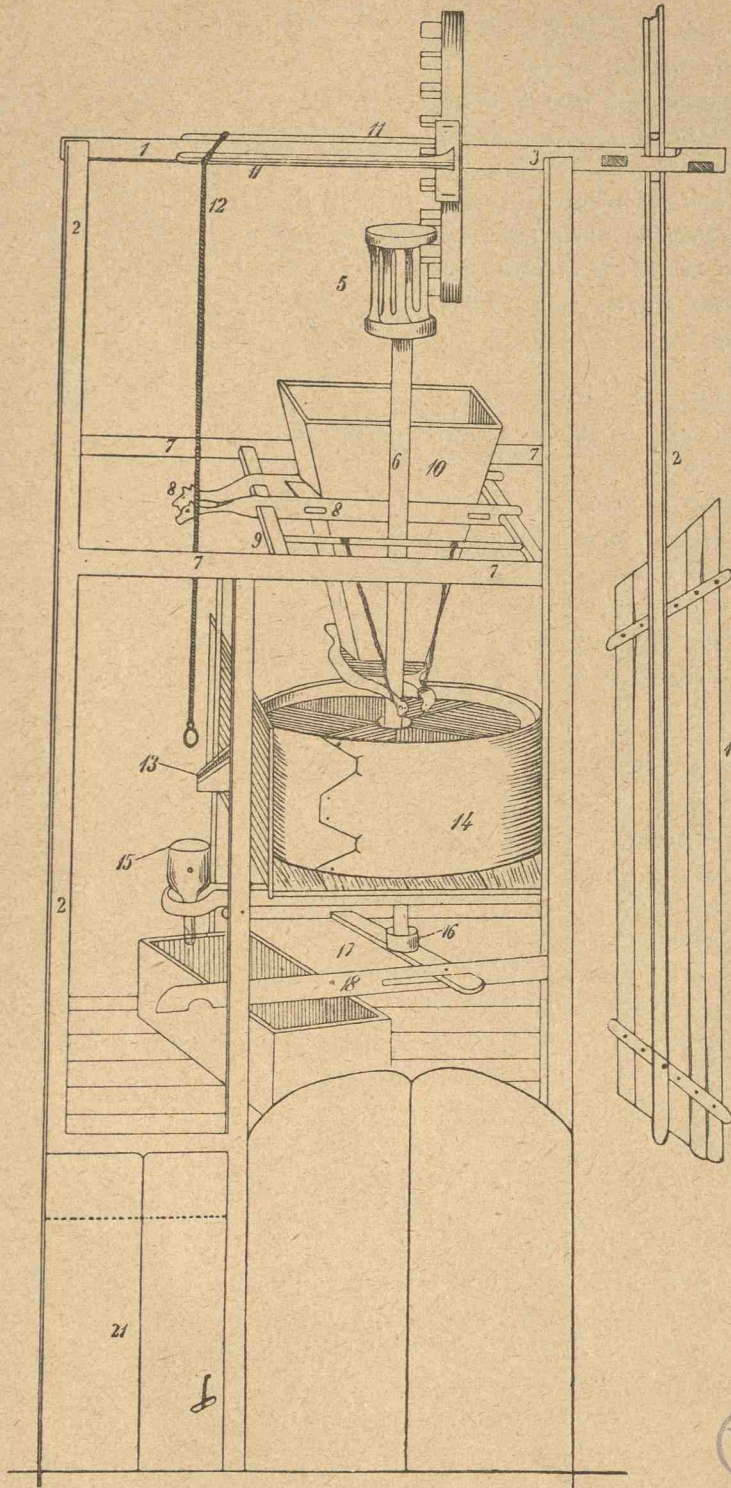

Fig. 2.

Fig. 1.

- 1—1. *Aripile* sau *hăripile*.
- 2—2. *Colurile* sau *săgețile*.
- 3—3. *Chingile* sau *drevele aripelor*.
4. *Grindeiul*.
5. *Roata cu măsele*.
6. *Prîsnelul, crângul, fenerul, fanarul, vălugul* sau *vălogul*.
- 7—7. *Cleștele de oprit moara, frînghia, pîedica, frînghia de strîns moara în clește* ¹⁾, *lanțul de strîns, halatul* sau *lanțul căscăciurilor*.
9. *Fusul de fier* sau *fierul prîsnelului*.
10. *Coșul*.
11. *Teica*.
12. *Fruntarul* sau *stratul pietrelor*.
13. *Piscoaia, chiscoaia, piscoiul, gurița* sau *vrana*.
14. *Pereții morii*.
15. *Acoperișul*.
16. *Cerdacul, prîvdorul* sau *tînda*.
17. *Scara*.
- 18—18. *Talpa*.
19. *Baba* sau *babalic*.
20. *Proțapul, cărma, oiștea, pârghia* sau *drugul morii*.

Fig. 2.

1. *Aripa* sau *hăripa*.
2. *Colurul*.
3. *Grindeiul*.
4. *Roata cu măsele*.
5. *Prîsnelul*.
6. *Fusul de fier*.
- 7—7. *Podul coșului, legătura* sau *stratul coșului*.
- 8—8. *Caii, călușei* sau *rězboiul*.
- 9—9. *Brațe, speteze, chingii, corzi, stinghii, curmezișuri* sau *legătara brăului*.
10. *Coșul*.
- 11—11. *Cleștele* sau *pîedica*.
12. *Fringhia cleștelor*.
13. *Piscoaia*.
14. *Veșca* ce înconjoară pietrele.
15. *Pătînia* sau *leica*.
16. *Tigăia* în care se învîrtesce capul fusului de fier.
17. *Masa tigăiei, talpa tigăiei* sau *puntea prîsnelului*.
18. *Cumpăna, virtejul, schimbătoarea* sau *posada*.
20. *Chilia morii*.

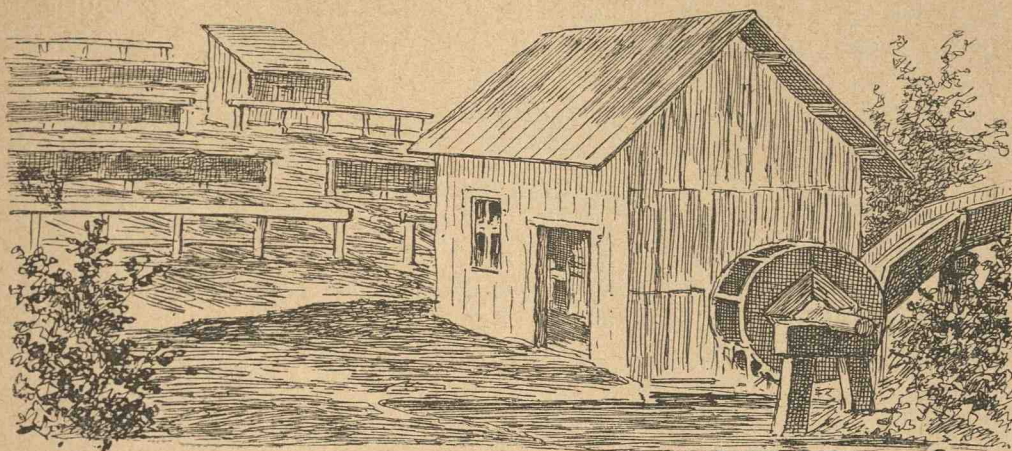
¹⁾ De aici vine locuțiunea: *a strînge pe cine-va în clește*.

Nomenclatura după județe.

1. **Aripă**, (în toată țara).
Haripă, (Dâmbovița).
 2. **Săgeți**, (Dorohoi, Botoșani, Suciava, Iași, Vaslui).
Coluri, (Fălciu, Covurlui, Tutova).
 3. **Prisnel**, (în Muntenia).
Crâng, (în Moldova).
Fener, (Covurlui, Fălciu, Constanța).
Fanar, (Tulcea).
Vălug, (Telorman).
Vălog, (Mehedinți).
 4. **Halat**, (Mehedinți).
 5. **Câscăciuri**, (Constanța).
-

P I U A

—

PIUA SAŢ PIVA

Piua, piva saŢ *chiua* este unealta ce se întrebunŢează, în unele părŢi, spre a bate dimiile, sumanii saŢ abaoa.

Se alcătuesce, precum se vede în figura 1, dintr'o roatã de apã ce transmite mişcarea la nisce maie. Sub aceste maie se aflã un fel de albie în care se pun dimiile saŢ abaoa.

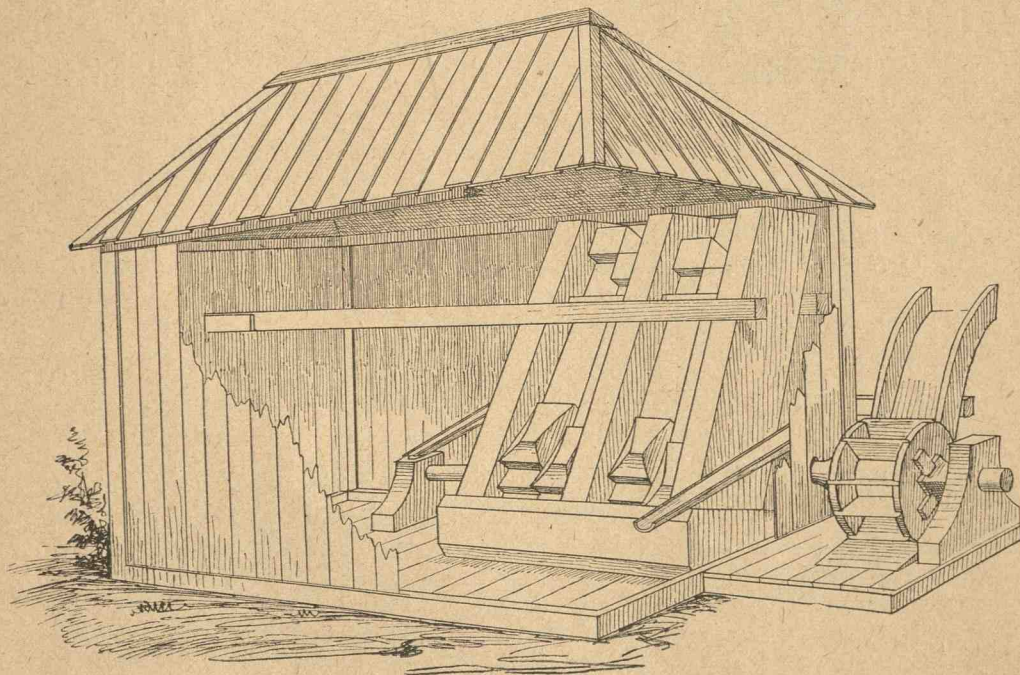

Fig. 1.

Maiele și albia sunt închise într'o casă făcută din scânduri. In genere, fie-care piua are două rânduri de maie.

Fig. 2.

Piua văzută din față.

a, a', a'') *Corfe*.

c, b', b'', b''') *Maie* sau *piluge*. Maiele, ca să poată întoarce dimiile când le bat, sunt crestate la capătul de jos ¹⁾.

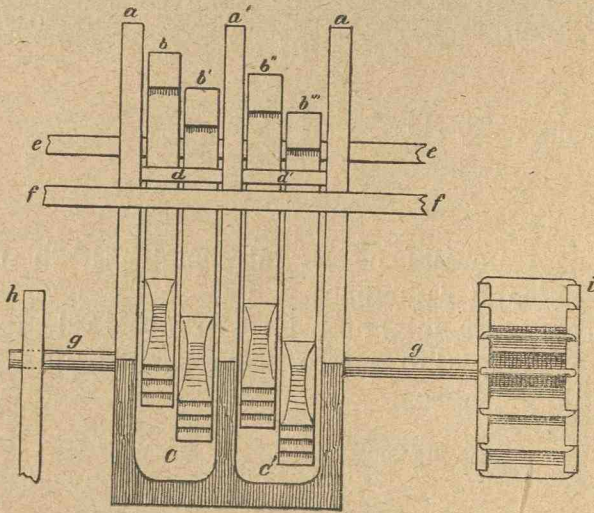

Fig. 2.

Fig. 3.

c, c') *Oală*, *covată* sau *butucul cu găvanele*, în care se pun dimiile.

d, d') *Grindă* de care se opresc maiele.

e—e) *Jug* sau *rezemătoare* de la spatele maielor.

f—f) *Intăritoare*.

g—g) *Fus*.

h) *Scândura* ce ține fusul.

i) *Roata* de apă.

Maiele, care au forma arătată la fig. 3, au la spate câte o *coadă* (a). In fusul său *grindeiul* ce 'l învîrtesce roata de apă sunt înfipte nise pene, numite *ciocane* sau *labe*.

¹⁾ Dimiile ca să nu se incurce prin învîrtirea lor în oală se îndoesc, și se face, cu nise sfori de cânepă, o cusătură pe margini nu tocmai deasă, la distanță de un decimetru.

Când se învîrtesce fusul (fig. 4), două ciocane l și l'' vin de ridică maiele b și b'' de la fig. 1, apoi alte două ciocane l' și l''' ridică maiele b' și b''' pe când cad maiele b și b'' . Această mișcare se repetă tot mereu și maiele, ridicându-se și lăsându-se, învîrtesc și bat dimiile în oală ¹⁾.

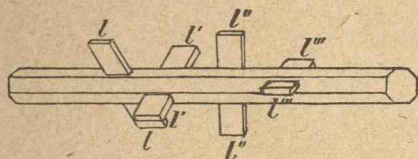

Fig. 4.

În piuă mai este o vatră cu o căldare sau un ceaun de încălzit apă. Lângă vatră sunt nisce *gușbe* de fier pe care se pun lemne de se usucă când sunt verzi.

În unele localități, roata este așezată la mijloc avînd două maie de fie-care parte.

Nomenclatura după județe.

1. Piuă (în toată țara).
Pivă, (în Oltenia).
Chiuă, (în multe părți).
2. Maie, (în toată țara).
Piluge, (Iași).
3. Corfe, (în Oltenia).
4. Oală, (în Muntenia).
Covată, (în Oltenia).
Butucul cu găvanele, (în Moldova).
5. Jug, (Buzău).
Răzămătoare, (Gorj).
6. Intăritoare, (Gorj).
7. Coadă, (în toată țara).
8. Ciocan, (în toată țara).
Labă, (în Oltenia).
9. Gușbe, (Gorj).

¹⁾ Iată câte-va numiri de haine bărbătești întrebuițate de țărani :

Ipingea, un fel de manta fără mâneci pentru vreme de ploaie ; are la spate o *glugă*.

Ipingeaoa e tot-d'a-una de postav negru (Olt).

Cortel, un fel de ipingea cu mâneci ; de obicei e de postav alb, brodat cu floricele făcute din fire de lână vopsite și numite *găitane* (Olt).

Imurluc, o haină mai mică ce se îmbracă pe sub cortel. (Olt).

Antereu, haină vătuită (bumbăcită) și înseilată (îndilată) ca plapoma. (Tutova).

Ghebe, o haină lungă de postav alb. Când e de șiac cu șireturi, se zice *suman* ; când e căptușită cu blană, se zice *șubă* sau *grubea*. (Tutova).

Cojoc, manta din blană de oaie fără față.

Burcă, un cojoc mare și mișos. (Suciava).

Gugiū, un fel de glugă. (Tutova și Suciava).

Chepeneag, un fel de glugă.

Baidir, legătură de gât pentru iarnă. (Tutova).

Nădragi, pantalon țărănești. Se leagă de trup cu ajutorul unei ațe, numită *brăcinar*, ce e trecută prin îndoitura de sus. Gaura prin care se bagă brăcinarul în această îndoitură se numește *peleş*. Când nădragii sunt înguști li se zice *strimțari* sau *ițari* ; iar când sunt largi, li se zic *dulvuri* sau *șalvarii*.

Iminei, un fel de jumătăți de ghete, (Tutova).

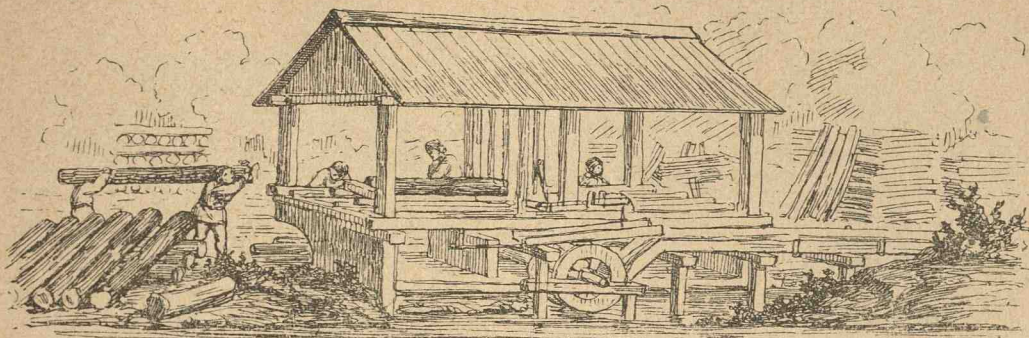
Căciulă, cunoscută în toată țara.

Comanac, o căciulă împletită.

JOAGĂRUL

SAŪ

FERESTREUL DE MUNTE

JOAGĂRUL

SAŪ

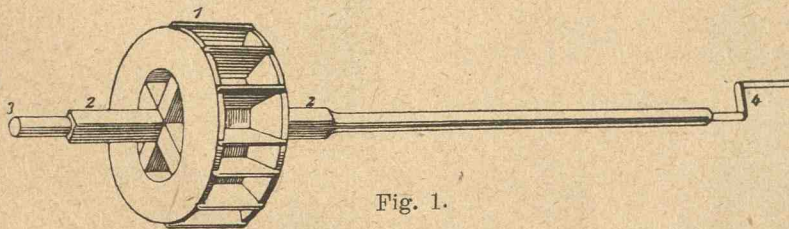
FERESTREUL DE MUNTE

Joagărul saū ferestrelul de munte slujesce la tăierea buștenilor (după localități se zice *bușteni*, *butuci*, *bulvani* saū *groși*).

Se întrebuițează în județele muntoase unde sunt păduri mari, și se așează lângă o apă curgătoare.

Șopronul care apără mecanismul joagărului de ploaie și de zăpadă este făcut din șease stâlpi saū furci de lemn așezate pe patru grinzi saū groși de stejar, și este acoperit cu șindrilă.

Joagărul se compune dintr'o talpă saū pod pe care se mișcă o masă zisă *car*, *căruța* saū *rězboiū* ce poartă bușteanul de tăiat în scânduri; dintr'un ferestrel vertical și dintr'o roată de apă ce pune ferestrel în mișcare.

1. *Roata de apă.*
 - 2—2. *Fusul de lemn.*
 3. *Cepaul* (e de fier și se învîrtesce în scobitura unei birne).
 4. *Coaca*, (o cloambă de fier ce transmite mișcarea roatei la ferestrel).
- Îi se mai zice *cocîrlă*, *crival*, *crivală* saū *virtej*.

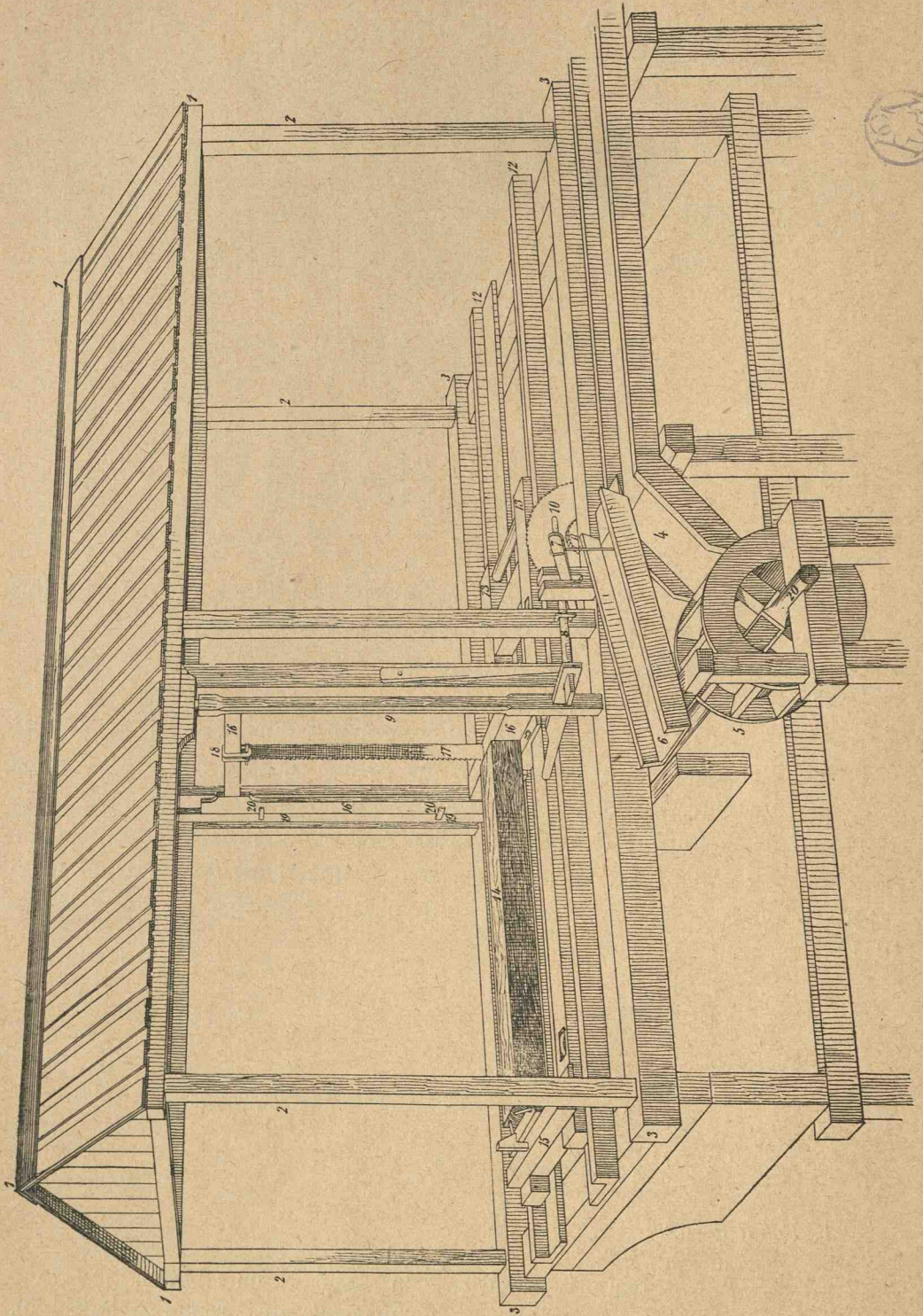

Fig. 2. Joagăr sau ferestru de munte.

Fig. 2.

1. *Acoperișul.*
- 2—2. *Stîlpî.*
- 3—3. *Talpa saŭ podul ferestreului.*
4. *Scocul, lăptocul, lătocul saŭ podul apeî.*
5. *Roata de apă.*
6. *Sghiabul prin care curge apa când stă joagarul de lucru.*
7. *Cumpăna.*
8. *Bătăioșul saŭ bătătoarea.*
9. *Pârghia, pocăneaoa saŭ terteleciul.*
10. *Roata zimțată (de fier) a fusului cel mic, zisă și gripca saŭ mâțele marî.*
11. *Mâțele micî.*
- 12—12. *Drumurile, scoicele căruțului saŭ covețele carului.*
- 13—13. *Carul, căruțul, rězboiul saŭ sclainurile.*
14. *Bușteanul, butucul, bulvanul saŭ grosul.*
- 15—15. *Căpătâiele saŭ podvalele.*
- 16—16. *Jugul.*
17. *Custura saŭ pânza ferestreului.*
18. *Sbântururile saŭ sbalțururile de sus.*
- 19—19. *Corfele.*
- 20—20. *Cioacele.*

Drumurile (12—12 de la fig. 2) sunt două *bîrne* saŭ *dreve* scobite în toată lungimea lor și care formează ca două șine pe care alunecă carul.

Carul (13—13 de la fig. 2) două *bîrne* saŭ *dreve* legate prin stinghii) e de lemn, purtat pe șese saŭ opt roțițe saŭ duri. La ambele capete ale carului se află căpătâiele saŭ podvalele.

Căpătâiul din spre ferestreu (15 de la fig. 2) are două tăiături, una în care se ascunde pânza ferestreului când se așează bușteanul, iar alta prin care se întepenesce acest buștean cu o pană de fier și una de lemn.

Căpătâiul cel-alt (15' de la fig. 2) are o scobitură mare drept-unghiulară și o cioacă bătută în el.

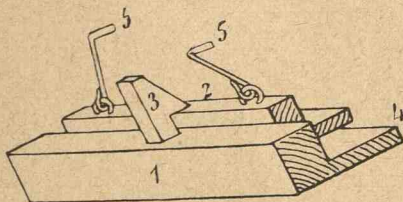

Fig. 3.

Fig. 3.

1. *Căpătâiul cel mare.*
2. *Căpătâiul cel mic saŭ troaca.*
3. *Cioaca.*
4. *Scobitura drept-unghiulară.*
- 5—5. *Ghîarele de fier.*

Pe căpătâiul cel mic se pune capătul cel-alt al bușteanului care se întepenesce cu ghîarele și o pană.

Carul e legat de un lanț de fier ce se înfășoară pe fusul cel mic ce se află sub drumuri.

Acest fus este pus în mișcare de roata de fier dințată saŭ zimțată. Infășurându-se lanțul, carul înaintază și duce bușteanul la gura ferestreului.

Bătătoarea este de lemn. Fiind săltată în sus de jug când se urcă, împinge roata zimțată, ast-fel în cât se trage înainte carul cu bușteanul pe când umblă ferestreul.

Jugul este de lemn. La mijlocul lui se află *custura* sau pânza ferestreului ținută la ambele capete de nisce verige de fier numite *sbanțuri* sau *sbalțuri*.

Jugul este ținut în dreapta și în stânga de nisce birne verticale în scobiturile cărora alunecă și este sprijinit ca să nu sară din loc de nisce cîoace.

Partea de jos a jugului se leagă de matcă în modul următor :

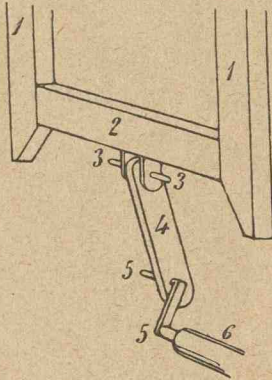

Fig. 4.

Fig. 4.

- 1—1. *Vatalele jugului.*
2. *Ceaafa de jos a jugului.*
- 3—3. *Cârceiele.*
4. *Mâtca, iapa sau tânjala.*
- 5—5. *Coaca.*
6. *Fusul de lemn.*

Învirtindu-se roata de apă, coaca trage în jos și împinge în sus mâtca care, la rândul său, pune în mișcare jugul cu ferestreul.

Locul în care se învîrtesce coaca se numește *coteț* sau *căsoaie*.

Șestinile sunt nisce lemne încovoiate și lătărețe ce se așează sub roata joagărului ca să nu se oprească prundiș sub roată.

După localitățile și grosime se zice *dulap*, *scândură*, *blană* sau *tinichea*.

Bușteanul tăiat în scânduri se numește *căluș* de scânduri în Oltenia și *boc* de scânduri în Suciava.

Nomenclatura după județe.

Nu voiți arăta de cât localitățile unde am găsit unele din cuvintele de mai sus:

Joagăr, se zice în Muntenia.

Păcănea, (Ialomița).

Terteleciū, (Olt).

Sclaiuri, (Vâlcea).

Podvale, (Olt, Gorj și Vâlcea)

Căsoaie, (Suciava).

Podul apei, (Dâmbovița).

Lătoc, (Suciava).

Sbalțuri, (Vâlcea).

Crival, (Dâmbovița și Olt).

Crivală, (Ialomița).

Bulvan, (Vâlcea)

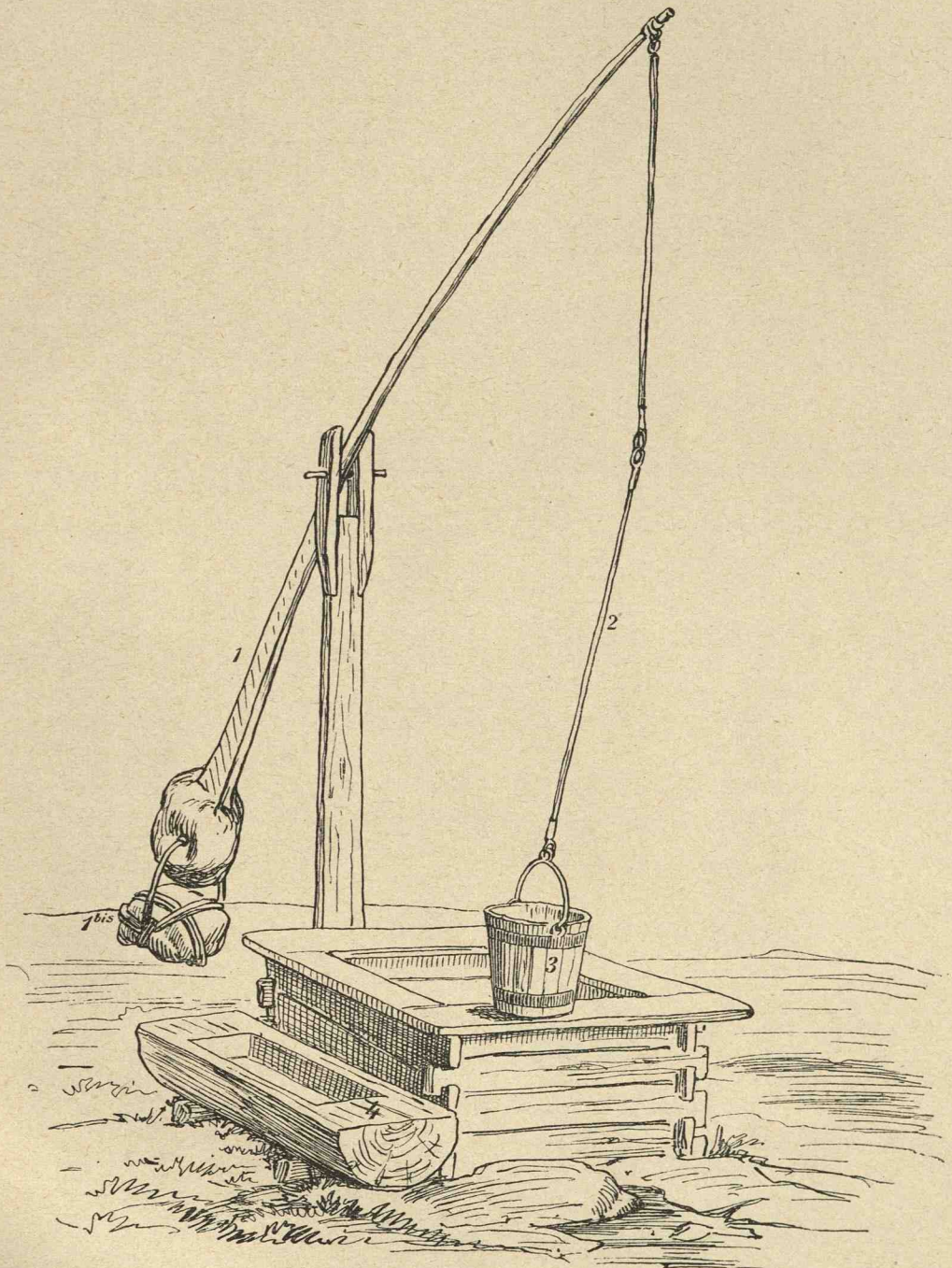
Gros, (Gorj).

Buștean, (Muntenia).

Butuc, (Suciava).

DIVERSE

PUȚUL SAU FONTÂNA

1. Cumpănă.—1 bis. Greutate (un buturug sau un bolovan).—2. Prăjină.—
3. Găleată sau cîtură.—4. Jghiab sau teucă.

NUME DE ANIMALE

ÎNTREBUIŢATE DE ȚĂRANI ÎN JUDEȚUL BACĂU.

Nume de câini :

Avram.	Dobrița.	Milcov.
Beleiū.	Dolca.	Moțoc.
Brezoiū.	Dudaș.	Puica.
Bucluc.	Feiga.	Reveica.
Bufta.	Fita.	Scrulea.
Bursuc.	Frânțușca.	Taroman.
Buzdugan.	Haiduc.	Tobuș.
Câmpureanu.	Hazura.	Trotușca.
Cațaveica.	Hosman.	Turcu.
Cazac.	Hoțoaica.	Turusan.
Ĉoara.	Hoțu.	Ursu.
Corbiciū.	Husuma.	Vulpea.
Corbită.	Lăbuț.	Zisu.
Corbu.	Mândru.	Zdrobiș.

Nume de boi și vaci :

Boian.	Florică.	Porumbel.
Boțolan.	Ghîorian.	Porunghiță
Bujor.	Lunaea.	Sâmbotica.
Duman.	Mândrilă.	Verilă.
Dumană.	Martolea.	Vinerica.
Epureanu.	Muhurel.	Zăvoian.
Floreanu.	Plăvan.	

Nume de cai :

Arapu.
Bălan.
Breazu.
Cocoș.
Corbu.
Liza.

Mocan.
Neamțu.
Negru.
Nicu.
Puiu.

Roibu.
Șoimu.
Suru.
Țigan.
Ungureanu.

Nume de oi :

Bucălaia.
Buduna.
Buzata.
Căprița.
Cornița.
Gulerata.

Ierunca.
Laița.
Mițilica.
Muscurica.
Ocheșica.

Pârla.
Pupuzica.
Țigaia.
Țiganca.
Trandafira.

Nume de capre :

Bălana.
Balușa.
Barza.
Cărunta.
Cercelica.
Cercurica.
Ciunta.

Durduria.
Floarea.
Florica.
Frumoasa.
Frumușică.
Ghiușa.

Marîța.
Negrușca.
Păsărica.
Șuia.
Turturica.
Vătuia.

NUME DE PLANTE

ÎNTREBUINȚATE LA ȚARĂ

CULESE IN TOATE JUDEȚELE

Grâul.	Teiū.
Orz.	Pâr.
Porumb ¹⁾	Măr.
Ovăz.	Piersic.
Secară.	Plop.
Meiū.	Plop de munte.
Alac.	Plută.
Orzoaică.	Cais.
Orz mucher.	Zarzăr.
Fag ²⁾ .	Gutuiū.
Stejar ³⁾ .	Prun ⁶⁾ .
Gorun ⁴⁾ .	Moșmol.
Tufan.	Smeur.
Ceroaică.	Corn.
Cer.	Dud ⁷⁾ .
Gârniță.	Motrun.
Frasin.	Păducel ⁸⁾ .
Ulm.	Jugastru.
Alun.	Salcie.
Nuc.	Salbă moale.
Brad.	Lemn câinesc ⁹⁾ .
Molift.	Sânger.
Mesteacăn.	Migdal.
Salcâm.	Dafin.
Richită.	Leandru.
Paltin.	Lămăiū ¹⁰⁾ .
Carpen ⁵⁾ .	Vișin.
Arțar.	Cireș.
Castan.	Mălin.

¹⁾ Popușoiū (M.). — ²⁾ Fructul se numesce *gir*. — ³⁾ Fructul se numesce *ghindă*. — ⁴⁾ Ștedun. — ⁵⁾ Fructul se numesce *carpină*. — ⁶⁾ Perj (M.). — ⁷⁾ Agud (M.). — ⁸⁾ Gherghin. — ⁹⁾ Tulichioară. — ¹⁰⁾ Alămăiū (M.).

Liliac.	Tămâioară ⁵⁾ .
Anin ¹⁾ .	Rochița păsăricei ⁶⁾ .
Afin.	Zorele.
Bozie.	Cercelul Doamnei.
Jneapăn.	Ceasornic.
Scoruș de munte.	Nalbă.
Soc.	Tutun.
Trandafir.	Lăurușcă.
Măcieș ²⁾ .	Iederă.
Viță de vie.	Cucută.
Mur.	Lalea.
Osul iepurelui.	Viorea ⁷⁾ .
Zambilă.	Inuță.
Brândușă.	Cuișoare sălbatică.
Brândușei.	Iasomie.
Părul porcului.	Rosetă.
Oschigă.	Condurul Doamnei.
Meiū sălbatic.	Leuștean.
Ovăzul verde (ovescior).	Nufăr.
Secara sălbatică.	Gura leului.
Simzenică.	Izmă neagră.
Scaiu voinicesc.	Izmă bună.
Pătlagină.	Urzică.
Zirna.	Urzică crăiească.
Otrățel de apă.	Urzicuță.
Lobodă.	Slăbănog.
Ghizdeiū.	Cătușnică.
Mierea ursului.	Ciobotica cucului.
Volbură ³⁾ .	Muștar.
Scanteiuță.	Sulfina ⁸⁾ .
Ceapa cioarei.	Pălămidă.
Cervană.	Pelin.
Măsălarită.	Sunătoare ⁹⁾ .
Traista ciobanului.	Buruiană de venin.
Laur ⁴⁾ .	Floarea raiului.
Spânz.	Curcubetică.
Stinjenei.	Beșicuță ¹⁰⁾ .
Vuietoare.	Căldărușă. ¹¹⁾
Ghiocei (cocone).	Nigeluță. ¹²⁾
Ghiocei bogați.	Floarea soarelui. ¹³⁾
Ghiocei albi de grădină.	Ochiu bouului. ¹⁴⁾

¹⁾ Arin (M). — ²⁾ Răsură sau rujă. — Floarea fagului, stejarului, alunului, etc. se numește *rânză*. — ³⁾ Holbură (M.). — ⁴⁾ Turbare, ciuma faie sau ciuma fetei. — ⁵⁾ Toporași (M.) și micșunea de câmp. — ⁶⁾ Bună dimineața și rochița rândunelei. — ⁷⁾ Viorică. — ⁸⁾ Sulcină (M.) sau molotru. — ⁹⁾ Pojarniță. — ¹⁰⁾ Cireașa ovreului, păpălau sau pupela de pădure. — ¹¹⁾ Cornuți sau clopoței. — ¹²⁾ Negrușcă sau negruță. — ¹³⁾ Rumănița mare. — ¹⁴⁾ Ruja soarelui, mălăsiu, iarba omului.

Trestie.	Susaiü.
Papură de baltă. ¹⁾	Cicoare.
Nopticoasă.	Romaniță.
Trifoiü	Poala sfantei Mariei ⁴⁾ .
Mazăriche.	Hameiü ⁵⁾ .
Alunică porcească.	Scaiü.
Catină albă.	Luminărică ⁶⁾ .
Pipirig.	Leurdă.
Mohor.	Crusățea.
Verbină.	Creițe.
Grașor.	Creiță roșie.
Limba șarpelui.	Clopoțel.
Crin.	Timoftică.
Neghină.	Gălbenele.
Barba împăratului.	Urechia iepurelui.
Lipicioasă.	Luminiță.
Soarbestre.	Intură.
Cîmărea.	Fierea pământului ⁷⁾ .
Răchitan.	Trei frați ⁸⁾ .
Mușățel.	Limba mielului.
Bobușor.	Mătrăgună ⁹⁾ .
Clocotici.	Nalbă.
Oblijeănă.	Nucușoara.
Troscot.	Pribolnic.
Scipeț.	Iarba lui Sf. Ioan.
Cîulină.	Maghieran.
Teișor.	Călțunaș ¹⁰⁾ .
Iarba grasă.	Cimbru.
Pir.	Iarba roșie.
Meiü păsăresc.	Ștevie.
Banuți ²⁾ .	Fraga tătarească.
Mărul lupului.	Scrîntitoare de baltă.
Iarba boșerului.	Brăncuță.
Coarda ieșelor ³⁾ .	Albiță ¹¹⁾ .
Rodul pământului.	Lipiciü ¹²⁾ .
Garoafă.	Scrab ¹³⁾ .
Umbra iepurelui.	Mană de apă ¹⁴⁾ .
Pleviță.	Rotunjioară ¹⁵⁾ .

¹⁾ Rogoz. — ²⁾ Bănuței, floarea frumoasă sau părăluțe. — ³⁾ Cununiță, brăbănoc, merișor sau floarea credinței bărbatului. — ⁴⁾ Poala Maicei Preciste. — ⁵⁾ Hemeiü (M). — ⁶⁾ Coadă vacii. — ⁷⁾ Potroacă. — ⁸⁾ Trifoiü amar. — ⁹⁾ Impărăteasa burienilor, iarba codrului. — ¹⁰⁾ Hobridrag sau nemțoaică. — ¹¹⁾ Disculeț sau cîucușoare. — ¹²⁾ Borangic, pîrul sf. Mariei, iriță, sau inița. — ¹³⁾ Sor cu frate. — ¹⁴⁾ Roua cerului. — ¹⁵⁾ Iederea zinelor sau silnic.

Pêrul cîutei ¹⁾ .	Oman ¹⁰⁾ .
Crușeiū pucios.	Odos.
Cirmişir ²⁾ .	Varga cîobanului ¹¹⁾ .
Mutătoare.	Chica voinicului ¹²⁾ .
Pătrunjelul cînelui.	Pribolnic ¹³⁾ .
Scaiul dracului.	Cuișoriță ¹⁴⁾ .
Brâncă ursului ³⁾ .	Plisc păsăresc.
Tarhon.	Buzdugan.
Barba caprei.	Nemțișori de câmp ¹⁵⁾ .
Limba vecinei ⁴⁾ .	Iarbă de rană ¹⁶⁾ .
Cintaură.	Chelărel ¹⁷⁾ .
Floarea grăului ⁵⁾ .	Pătrunjel de câmp.
Barba lupului.	Limba bouului.
Șofronel.	Drăgaică.
Brusture ⁶⁾ .	Turiță.
Siminoc.	Oul inului ¹⁸⁾ .
Dalie.	Izmușoară.
Moartea puricelului.	Roiniță.
Cânepa codrului.	Puricăriță.
Odoleană.	Coadă smeului.
Scara Domnului.	Punga babei ¹⁹⁾ .
Roibă ⁷⁾ .	Pascele calului ²⁰⁾ .
Muma pădurei.	Secărea.
Laptele cucului.	Baraboiū.
Fluerătoare.	Doi dinți.
Mărgăritărele ⁸⁾ .	Scaiul vîntului.
Piciorul vrăbiei.	Scaiū măgăresc.
Rădăcină dulce (lemn dulce).	Bursoacă.
Spinarea lupului.	Floare de lungoare ²¹⁾ .
Lâna apeî.	Cupa vacei.
Tufănică.	Răsfug.
Micsandră.	Crăpușnic ²²⁾ .
Rușcuță.	Umbreluță de baltă ²³⁾ .
Crețișoare.	Peliniță ²⁴⁾ .
Buciniș.	Calapăr ²⁵⁾ .
Podbeal.	Lobodă ²⁶⁾ .
Podbeal de munte.	Cocoșei ²⁷⁾ .
Pipăruș ⁹⁾ .	Parasin ²⁸⁾ .
Rușă de toamnă.	Lănăriță ²⁹⁾ .

¹⁾ Crușeiū.—²⁾ Merișor turcesc.—³⁾ Crucea pămîntului.—⁴⁾ Potbal.—⁵⁾ Vinețele, sglavoc saū corobatică albastră.—⁶⁾ Lipan saū iarba pîrului.—⁷⁾ Roibie (M.), brociū saū pațachină.—⁸⁾ Lăcrimioare (M).—⁹⁾ Popîlnic saū piperul lupului.—¹⁰⁾ Iarbă mare.—¹¹⁾ Scaiul voinicului.—¹²⁾ Barba boierului.—¹³⁾ Bobîlnic saū bobornic.—¹⁴⁾ Ridichioară saū cerențel.—¹⁵⁾ Taponiși.—¹⁶⁾ Iarba tăieturei saū vindecea.—¹⁷⁾ Ochelăriță.—¹⁸⁾ Lubiț saū gălbenușa inului.—¹⁹⁾ Tătăișă saū turtea.—²⁰⁾ Sgrumeală saū scuipatul cucului.—²¹⁾ Iarbă de lungoare, rădăcină de lungoare saū gălbenele.—²²⁾ Crăstăval.—²³⁾ Buricul apeî.—²⁴⁾ Pelin negru.—²⁵⁾ Calonfir.—²⁶⁾ Știr.—²⁷⁾ Dediței.—²⁸⁾ Iarba iepurelui saū tremurătoare.—²⁹⁾ Firicea, muceziică saū cenușlie.

Năvalnic.	Sovîrv (solovîrf).
Tătăneasă.	Șovar.
Mac ¹⁾ .	Costreiu.
Brebenei.	Umbra noptii.
Clocotel.	Rocoțel ²⁾ .
Iarba fiarelor ²⁾ .	Cerbăluță.
Zîrnă ³⁾ .	Margică.
Rostopască.	Mur.
Studelniță.	Prisnel.
Steregoaie.	Ochiul șarpelui ¹³⁾ .
Bălbisă.	Urda vacei.
Țița oaiei.	Smeoaie.
Dracilă ⁴⁾ .	Bolonică.
Cașul popei.	Măcriș ȧepuresc.
Spanac porcesc ⁵⁾ .	Coadă mînzului.
Spusul dracului ⁶⁾ .	Stuf ¹⁴⁾ .
Rug de munte ⁷⁾ .	Ȇormoiag ¹⁵⁾ .
Mojdrean.	Odogaciū.
Drobușor.	Coadă cocoșului.
Zarnacadele.	Spălăcioasă.
Ienupere.	Cimbru de câmp ¹⁶⁾ .
Săbiuță.	Colilie.
Trei rei.	Bătrîniș.
Sanziană de pădure.	Smirdar ¹⁷⁾ .
Lopățea.	Sporiciū.
Țepoșică.	Fetică ¹⁸⁾ .
Rapiță sêlbatică.	Bujor ¹⁹⁾ .
Iarba stupului.	Curpen de pădure ²⁰⁾ .
Iarba raiului.	Tălhărea ²¹⁾ .
Frunza voinicului.	Lăptucul oaiei ²²⁾ .
Frăguliță.	Răscoage. ²³⁾ .
Telișcă.	Pidosnic ²⁴⁾ .
Iarba surpătorei ⁸⁾ .	Poroinic ²⁵⁾ .
Urechelniță ⁹⁾ .	Pătrungel.
Sgrăbunțică ¹⁰⁾ .	In.
Dîrmoz ¹¹⁾ .	Cănepă.

¹⁾ Paparună sau paparoane.—²⁾ Rânduniță.—³⁾ Lesnicioară.—⁴⁾ Lemn galben.—⁵⁾ Talpa găscii sau buriană de bubă rea.—⁶⁾ Spata Dracului năvalnic sau iarba șarpelui.—⁷⁾ Smeură de munte.—⁸⁾ Feclică sau iarbă de surpătură.—⁹⁾ Urechiușă sau iarbă de urechi.—¹⁰⁾ Iarbă de sgaibă.—¹¹⁾ Dîrmoc.—¹²⁾ Rocovină sau rocoină.—¹³⁾ Nu mă uita.—¹⁴⁾ Stuh (M.).—¹⁵⁾ Miază noapte sau grăul pepeliței.—¹⁶⁾ Cimbrușor, serpun sau serpunel.—¹⁷⁾ Coacăzar.—¹⁸⁾ Salata mielului.—¹⁹⁾ Rușii de Rusalii.—²⁰⁾ Viță albă sau luminoasă.—²¹⁾ Susaiu de munte sau creștățea.—²²⁾ Lăpuș de oaie sau clococior.—²³⁾ Sburătoare.—²⁴⁾ Somnoroasă.—²⁵⁾ Poronic sau gemenăriță.

Aldan.	Ridiche.
Mărar.	Ridiche de lună.
Spanac.	Anghinare.
Hațmațuchiū.	Sparanghel.
Hrean.	Çiupercă saū bureți.
Păstărnac.	Burete de boală.
Gulie.	Çiupercă bună.
Broajbă.	Çiuperca porcului.
Morcov.	Drele.
Usturoiū.	Verzișoară.
Ceapă.	Sbîrcîog.
Cartofi ¹⁾ .	Opintic.
Sfeclă.	Ghebe.
Dovleac ²⁾ .	Urechiușă babei.
Tigvă ³⁾ .	Mănătircă.
Tărtăcuță.	Tascuța ciobanului ⁹⁾
Pepene verde ⁴⁾ .	Busuioc.
Pepene galben ⁵⁾ .	Busuioc de câmp ¹⁰⁾ .
Praz ⁶⁾ .	Busuiocul cerbilor.
Fasole.	Dumbravnic ¹¹⁾ .
Linte.	Hreniță ¹²⁾ .
Bob.	Crețușcă ¹³⁾ .
Mazere.	Păducherniță.
Năut (nohot).	Laptele căinelui.
Lăptuci.	Șerpăriță ¹⁴⁾ .
Măcriș.	Cocean căpresc ¹⁵⁾ .
Castravete.	Brâncă porcului ¹⁶⁾ .
Pătlăgea vinetă ⁷⁾ .	Vindecătoare ¹⁷⁾ .
Pătlăgea roșie.	Flocoșică ¹⁸⁾ .
Coacaz.	Crin de baltă ¹⁹⁾ .
Coacăză ⁸⁾ .	Aișor ²⁰⁾ .
Agrig.	Mornoriță ²¹⁾ .
Agrigă.	Parangină ²²⁾ .
Frag.	Rodul pămîntului ²³⁾ .
Țelină.	Milostivă ²⁴⁾ .
Varză.	

¹⁾ Barabule, picîoci, crumpeni saū crumpi.—²⁾ Bostan.—³⁾ Tigvă.—⁴⁾ Lubeniță (O.) saū harbuz (M.).—⁵⁾ Zămos (M.).—⁶⁾ Praj.—⁷⁾ Patlagea (O. și M.).—⁸⁾ Pomușoară (M.).—⁹⁾ Tasculița ciobanului.—¹⁰⁾ Șopârliță.—¹¹⁾ Dobronic.—¹²⁾ Năsturel.—¹³⁾ Taulă.—¹⁴⁾ Șoaldină saū țarbă de șoaldină.—¹⁵⁾ Cînstet.—¹⁶⁾ Frunză de bubă rea, țarbă neagră saū urzică neagră.—¹⁷⁾ Țarbă de toate boalele.—¹⁸⁾ Țarba cailor saū ověz dulce.—¹⁹⁾ Micșuneaua apei saū rosățeă.—²⁰⁾ Aiū de pădure.—²¹⁾ Mărarul căinelui.—²²⁾ Vițelariū.—²³⁾ Ungureancă saū cocoșoaică.—²⁴⁾ Ve-ninăriță.

Coadă șoarecelului.
Păpădie ¹⁾.
Limbăriță ²⁾.
Urechia șoarecelului ³⁾.
Ridiche sălbatică.

Suvar de munte ⁴⁾.
Paracherniță ⁵⁾.
Verigel ⁶⁾.
Trepădătoare ⁷⁾.
Rostogol ⁸⁾.

¹⁾ Părăsita găinelor.—²⁾ Limba broascei, podbeal de apă sau pătlagină de apă.—³⁾ Culcușul vacii, vulturică sau hultenișoară. — ⁴⁾ Hirușor. — ⁵⁾ Griul poternichei. — ⁶⁾ Crăliciș sau iarba untului.—⁷⁾ Slobonor de câmp.—⁸⁾ Măciuca ciobanului.

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
Carul	7
Sania	21
Boul și vaca	27
Plugul și uneltele țaranului	35
Uneltele rotarului	41
Calul	47
Grâul	55
Porumbul	61
Oaia și capra	67
Olăria	73
Uneltele întrebuintate la culesul viilor și la făcutul vinului	79
Dogăria și uneltele dogarului	85
Casa	93
Uneltele zidarului	103
Uneltele dulgherului precum și ale tâmplarului	111
Albinărit	119
Pescuitul	123
Rézboiul	133
Moara	147
Moara de vint	159
Piua	167
Joagărul său ferestreul de apă	173
Puțul său fontina	179
Nume de animale	181
Nume de plante	183

ERRATA

CARUL	pag. 8	linia 2	cititi <i>pîji</i> în loc de <i>pîjile</i> .
BOUL ȘI VACA	" 32	" 21	" <i>borhanul (matele)</i> în loc de <i>borhanul (stomacul)</i> .
DOGĂRIA	" 85	" 2	" <i>cofeie</i> în loc de <i>cofăele</i> .
"	" 85	" 2	" <i>cofere</i> " " " <i>cofer</i> .
PESQUITUL	" 127	" 26—27	aceste două rînduri trebuie restabilite ast-fel : <i>Caracudă, zisă și coras.</i> <i>Soreața, zisă și soreanul, oblețul și săbioara, e</i> <i>argintie și foarte iute.</i>
ȚESUT	" 139	" 4—5.	Cuvîntul <i>bătător</i> trebuie trecut de la rîndul al 2-lea la rîndul al 3-lea, care va fi: „ <i>Limbă,</i> <i>bătător său cuțit.</i> “
MOARA	" 154	" 2	cititi <i>pospaiu</i> în loc de <i>pospoiă</i> .

